

planinski vestnik 6 1970

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK LXX

PLANINSKI VESTNIK, GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

Gregor Rupnik	Dve besedi o mladinskem planinstvu Mladinsko planinstvo	253
Peter Soklič	Družabnost v mladinskih odsekih	
Marijan Lipovšek	Na odročnih potih	254
Ing. Pavle Šegula	Pisma iz Pamirske torbe	257
Stane Belak	Les Droites	266
P. Rototajev	Lenin je imel gore zelo rad	274
Lado Božič	Kraljevska gora, njen svet in ljudje	276
Danilo Cedilnik	Matterhornov greben (Furggen)	285
Manko Golar	Planinam	286
France Planina	Vprašanja hribovskih kmetij	287
Vilko Mazi	Dva ljuba, stara spomenika	291
Minka Mali	Moja prva plezalna tura	294
	Društvene novice	297
	Alpinistične novice	302
	Iz planinske literature	304
	Razgled po svetu	307
Emil Herlec — Andrej Andolšek	Vaje in reševanje s helikopterjem v slovenskih gorah	310

Naslovna stran: Uskovnica — Foto I. Novak

Poštnina plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. — Glavni urednik: Prof. Tine Oreš, odgovorni urednik: Stanko Hribar. — Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, Fedor Košir, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Tone Strojín, Tone Wraber. — Naslov uredništva in uprave: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. — Tek. račun pri NB 501-8-5/1, tel. 312-553. — Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 30 din, plačljiva tudi v štirih obrokih, za inozemstvo 43 din (3,5 US \$). — Reklamacije se upoštevajo dva meseca po izidu številke. Spremembo naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi novi naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov ne vračamo. — Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

DVE BESEDI O MLADINSKEM PLANINSTVU

MLADINSKO PLANINSTVO

Ukvarjati se z mladino v planinski organizaciji se mi zdi prijetna in obenem zahtevna naloga. Prijetna – na številnih izletih z najmlajšimi, ki so se prvič srečali z gorami, sem rad opazoval obraze, ki niso mogli skriti notranje sreče. To človeka obvezuje, da jih spravi na pot čim višje. Res je, da tu pa tam še kdo sam zaide v hribe, vendar je naša organizacija že tako napredovala, da je samorastništvo pravzaprav odveč. Skrb za planinsko vzgojo ni več naključje. Za to vzgojo je kot prva odgovorna mladinska komisija Planinske zveze Slovenije.

V vzgojo vključujemo že naše najmlajše pionirje. V minulemu letu je mladinska komisija pripravila zanje akcijo »Pionir-planinec«. Njen namen je, da pionirje na privlačen način spravimo v hribe, jih v tekmovalnem duhu dalje razvijamo in jih s planinsko šolo in številnimi izleti pripravimo za kandidate mladinskega vodnika, kar naj bi postali pionirji po prejemu znaka III. stopnje. Nadaljnja izobraževalna stopnja so tečajji za mladinske vodnike, zraven pa še letni in zimski zbori vodnikov.

Iz uspešnejših vodnikov izbiramo ožje sodelavce mladinske komisije, ki skrbijo za vzgojo mladih planincev in so sposobni samostojno delati v gorah in v organizaciji. Kdo pa lahko prvi pokaže najmlajšim pot v gore? To so seveda starši in vzgojitelji-planinci. Ti lahko s svojim zgledom in zavzetostjo naredijo res največ. Mladinska komisija pa išče pot do šolnikov z dopolnjenim programom za mladinske vodnike na skupnih tečajjih z mladimi tečajniki za mladinske vodnike. Medsebojno sodelovanje se je izkazalo kot najuspešnejši način dela. MK organizira področne posvete za prosvetne delavce-planince, na katerih dobe praktične napotke za delo s pionirskimi skupinami po šolah.

Na srednjih šolah delo ni še tako trdno zastavljeno. Odpira pa se možnost v okviru novega sistema pri pouku obrambe in zaščite.

Dela je pri mladinskem planinstvu res veliko, manjka pa nam požrtvovalnih delavcev, da bi ga opravili. Prizadevamo si, da bi jih pridobili.

Gregor Rupnik

DRUŽABNOST V MLADINSKIH ODSEKIH

Da šibkih nogah so stremljenja tistih, ki zbirajo mlade v okrilju planinskega društva zato, da pokažejo ob koncu leta visoke statistične številke. Tudi ni vreden mladih tisti, ki jih vabi v mladinski odsek zato, da z visokim številom članstva utemeljuje finančne zahteve odseka. Edini pravi in plemeniti cilj pri delu z mladimi je bil, je in bo, da mladega človeka, ki odrašča v današnjem stehneziranem, naravi in njemu samemu odtujenem svetu, seznanimo s planinsko naravo in s tovarištvom.

Če bi sedemletnemu pionirju takole prikazali smisel njegovega članstva v planinskem društvu, bi nas verjetno kaj kmalu zapustil, zakaj njemu blodijo drugačne misli po kuštravi glavi. Pa vendar vemo, da se človek velikokrat zavestno, še večkrat pa

podzavestno vrača v otroštvo in da se zato naša prizadevanja nujno začno pri pionirju. Zakaj pa se pionir odloča za članstvo v PD? Poleg prvinskih, za človeško vrsto značilnih nagonov po raziskovanju novega (in gora je tako velika, da nudi nešteto neznank), ga privablja še družba sebi enakih. Oba osnovna motiva moramo pri našem delu enako upoštevati, sicer nas bo pionir, ko bo odrasel, razočaral.

Pod dobrim vodstvom izkušenih si bo pionir kmalu dal dopovedati, da je za vsako odkritje potrebno znanje in potrpežljiva vaja. Družabnost pa je dosti bolj delikatno vprašanje. Kaj je tisto, kar naredi večer v planinski koči ali v planinskem društvu spomina vrednega? Veselo razpoloženje se ustvari mimogrede, vendar ga v pozitivnem smislu družbi le težka vsilimo. Najprirodnejša in največ vredna je spontana dobra volja, ko šala in domislisce pridejo same od sebe. Pristna duhovitost pa je dragocena lastnost, ki je dana le redkim. Kaj torej storiti? Mladinskemu planinskemu vodji in vzgojitelju so na razpolago razni skeči, igrice, petje, uganke, narodni plesi, recitacije, s katerimi lahko vpliva na razpoloženje v skupini. Pravzaprav so to enostavne oblike vseh sedmih umetnosti, prilagojene za razne razvojne stopnje mladega človeka. Mnoge od njih mimogrede ostrijo duha. Upoštevati pa moramo, da so vse našete oblike pravzaprav le sredstvo, orodje v naših rokah in je njihova uspešnost odvisna od pravilne (pravočasne) uporabe. Posluš zanj pa je pravzaprav že predmet mladinske psihologije.

Zato moramo pri planinskih društvih doseči upoštevanje, razumevanje in pomoč za družabne oblike v življenju MO. Nemalokdaj se odraslim otroške igre zde smešne in odvečne.

Mladim planinskim organizatorjem moramo dati v roke priročnike za razne oblike družabnega življenja. Pred kratkim je Mladinska knjiga postregla z zelo prijetnim in že priljubljenim priročnikom dr. Nika Kureta »Vesele ure«. Morda za naše potrebe nekoliko manj uporabna je knjiga Rolanda Gööcka: »Štiristo najlepših družabnih iger za staro in mlado« (Cankarjeva založba 1967).

V tečaje za mladinske vodnike velja vplesti še nekaj ur mladinske psihologije in organizacije družabnega vzdušja v planinski skupini.

Mladinska komisija naj izda preproste planinske pesmarice in učbenike za instrumente, ki pridejo na planinskih turah v poštev: za orglice, zakljunaste flavte (piščali) in kitare. Pred današnjim mladim človekom stoji na stotine odprtih duri. Ali se bo ob tej ogromni izbiri odločil za tiste z napisom mladinski odsek pri planinskem društvu, bo predvsem odvisno od motivacije, od naše sposobnosti, kako združiti njegove osebne in društvene interese.

Peter Soklič

NA ODROČNIH POTIH

MARIJAN LIPOVŠEK

Slovo od smučanja – Kanjavec

V Lazu sem ostal sam, vsi drugi so že odšli v dolino. Kreda, Ogradi in prelepa smuka na Krstenico čez préval – vse to so bili že spomini, pravkar storjena dejanja, ki so nas osrečila sredi pomladanskih dni.

Zadnja smuka pred poletjem, vsaj za povprečnega človeka, ki postavi potem smuči do prihodnje zime v kot. Vse ob svojem času – kar nič mi ni do smuke na preostalih snežiščih v juniju in pozneje poleti. Smučanje – to je ivje, megla, srež, nizko rdeče sonce, pa tudi odjuga in z oblaki prepreženo nebo nad belo deželo. Pozneje v gorah pa drsenje po uležanem srencu med kopnimi kolobarji okrog macesnov, kjer cveto telohi, in beli pomladanski oblaki, ki se kopičijo nad osončenimi, še zasneženimi pobočji. In temu v slovo – majska smuka v redkih prostih dneh, ki jih takrat ujamemo v ihti skoraj histeričnega dela in hitenja.

Zgodaj sem vstal, ob zori sem bil že na poti. Skozi zasnežen, plitev gozdnat jarek gre smer na Zgornji Laz, pa po belih, osrenjenih pobočjih kar peš na préval. Tam je zgodnje sonce sneg po vrhu že otajalo in s kožami pod smučmi je šlo imenitno navzgor na visoki rob pod Debelim vrhom. Toda tam je bila še huda zima, več metrov debel sneg in vse tiste razbitine, ves grušč, škrape in drugo skalovje, vse je bilo pokrito in izravnano.

Z vsakim metrom višine se vsenaokrog vzdigujejo gore. Najprej strmi Skednjóvec, za njim pogleda čez Mišeljski préval Tosc. Malo više pa se vzdigne izza belih robov Mišeljski vrh, medtem ko na jugu sijajo bohinjske Spodnje gore že od Zgornjega Laza naprej v rožnati luči, pozneje vedno bolj sinje v prelepih sencah svojih grap in krnic. Na robu stojim in gledam v globoko vrtačo. Prečiti jo je treba po levi strani, na nekem kraju malce kočljivo, pa kmalu sem onkraj strmine v lepih dolcih, na belih cesticah med vzpetinami, dokler severno od zadnjega Vršaka ne dospem na rob planote Hribaric.

Na severu stoji Triglav, velikanski, osenčen v jutranji luči, kot molčeč gospodar, malo skrivnosten. V dalji za dolino, ki se niža proti Ogradom, leže poključke planine, drobcene kočje, včasih kot kockice, včasih kot pike, Uskovnica, Praprotnica in Zanjarniki. In na obzorju Karavanke in Kamniške Alpe.

Čez planoto gre smer po trdem srenu in tam pelje vprek globoka sled od Kredarice k jezerom. Prekrižam jo in naravnost gor zagazim v bela, kot s puhom odeta pobočja obeh Kanjavčevih vrhov. Ko pridem vrh strmin, se kakor bi trenil odpre globina proti Trenti. Najprej na Goriški rob, od tam pa v vedno večjih kopnih temnih lisah nekam daleč dol, kakor brez konca. Vzdignem pogled – kako blede so nasprotne gore okrog Jalovca in Mangrta! Zgodnja ura je še, toda l'alpiniste, c'est l'homme de l'aurore* – še ni dobro deseta ura dopoldne, pa se mi že bliža vrh. Najprej južni, odkoder opazujem lepo črto robu do Poprovca. Potem je na vrsti malo sitni sestop v sedelce, pa še na severni vrh čez strmino kar peš. No in nazadnje le stojim po dolgem času spet v snegu na tej lepi gori. Od vsepovsod sem jo v razgledih že spoznal – od daljnih štajerskih gora, od notranjskih višavij, od morske obale tam okrog Pirana – dva mična hribca pod Triglavom kakor drobna igrača, tu pa je gora velikana z razgledom v prepade okrog sebe in na daljna obzorja razen na sever, kjer stoje razdrapane pečine Razorja, Škrlatice in Triglava samega.

Nebo je z vremenom milostno, skoraj brez oblaka, zrak pa čist in prozoren, kot nalašč za razgled. In četudi se pogled od gora komaj odtrga, vedno se neustavljivo vrača k Trenti, k tej čudno lepi dolini, k rogati Tičarici nad njo, k pomladnim kopninam, ki segajo vse više v gore. Topel dih veje z juga, sonce prigrjeva in zdi se mi, da sije prav v srce in budi srečo, ki smo jo smrtniki tako redko deležni.

Smuka navzdol je kot sen. Do Hribaric mehka, ravno prav strma. Čez planoto ni kaj hoditi, potem pa spet kot bi mignil zdrknem po belih, ozkih potih, ki jih je izoblikoval sneg v tem zgornjem koncu Doline za Debelim vrhom, in že sem pri vrtači. Tam hitrost previdno ustavim, prečim krničko čez desno pobočje in že drsim z roba navzdol pod Ograde in še globlje v Laz.

Vročje je, tih in jasen pomladanski dan. Tik ob stanu so na kopni lisi za debelim zametom priklile bele nunke, nežni krokusi, kot v pozdrav. Komaj morem verjeti, da jih zjutraj, ko sem odhajal, še ni bilo.

Ko zapuščam planino, mi ne gre iz misli vprašanje, če bo še kdaj tako. Človek, ki v življenju zares dela in se ne poigrava samo s praznimi besedami, neverjetno redko pride do takih doživetij. To niso doživetja vrh žičnic sredi množic – tam tega nikoli ni bilo in nikoli ne bo. To so tihe ure, ko je človek sam z gorami in samo srečna usoda nas tu in tam pripelje do takih trenutkov.

Velikanska, resnobna južna stena Debelega vrha, gleda kot prikazen iz tuje dežele v kotline pod seboj. Oziram se nanjo, na Kreda in Vogle, na košček sreče, ki jo tu zapuščam.

Med pomladjo in poletjem – Krvavec

Ko je bila odprta žičnica na Krvavec, so se ljudje trumoma vozili na goro. Samo kakšen čudak je še šel peš nanjo. Pozneje, ko so zrastle še druge take naprave, je ostala gneča samo za smučarske priložnosti, pa seveda ob naših zloglasnih sobotah in praznikih, ko se za počitek in v proslavo napijemo...

Zadnje pomladanske dni je deževalo in snežilo. Mrzlo je bilo in neke nedelje potem sem se odpravil na Krvavec. Malo me je bilo množic strah, toda nič ni bilo hudega. Precej prazni so odhajali sedeži v višave. Ko pa sem kupil vozovnico, je prišla še neka družba in s prijeto, po obrazu lepo ženico nekje iz naše dežele sva skupaj sedla na prosti par stolčkov in že sva se peljala kvišku. Njen otrok je vriskal nekaj sedežev niže v očetovem naročju, midva pa sva se pogovarjala, kako da so se odpravili na Krvavec. Čudovita je ta želja naših ljudi, od velikih glav – bolje, velikih src – do preprostih skoraj vsakdanjih človeških bitij, ki z vnemo in radovednostjo obiskujejo gorski svet. – Bogžegnaj žičnice – sem si mislil – če omogočajo, da pridejo ljudje hitreje v gore ali da sploh pridejo. Ne bom pa načenjal znova svojih starih nasprotij do surovosti in drugih zoprnosti.

Ko sem gledal lepo, preprosto ženo, ki se je peljala z menoj, sem se znova zavedel, kako močno vpliva podeželsko življenje na človekov notranji in zunanji razvoj, če je čud živa, jasna in brez zlovoljnih primesi. Koliko telesne in značajne lepote je skrite v naših ljudeh, kako so posebno ljudje iz dežele velikokrat odlični po srcu, vedenju in mišljenju, kako šegavi, kako izvirni v izražanju, dokler jih mesto ne pokvari. Mesto: časopisje, radio in druga sredstva obveščanja in izobraževanja, če niso prav usmerjena. Če pomislim, koliko jezikovne, učne in moralne spakedranščine sliši in užije naš človek z nekaterimi pogubnimi ureditvami in posegi v njegovo intelektualno, čustveno in moralno življenje, potem ga je treba soditi bolj pošteno. Rezultat je ne samo neurejenih, temveč tudi kdaj pa kdaj skrajno dvomljivih prizadevanj – kar pogledjmo našo brezvestno, skomercializirano časopisno plažo. In če poslušam naše veljake na primer v televiziji, ko govorijo ex abrupto, pa ne mislim samo političnih temveč vodilne tudi na gospodarskih in drugih veljavnih mestih, potem se njihovo izražanje in jezik skrivajeta pred kakšnim originalom iz dežele, ki prav tako, pod enakimi pogoji, govori in pripoveduje svoje. Kdor hoče uživati slast nepokvarjenega jezika, bistrih domislic in pripoved polno vsebine, naj posluša Šmonca iz Stare Fužine, danes krepko čez osemdeset let starega, ali pa pastirje iz Laza in drugih Fužinskih planin. Ta šegavost obenem pa slikovitost izražanja sta brez primere. Sicer pa velja to za marsikoga, ki ga življenje in vpliv iz bolj »učenih« krajev še nista pokvarila.

Vrh končne postaje sem bil spet sam in počasi sem lezel proti Zvohu. Prav zares mi je bilo po vseh letih drugih gorá, drugačnih, težjih in zahtevnejših gorskih izletov, kakor da bi bil stopil v otroški vrtec. Pa le ni bilo čisto tako. Bilo je prelepo, resnobno in skoraj nekoliko grozljivo, ko so se vrh Zvoha pokazale na severu mrke gore, vse zasnežene, z vrhovi v oblakih, v vlažnem zraku pa spodaj do vseh potankosti različne. Temačna, modrikasta luč je ležala nad njimi in nekaj živorumenih pogačic se je vrh grebena čudovito ujemalo z gorami. Po skalovju se je potegnila velesa, v nekem kotu pod pečinami pa prelepa krvomočnica.

Ni mi bilo do velike, forsirane hoje. Hotel sem se naveseliti pogleda na gorsko cvetje. Pod Korenom sem krenil na desno, zasledil v skalovju markacije in ob njih ali tudi brez njih sem kmalu stal pod Mokrico.

Ne bom načenjal vprašanja imen v tem koncu. Prijatelj Vlasto Kopač je strokovnjak za te gore in ne vem, ali sem bil res na Mokrici ali je Mokrica samo vzhodni rob tega vrha. Ta nima več nobenega nadaljevanja v grebenu, hrbtu ali planjah, kakor je svet oblikovan z juga sem, pač pa pada na sever globoko proti dolini Bistrice. Čudil sem se bogastvu, ki je rastle iz tal. Malo niže spodaj ob dveh samotnih snežiščih še jeglič – mislim, da so bili Wulfenovi. Više v pobočju pa gorsko sončece, da je bilo kdaj pa kdaj treba zapreti oči, tako živorumenno je sijalo v lepi dan, ki se je vedno bolj narejal. Zraven so rastle mračnice, spodaj v travah murke in

svišči. Potem pa vse belo od gorskih vetrnic, velese in zlatič daleč dol v planino v Korenu.

Tam sem ugibal, kod naj grem. Steza preči strma pobočja gor na široki preval med Zvohom in Krvavcem, pa tisto sem poznal. Mikala me je spodnja pot, ki se zavije okrog gore Krvavca in se potegne naokrog do Kriških planin. Odšel sem torej do razpotja pod planino dol po razbiti stezi. Sredi pobočja so rastle tako lepe orlice, da se kar nisem mogel odtrgati od njih. Dan, ki je bil ves čas bolj mračen kot jasen, se je sicer svetlil že od Korena sem, sedaj pa je zasijal v čistem žaru. Velikanske bele kupole oblakov so stale nad Menino in Zasavjem. Hiše v naseljih so bile kot miniaturre ostro začrtane v prozornem zraku. Hlad, sonce in pravi chiaro-scuro med skoraj črnimi gozdovi in osončenimi zeleninami.

Steza pelje čez pečine mimo slikovitih stolpov. Nekje se skoraj dotakne stare, vegaste koče, potem pa se končno vzpne na ravnico pred planino. Tam sem prišel spet v stik z živimi bitji, razgledna jasnina pa je ostala enaka kot prej, čista in barvita. Posebno rob Velike planine onkraj globine nad Bistrico je bil videti kakor izrezan in črne lise gozdov in borovja kakor prilepljene na zeleno ozadje. Še od tu iz te daljave se je videla vsaka kočica in vsak stan posebej. Bil je redko oster razgled na vse strani.

Počasi sem hodil gor proti Domu na Krvavcu. Preden sem zavil k žičnici, sem še dolgo gledal na bleščeči se pas Kokre in v skoraj črno dolino, nad katero je moled Štoržič kot velikanska, temna piramida.

Žičnica se je pogrezala v dolino. Lep spomin na gorsko pot sem nosil seboj.

PISMA IZ PAMIRSKÉ TORBE

ING. PAVLE ŠEGULA

Bazni tabor 23. 7. 1969

ragi Lilo,

Najbrže boš nekoliko presenečen, da sem tudi tebi namenil nekaj vrstic iz planinskih prostranstev. Misli si, karkoli hočeš, zdelo se mi je prav, da se ti oglasim, saj sva se z Rikom pogosto menila tudi o tebi, še posebej, ker si bil tudi med kandidati za Pik Lenina. Na misel mi je hodila tvoja pripoved o veliki turi na smučeh v Centralnih Alpah, da sem si živo predstavljal, kako bi se tu z vsem zanosom zagnal v strmine, podobne tistim, ki si jim posvetil že toliko svojih življenjskih sil. In Boris bi te kot Rika gotovo uvrstil med svoje »molodce od spasodreda«, kadar bi bilo treba na pomoč onemoglim.

Priznam, da te kljub dobremu tovarišu pogrešam, saj se že dolgo poznavava. Zelo rad in pogosto se spominjam, kako mojstrsko si me uvajal v plezanje v vzhodni steni Male Rinke in kako sva za nameček zlezla še po grebenu na Skuto, da bi bilo veselje še večje in bi tako ubila dve muhi na mah. In še marsikaj drugega. Z odpravami pa, kakor da nimaš sreče. Kar dvema si se sam odrekel, čeprav so ti bila vrata odprta nastežaj, do Pika tokrat nisi uspel. Pri tvojih letih bi si ne trafil glave, mlad si še in močan, ne manjka ti volje, naše odprave pa bodo prav gotovo še in še odhajale v tuja gorstva.

Namenil sem se, da ti orišem dneve okrog druge aklimatizacije in vzpon na svoj prvi šesttisočak Razdelno.

Sedemnajstega julija smo se na posvetu odločili, da naslednji dan krenemo na pot, zato je čas nenadno postal od sile gost in dragocen. Menili smo se o režimu vzpona: vsak je povedal svoje mnenje, nato pa je povzel Boris in zaokrožil, kot se je zdelo prav njemu. Sam sem bil nevtralen, šlo mi je na smeh ob tej ganljivi demonstraciji. Odgovornost je ena sama in nedeljiva, človek rad posluša mnenje drugih (kolikor mora), nato pa se kot voda v strugi, s sklepom usmeri tako, kot se mu zdi najbolje.

Sam si že vsaj desetkrat organiziral tečaje in seminarje, zato ti ni treba posebej opisovati, kako smo plekli svojo »logiko prehrane in vzpona«. Ob mizi se je zbral pravi »trust mozgov«, sami inženirji in doktorji znanosti, o mojstrih športa ni da bi govoril. Naloga ni bila lahka, med neznankami v naši enačbi so bili tako spoštovanja vredni člani, kot so čas aklimatizacije, razpoložljiva finančna sredstva, potrebne kalorije, apetit in posebne želje posameznikov, teža nahrbtnikov, višina in še drugi. Čudim se, kako lahko smo prelishčili vse zanke ter se nazadnje zedinili za končno, enotno in zveličavno listo. Med barantanjem je nekajkrat že kazalo, da bosta Tolja in Jure zavihala rokave, pa je razprava vendarle ostala na akademski ravni. Kompot in majoneza pa kos kruha so zgladili vsa nasprotja, žvečki suhe ribe med zobmi vročekrvnežev so potem poskrbeli, da sta besednika potiščala svoje registre, nakar smo skupaj odrinili v skladišče.

Sprejelo nas je našopirjeno bitje moškega spola, ki je nemudoma z vso odločnostjo ugotovilo, da smo prezahtevni. »Štiri kilograme čaja, ste mar ponoreli? Pa mišk za celo brigado! Ikre si lahko zapišete v uho ali kam drugam! Kurjih juh primanjkuje, odkar stoji tabor, mar bi mi res radi požrli še šotor?« Iri je šlo na jok, nemočno je vila roke in izginila po »šefa«, medtem je naš neusmiljeni kritik pripravil tehtnico in zavpil, kje da so nahrbtniki. Ali bomo jajca v prahu spravili kar v žepe? Robe je za pol tovarnjaka, mi pa pred njim takole golih rok...

Z Mongolom Luvsanom sva se spogledovala, človek bi mladiča najraje česnil po nosu, a v takih trenutkih je poglavitno potrpljenje. Kdor se je že nekajkrat šel take štacune, precej dobro ve, da stvar ni tako hudo resna in da je mlademu fantu predvsem dolgčas. Ko mu ni dano pustiti odvečnih moči na gori, se sprosti na najbolj primeren način in pač uporabi jezik, še posebej, če je ob vsem tem lahko še nekoliko važen. S prihodom šefa so se razmere bistveno ublažile. Poleg dveh kilogramov čaja (le kako ga bomo spravili po grlu?) smo v nekoliko spremenjenih količinah dobili več ali manj vse tisto, kar smo želeli. Užival sem med vrečami in škatlami, ko smo tehtali sladkor s kozarci kumaric, z rokami zajemali zdrob in jajca v prahu, nabirali čokoladne »konfete« in si z njimi sproti pomalem sladili težavnost trenutka. Po pameti je zaloga v želodcu boljša kot v nahrbtniku. Nagrabili smo si še rib in črno ikro. Slednjo je Tolja s pripombo »za vrh« posebej odnesel na varno v veliki šotor. Ob taki poslastici, polni energije, se vedno najde kak požeruh, ki jo spravi »pod streho«, še preden bi se smela uradno pojaviti na jedilniku in bi se množici lačnih najbolj prilegla.

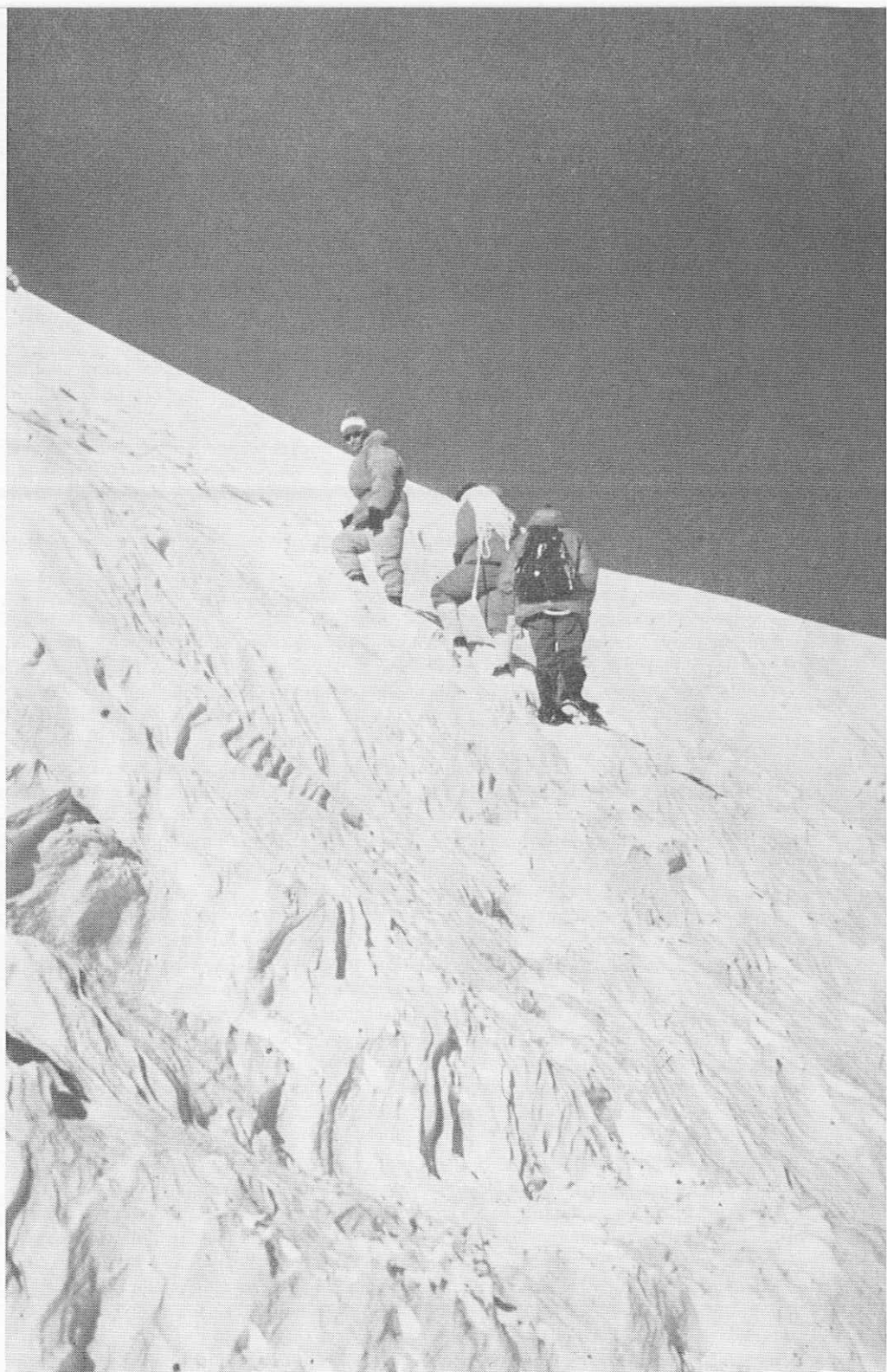
Dobre volje in sproščeni smo obilno robo prepustili v nadaljnjo obdelavo tovarišem, ki so dotlej trudno kovali čevlje in šekltone ter že dokaj siti odrinili na obed.

Razveselile so nas polpete s kašo, ki smo jih bili deležni prvič, odkar smo bili v baznem taboru. Časi se pač spreminjajo. Mihi in njegovi vojski so pred leti polpeti zrslili čez glavo, tako kot bi Andreju in Stanetu letos ovčetina. Kako bi se neki počutila med nami, stradala bi ob polnih loncih in milo pogrešala domačo košto.

Okrog tretje ure, ko smo se še gnetli ob polnih mizah, so pridrveli Jure, Boris in Tolja in kričali nekaj o »kozlodranju«. Kirgiškemu alpinistu so se pobliskale poševne oči: »Ubak tartiš, se temu pravi po naše, Davaj, davaj! Pajdjom!« (Dajmo, dajmo, gremo!) Spomnil sem se zapiskov Franceta Ekarja in tako vedel, da nas čakajo igre Kirgizov na konjih, ki Evropejca spominja na nekak nogomet z obglavljenim koštrunom. Frenk je zadevo slikovito opisal v Planinskem Vestniku, zato je tu ne mislim ponavljati. Raje bom opisal nekaj tistih občutkov, ki prevevajo človeka, ko sredi azijske puščave strmi nad vragolijami čokatih dedcev na iskrih konjih.

Vest, da bomo videli ulak tartiš, je v taboru zdramila pravo mrzlico. Dirjali smo po taboru kot obsedeni, ker se je šoferjem od sile mudilo, odevali smo se v puh in grabili za fotoaparati. Če sem v taki naglici pozabil samo krvavo potrebni teleobjektiv, sem imel še presneto srečo. Kot padalec sem v poslednjem trenutku pristal na bedrih svojih prijateljev, medtem ko se je tovarnjak že premikal po majavih stečinah.

Spet smo gnali oblake prahu, med katerimi smo tu in tam ugledali kamelo, jurto s pokrovci, osamelega jezdeca ali razkropljeno drobnico. Vmes je bilo treba ujeti tudi

Na potih okoli Pik Lenina

Foto ing. P. Segula

kak liter zraka in se krčevito oklepali česarkoli, da bi le preveč ne trpelo ravnotežje. Počast avtomobilska! Kaj vse je treba žrtvovati za Pik Lenina. Bomo mar obležali v vznožju morenskih gričev, globoko pod vzvišenim ciljem? Priznam ti: nisem bojazljiv, a od vsega neprijetnega sem se najbolj bal teh doživetij. Obtolčen od glave do peta pričakuješ smrtonosni končni tresk, ko te bodo pokopali podse razvaline tovornjaka in telesa sopotnikov in se čudiš lastni neumnosti. Le kako se človek pusti zvabiti v tole škatlo, da bi nemočen čakal, kako se izide igra s srečo in naključji? Ne misli, da pišem tebe spomine z namenom, da te odvrnem od poti v daljne dežele. Čutim samo srh doživetja in dolžnost, da tebi in bralcem prikažem, kako dandanes niti član odprave tritisočpetstometrov visoko v azijskih pustinjah ni več varen pred vsiljivim dihom motorizacije.

Končno so motorji utihnili v množici nomadov. Zbralo se je mlado in staro vse na konjih, in strmelo za tropom konjenikov, ki je vihral zdaj sem, zdaj tja, prek zelenih planjav. Ulak tartiš vodi in usmerja sivolas starec s širokim kirgiškim klobukom iz bele polsti. Siva bradica, aksakal mu živahno poskakuje, ko iz sedla kroti prenapeteže in skrbi, da napetost ne usahne.

Stali smo vsi napeti in vznburjeni, neznaten drobiž v prostrani areni, obdani od silnih gora Alajskega hrbta in Pamira.

Tleskali so biči, vse do nas so segali goltni kirgiški glasovi dedcev, ki so se ruvali za volnati plen in sopeč od napora krotili svoje živali.

Kakšen prabiten pogled! Kako čudovito se dopolnjuje pokrajina z jezdec! Konji uživajo v diru, z izproženimi vratovi in široko razprtimi nozdrvmi vihrajo mimo nas, da valove dolgi repi in se izpod kopit meljejo oblački prahu, ki kot čadasta meglica zastira pogled in skrivnostno lebdi nad skupino.

Čutil sem, kako mi je tujcu, pripadniku drugega sveta, dano doživljati nekaj prabitnega. Tako so se morda pred mnogimi stoletji po stepah Azije in Rusije podili tudi naši neznani, davni predniki, preden jih je življenje zaneslo v bolj umirjen ritem, nad bregovi modrega Jadrana. Od nekod so umirjeno doneli zvoki kirgiške pesmi, melanholične a v trenutkih polne strasti in ognja. V širnih stepah in pustinjah je skrito premnogo lepote. To so že davno do potankosti spoznala ljudstva, ki se potikajo z bornim imetjem za čredami od obzorja do obzorja. Privzgojila so si tenak občutek, da tudi v najbolj revnem okolju potešijo svoja srca in čustva. Ti nomadi poševnih oči in širokih ramen še dandanes komaj poznajo nekaj navad civiliziranega sveta, nezmotljivo pa čutijo in časte lepoto svobodnih širjav ter v bajkah mojstrsko podoživljajo čar zvezdnatih noči, razpetih med štirimi stranmi neba. V njihovih prsih so zapisana junaška izročila, ki so si jih ob tabornih ognjih pripovedovali očetje in pradedje. Kolikor bolj je grobo in trdo njihovo vsakdanje delo, toliko bolj je pester njihov notranji svet, toliko bolj strastna ljubezenska doživetja. Tu je pač vse večje in brezmejno, bolj sproščeno, če je le čas pripraven za ta namen.

Odtod torej melanholija pesmi in zamaknjeni gledalci. Bilo mi je, kot da sem se tudi sam pogreznil v nekakšno omotico, v kateri so bili melodija, tleski bičev, kriki bojevnikov in hrzanje konj le nekak hipnotičen urok, v katerem so misli poletele svojo svobodno pot in se sproščeno komaj še zavedale sedanjosti.

V takem času hitro beži, bežal je tudi meni in nam vsem. Le jezdecem se je menda ustavil. Kot melodija so se prelivala in oblikovale skupine in menjale prostor, a nihče ni izpadel, kot da so jezdeci in živali iz železa, kot da ne poznajo utrujenosti. Kakšna verna podoba davnih Džingiskanovih vojščakov. Železni, kot so tile njihovi potomci, so morali sejati strah in grozo, ko so namesto bičev vihteli orožje, da je ozračje brnelo od sekanja strelc in so ga parali kriki umirajočih. Ulak tartiš mi je boljše kot najboljši film pričaral vizijo davnih roparskih pohodov in osvajanj, ki kot temen oblak od pamtiveka vise nad bornim človeškim rodom.

Nenadoma sem se počutil reven in osamel. Instinkti in spoznanja so mi zopet odkrili pogled na pot ljudi od dneva, ko so se otresli živalskega bistva pa do današnje atomske dobe ali dobe računalnikov, kakor se pač hočeš.

Bil sem reven, ko sem spet sprevidel, da je vse preveč človekove moči in sil name-njenih boju in da ta boj dandanašnji ni nič manj krut kot nekdanj, ko so ljudi natikali

na kole. Kako neki, če pa že nekaj bornih kilogramov prasnovi opravi hujše uničevalno delo kot vsi jezdec Džingiskana skupaj, ko namesto kopit meljejo gosenice jeklenih zmajev, da trudoma hrešče človeške in živalske kosti, ko orjaške ptice z neba sejejo smrt v najbolj skrite kotičke na našem planetu.

Bil sem hkrati osamel in začuden. Kaj me je vedlo do takih misli? Je mar v človeškem bivanju in snovanju res vedno tudi nekaj obvezno uničevalnega? Nekaj, kar nas sili od ljubezni v sovraštvo? Ljudje zapuščamo varna ognjišča, ki diše po toploti in otrocih, da že na sosednjem pragu zapademo zlobi in uničevalnim strastem.

Nisem mislec, a vse kaže, da je nekaj nečistega v žilah nas, prebivalcev Zemlje. Je mar to tisti izvirni greh, ki ga po svoje za široko rabo kroji pismo? Ni to nagon po samoohranitvi, združen s strahom, ki v zablodi ukazuje: ubijaj, da rešiš kožo sebi in svojim potomcem!

Spoznanja, do katerih smo se dokopali, nam dajejo lepše nauke. Jim mar nismo prišli do kraja, smo ostali na pol poti? Spet se mi je porodila stara, žgoča misel: Mar ni skupnost ljudi vse človeštvo ne glede na barve in ureditve eno samo veliko telo? Mar nismo posamezniki le celice, narodi in rase le posamezni udje velikanskega organizma, v katerem nenehno divjajo boji za ohranitev, žro se telesa in protitelesa, da krči stresajo zdaj to zdaj ono mišico, pa se celota tega nikdar docela ne zaveda, ne čuti bolečin, ko nenehno admira živo tkivo? Moje besede so kaj okorne in mogoče nerazumljive, a bojim se, da je ugotovitev pravilna. Gorje potem vsem apostolom miru, bore se za jalove cilje! Kvečjemu, da tu in tam blaže bolečine, da usmerijo

Čigav bo koštrun

Foto ing. P. Segula

krč od ene k drugi mišici. Da ohranijo eno celico, pa zato morda hip kasneje umre druga. Zro se celo misli in ideje, ki se vse oklicujejo za humane in edino zveličavne; celo bogovi zro sovražno drug na drugega in mi ljudje, vesoljski prah, se borimo kot kramarji za svojo izpoved, prisegajoč, da je zunaj nas, naše izpovedi in boga, vse zmotno in grešno.

No, če je tako, potem je stvarnost, kakršna se nam odkriva od bajk o izgubljenem rajju, prek redkih izročil o izgubljenih civilizacijah pa nenehnega prelivanja krvi od sive preteklosti do današnjih dni resnično samo drget velikanovega telesa, ki bo preminul šele tistikrat, ko za večno usahnejo dobrotni žarki našega očeta in božanstva Sonca. Ni nam pomoči, na vekov veke ne bomo počeli drugega, kot skrbeli, da bi kal uničenja ne načela nas, da bi ostali in ohranili svoj rod in vrsto. Tudi za ceno, da izginejo drugi. In kdo ve, kako bo v globinah stvarstva! V kaj bodo prešli naši atomi? Kaj bo čutila nova materija, ko mine uničenje in ko bodo nova sonca zasijala v praznine, drveče vsaksebi na pragu novega dne vesoljstva?

Bil sem utrujen, ulak tartiš pa je še vedno bučal prek planjav. Videti je bilo, da ti ljudje in njihove živali zdrže več kot stroji... Sonce se je že nagibalo, da so rebra bližnjih gora metala dolge sence po deviških belih pobočjih. Morali smo se iztrgati iz začaranega trenutka, če smo hoteli nazaj v tabor, da se pripravimo na odhod na goro. Alajska dolina, blagoslovljeni kraj! Hvala ti za doživetje in zaupni pomenek! Kakšne skrivnosti skrivaš, kje je tisti s tanjšim poslušom, ki se mu boš še bolj razodela?

- - -

Devetnajstega zjutraj vstanemo še pred zoro, vse je temačno, le vrh naše gore sveti kot bela bakla, raz grebenov se praše oblaki pršiča. Ubiramo znane stezice in se prebijamo proti taboru ena. Cvetovi česnja, šopi planink, rumeni jeglič minejo, mine sedelce, mine tirikon ob ponoru z obveznim počitkom, cigaretami in malico. Minejo prijateljske zabavljice, le nahrbtniki, težki kakih petindvajset kg nas zvesto spremljajo še čez razpoke in luže na ledeniku do zasluženega počitka na toplem kamenju ob razgretih šotorih.

Ko mineva poldan, ko pod grebene na zahodnem obzorju že legajo prve sence, se v tabor utrujeno vračajo prvi letošnji osvajalci Pik Lenina. Kosmate utrujene postave v puhastih oblačilih, sključene pod težo orjaških nahrbtnikov cepajo druga za drugo v naš tabor, prav nič zmagovalcem podobne. Pestila so jih višina in mraz, orkanski vetrovi, kratke noči s pičlim spanjem, želje po pijači in spodobni jedi.

Z Rikom se molče spogledujeva. »Bova midva tudi taka?« me vpraša redkobesedni mladenič, ki je doživel že marsikaj, tudi meteže in neurja Kavkaza in naših gora. Je treba res priti prav sem gori, da človek vidi, kakšen je videti alpinist po uspešno opravljenem vzponu na sedemtisočak? Podoba je, da drugače ne gre. Spet in spet se kruto reži v obraz resnica, VSE je treba doživeti, občutiti na lastni koži, videti izpite in trudne obraze, biti sam izpit in truden...

Fantje prihajajo iz tabora štiri, dolg sestop je za njimi, opravili so prečenje Pika Lenina. Vodi jih drobna, živahna ženska, ki se ji napori še najmanj poznajo ali pa jo omamlja ponos, da je njena skupina s Kamčatke prva uspela.

Ko sklenemo stike, napetost na obeh straneh popusti, in ob loncih čaja se razvežejo jeziki, pozabljene so težave in telesne slabosti. Tudi v nas, izprva osuplih, spet zmaguje naš večni boljši jaz, optimizem. Naša oprema je lažja, gremo v boljše vreme, imamo boljšo kondicijo; to in še drugo si naštevamo v dokaz, da nas gora ne bo tako vražje izžela, da bomo v prvem naletu pregazili njena snežna nedra. Te misli so z nami tja do noči in burijo sanje. Jutri gremo naprej!

Zjutraj, dvajsetega sem dežurni in že zarana cmarim zajtrk, kmalu mi pomagata še Jure in Tolja, vzpon do tabora dve mine brez muk, čeprav so nahrbtniki bolj obaltni kot prvič. Gazi so nam že znane, okljuki naglo za nami. V taboru nič novega. Peščero sta sonce in teža snega nekoliko manj zdelala, iz palače so nastale katakombe. Z Rikom, Iro in Nino bomo spali kar v šotoru. Pred večer iz bučnega tabora

Jurte, bivališča na višavah

Foto ing. P. Šegula

pobegnemo z delom opreme še kakih tristo metrov više na plato, kjer stoje šotori Francozov in Italijanov. Mrka Marina je začuda zgovorna in pripravljena na klepet. V hladu mi posodi pulover, ko z dekleti vasujem pri njej. Boris, Riko, Kostja in še par neznancev gre do skal pod ozebnikom, kjer puste razno opremo, nato se pod noč vrnemo.

Nikdar si nisem mislil, kako lahko zdela vročina. Ves božji dan smo se parili na soncu, da nosovi kar cvetijo. Pripeka na ledu me je krepko krcnila, ves sem reven in mlahav, razen čaja, čokolade in malo juhe ne spravim v sebe nič trdnega. Boris mi žuga, ko kot prvi ležem k počitku in drugi otepavajo salamo. Predobro se poznam! En grizljaj v sebe, tri iz sebe. Preveč sem bil na soncu, še dobro, da mi ni slabo in da me ne boli glava. V zvezdnato noč zaspimo kot ubiti.

Zjutraj nas prehitijo skoro vsi, in so že daleč pred nami, ko se navežemo za vzpon čez goljufive vesine, polne prikritih razpok. Spet blagrujemo hudo pamiirsko zimo, ki nam je s svojimi snegovi olajšala delo in zamudno tavanje po labirintu ledenega kraljestva. Tako vendarle razmeroma varno in naglo napredujemo, da Kolja ob kupu opreme, ki smo jo prinesli sinoči spet zakuri ogenj in prestavlja lonce. Samotarski fant, z njim ne prideš zlepa v stik. Gode sam vase, čeprav je požrtvovalen in vedno prvi, če je kje treba posebej poprijeti. Le počasi ga tajam, ko mi pove svoje ime, sem že daleč. Se bova že spoprijateljila, čaka naju še dolga pot.

Potem je spet vse novo. Počasi napredujemo po strmini, ki ji pravimo kuloar. Razpeta je med položne stene skalnate glave in razpoke ledenega slapa pod Razdelno. Po dobri uri hoda se prebijemo na širok hrbet, kakih 5700 metrov visoko. Razgledi postanejo širši, ko duškamo, opazujemo črne sence oblakov na rumenkasto zelenih planjavah Alajške doline. Do cilja ni več daleč in tudi strmina se je poglela. Pa vendar poti noče biti konec. Vsaj ura še mine, da dosežemo vznožje vrhnje kupole Razdelne na razsežni grebenski ploščadi, kjer že stoji kakih osem šotorov.

Rame že pošteno bolijo, da se s posebnim užitkom znebimo nahrbtnikov. Prileže se krepak zalogaj. Glej šmenta, višina pa tak apetit! Dobro znamenje je to, kaže, da nas višina ne odbija.

Spreminjavo nebo je zdaj plavo, zdaj polno temačnih oblakov. Čim zakrijejo sonce, nas zazebe, zato naglo steptamo sneg in postavljamo šotore. Naš stiropor spet hresti pod kolena, ko se plazimo po prijetno toplem, varnem zavetju. Od časa do časa krepkeje zajamemo sapo.

Nekaj tovarišev, med njimi Riko odrine potem nazaj k skalam v vznožje kuloarja, da pobere hrano in opremo, ki dopoldne ni šla z nami. Hitri so in podjetni. Mlada kri in žilava telesa so neuničljiva. Preden je tema, so spet nazaj in okrog nas se v čudovitih barvah poslavlja dan.

Seraki na vzhodu dobe srebrn odtенок. Nad razpokami, ki so dnevu izpile že vso moč, učinkujejo skoro tuje, a z vedno nižjim soncem razlike počasi sahnejo, da je breg kmalu ena sama, enolična širina.

Zlatorumeni soj na zahodni strani grebena nas sprva opaja s prosojno lepoto, srce kar igra, človek je ves lahkoten. Joj, kako lahkoten. In srečen, da je tu gori, v višavah, ki le redko vidijo živo bitje. Pa tudi to luč izpije mrak, da zanos in polet splashnita in smo presrečni v varnih zavetjih.

Le vrh še sije, sprva ves jarek in neuničljivo svetel, kot da zanj ni teme in sence noči. Nato zardi, ko se zave, da je tudi sam brez moči, da ga bo zmagovala noč, potem ko ga bo ogrnila s plaščem iz škrlata, kot se spodobi vladarju, in ga bo veter zadelal s hermelinom iskrecih se, šumečih kristalov. Neutrudno vejejo sape in zasipavajo stopinje človeških bitij. Jutri bo nov dan, naj si v potu svojega lica kopljejo nove gazi! Ujeti smo v noči, ki tokrat ne prizanaša in ne nosi utehe v počitku.

Pet nas je v šotoru, polnem opreme, da tesen prostor ne nudi nič prijaznosti in domačnosti.

Kostja in Kolja sta zadelala vse luknje, da je redki zrak še tanjši in še bolj reven. Tiščimo se drug drugega, se zavedamo v nahrbtnike in prislušujemo vsakemu sunku vetra, ki stresa na nas zdaj sneg, zdaj sodro...

O tejle svoji prvi noči na šestitisoč metrih ti ne morem napisati nič lepega. Bila je vražje dolga, ko sem nihal med snom in zavestjo. Obsedel me je vrag, bledlo se mi je, da dežuram. Vsakih par minut sem zijal, kje so tovariši, se pomiril, ko sem jih čutil ob sebi in jih dolge ure spet in spet iskal brez miru in utehe. Vedel sem, da goljufam samega sebe in da je vse skupaj prevara, a ni šlo drugače. Ko bi me vsaj kdo počil po buči, morda bi me mora popustila. Tako pa smo drug za drugim ječali, se obračali na vse mogoče načine in molče poslušali v noč, da bi jih ukradli skrivnost. Kaj nam bo prineslo jutro?

Z zoro so stene uplahnile, škrobot sodre je utihnil, Boris in Kostja sta prižgala cigareti, Kolja je sredi zmešnjave spalnih vreč namestil svoj kuhalnik in pričel pripravljati zajtrk.

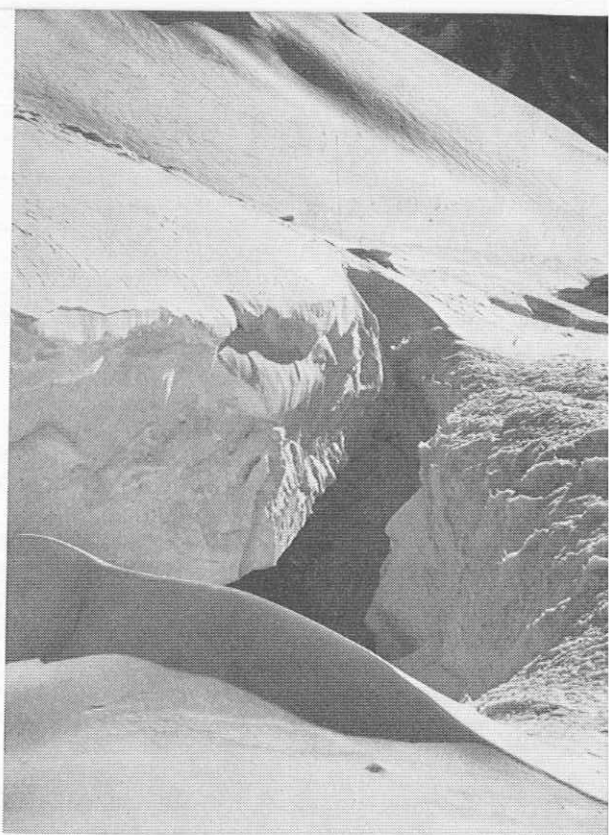
Sto hudičev! Kolikor vem, je zraka v tej višini že presneto malo, sedaj pa še čiki in bencin, ki bodo požrli poslednjo molekulo kisika. Saj nismo na rivieri!

Boris je uganil najine misli in skrite želje. Pritisnil je preostanek tleče cigarete ob piskre, da je zacvrčalo in se komaj še utegnilo pokaditi. Razumevajoče se nama je zarežal. Harašo? Spasibo, tovariš!

Ob ribji juhi in čokoladi je vidno rastla volja, prišel je čas za Razdelno.

Nataknili smo vsak svoje škornje, vse drugo smo si nadeli že zarana. Kdor naju je pogledal pod noge, je imel kaj videti. V visokih škornjih iz losove kože sva bili kot dva jaka, dlake so sršele kot mroževi brki, da nama sneg in mraz nista mogla do živega. Nosila sva jih že drugič in bila zadovoljna. Odlično so nama rabili, tudi obuti jih ni bilo težko. Bila sva vesela, himalajci bodo dobro obuti.

Neprespana noč mi ni ravno koristila. Nisem bil ravno utrujen, a nekako nisem mogel vskladiti hoje in dihanja. Avtomatično sem sledil Borisu, ki je kot vselej hodil prvi in se vražje rad ustavil, kadar se je nudila priložnost. Razumel sem, v čem je težava. Izpadla je sihronizacija med hojo in dihanjem, tako da včasih nisem vedel, kaj naj storim z zrakom, ki mi je nekako odveč hodil v pljučih.

Slišal sem vse mogoče nasvete. Dihaj globoko, ne dihaj skozi nos. Poleg mene so jih bili deležni tudi nekateri drugi iz skupine, medtem ko so stari asi hodili kot lokomotive, Kostja ponosno s smučmi na ramenih.

Razdelna je tu neusmiljeno strma, tudi gaz ne bi mogla biti bolj pokončna, le redko smo zavili povprek.

Učil sem se dihati kot novorojenček in nazadnje našel svoj način. Šlo je samo na kratko in plitvo, smešno naglo v primerjavi s sanjsko počasnimi koraki. Učinek se je takoj pokazal. Hodil sem spet enakomerno, ni se mi bilo treba ustavljati, da bi pomiril pljuča.

Po dveh urah hoje smo spet na ravnem čestitajo nam k šesttisočaku. Nič zato, če je plato, kjer stojimo, še kakih deset metrov pod skalnatim vrhom, tu se temno odraža od plavega neba in belega snega. Navajen drugih viž seveda takoj predlagam Riku, Luvsanu in Zani, naj si skalce ogledamo поблиže, da nad nami ne bo ničesar več. Čeprav je cilj blizu, se je zanj treba potruditi, ko pa smo gori, uživamo neskajljeno radost. Premagali smo lenobo in se zazrli v ogromno kraljestvo gora na jugu, ki jih le na zahodni strani zastira Pik Džeržinskega. Lep vrh, ki bi ga rad obiskal, če bi imel priložnost. Tehničnih težav ni, treba pa je na Razdelno in nato precej globoko navzdol v sedlo, od koder je potem še skoro tisoč metrov navzgor, kar ne gre brez bivaka.

Vrhovi pred nami so čudoviti, večinoma malo nižji od Razdelne, a drznih oblik. Strme stene, s seraki in visečimi ledeniki, kot nož ostri grebeni, v dolinah beli ledeniki. Dela za cele generacije alpinistov. Marsikateri ne bo kos garanju in pastem, ki jih neutrudno nastavljajo višina, vreme in mraz.

Oba z Rikom sva vesela svojega prvega šesttisočaka. Bila sva 6148 metrov visoko; če se zgodi, da bi iz kakršnihkoli razlogov ne mogla na Leninov vrh, se vseeno ne bova vrnila praznih rok. Ta občutek osvobajajo in prinaša sprostitev, a je hkrati tudi obveza: Če sva prišla do tu, bo šlo tudi še tisoč metrov više.

Pustiva to, čas bo kmalu pokazal, kaj nam je namenil. Dotlej pa vse dobro in prisrčen tovariški pozdrav!

LES DROITES

STANE BELAK

»Leže po polju pokončani...« Kot bojišče je videti naše taborišče nad chamoniško cesto. Le leni gibi prijateljev naznanjajo popolno zadovoljstvo. Velike količine raznega »klorofila« s trga prinašajo nove moči v naša, že dokaj oslabela trupla. Fantastična podoba našega tabora ustavi korak slehernemu miroljubnemu turistu, ki zaide v našo bližino.

Šele nekaj ur je od tega, kar smo pridrveli 3000 višinskih metrov z vrha Mt. Blanca. Po grmovju okoli šotorov se suši pisana gorska krama. Še se kadi vlaga iz razmočenih gorskih čevljev, ki se v enkratnem tihožitju mešajo z jedilnim priborom, raztrganimi nogavicami in kovačijo na tleh.

Za nami je veličastna tura na vrh vladarja Evrope, prek njegove najtežje stene. Oba Frêneyska stebra sta vpisala tudi naša imena v svoje rdeče granitne previse.

V pogovor se mešajo načrti. Smo kot obsedeni, kajti že po nekaj urah počitka se pričinja nova prigoda. Izredno vreme zadnjih dni moramo izkoristiti do kraja, čeprav iztisnemo iz sebe zadnje srago znoja.

Po prvem oddihu se odločimo. Po vseh že tako izrednih uspehih je treba postaviti piko na »i« z najtežjo turo, ki nam je bila do zadnjega le nedosegljivi up. 1000 metrov visoka ledena severna stena Les Droites bo več kot dostojen cilj za konec ENSA in našega bivanja v Chamonixu. 21. julija greva z Borutom novi dogodivščini naproti. Dan za nama odideta tudi Mitja in Marjan.

Popoldne preudarno pripravljamo opremo. Zlasti posvečamo pozornost lednemu orodju, ki je pred odhodom nabrušeno kot pred bitko. Vendar sem kljub temu nezadovoljen s svojimi derezami. Kmalu jih bo treba zamenjati z novimi.

S severno steno Les Droites imamo Slovenci še neporavnane račune. Zato nama sedaj ne sme izpodleteti. Leta 1963 je po večdnevnem boju za življenje uspelo kamniškim alpinistom uiti v neurju iz stene. Sedaj smo tu, da poravnamo dolg.

Izoterma je že nekaj dni na višini 4500 m, kar je dokaj nenavadno. Razmere so imenitne, kajti vročina je ogolila stene, da se ledišča svetijo v črnem snegu. V moreči popoldanski vročini naju velika nihalna žičnica ponese iz Argentière v višave med kumuluse. Zgoraj je temno in turobno. Slovita smučišča so zmeščana v kašasto brozgo, ko se navezujeva na ledeniku. Razpok brez dna je na pretek. Treba bo previdnosti. Nad Chamonixom velik kumuluse grozi z nevihto. Če bova uspela, bova ujela vreme za rep.

Ko sestopiva navzdol na Argentièrski ledenik, preskakujeva velike razpoke. V temnem granitnem zidu štiritočakov nad ledenikom iščeva najin jutrišnji cilj. Potem jih zagledava. Les Droites! Črn led, med še bolj črnimi granitnimi stenami, se zlovešče sveti na meglenem ozadju. To je stena, ki ubija voljo.

Morda bi morala načeti problem teden dni prej, ko so bile razmere v steni znosnejše. Toda sedaj sva tu. Mrka prikazen nad nama naju tlači. Malo govoriga. Vso dolgo pot proti Argentièrski koči naju spremlja mračna silhueta stene na desni. Nobenih priporočil nimava za vstop.

Leta 1955 je ledni specialist Davaille s tovarišem zmogel po velikih težavah mogočni 1000 metrski ledeni zid. Poslej je stena malone tabu. Leta je samevala, saj je predstavljala najtežje ledno plezanje v Alpah. Poprečna naklonina stene znaša 67°, vendar jo zapirata dve pregradi, kjer doseže naklonina tudi prek 75°. Sedaj, ko stojiva pred tem grozljivim obličjem gore, veva, zakaj izgovarjajo to ime celo največji mojstri s spoštovanjem.

V Argentièrski koči si postreževa po gosposko, kajti v steni ne bo časa za take malenkosti, kot so hrana in pijača. Po strašni »požrtiji« si v nastopajočem mraku izpred kočice še zadnjič ogledujeva mračno obličje Les Droites. Ostali naju gledajo, kot bi bila že »odpisana«. Nato greva spat za nekaj uric.

Za naju se prične nov dan sredi noči. Nasilno zbudjena, se toga obračava v gibanje. Brez odlašanja zakoračiva v jasno zvezdno noč. Ura je ena po polnoči. S prvo zarjo morava biti že visoko nad robno zevjo, ki se orjaška vleče v podnožju stene. Julijska vročina celo tu na višini 3000 m ne dovoli, da bi sneg čez noč zmrznil. Zato gaziva mokro kašo prek kolen. Prameni čelne svetilke tipljejo v temo in odkrivajo vedno nove prehode. Greva v neznano. Stena nad nama je zavita v noč.

Potem se zagrizeva v strmino. Med sledovi velikih plazov pod steno odkriva skale spoštljive velikosti. Teh ni prinesel plaz. In to dá misliti!

Potem zadene stožec svetlobe velikansko belo prikazen. Orjaški serak robne zevi zapira pot. Začenja se. Brez besed se pripravljam na delo. Kovačija se iz nahrbtnikov seli na trup. Temperatura je nenormalna. Povsod slišiva šum vode. Gnili sneg leži na požledu.

Boro zapleza prek varljivih snežnih mas čez robno razpoko na strmo snežišče. Plešoča kresnica njegove čelne svetilke je vse manjša. Vrv se izteče po 50 metrih. Ob treh zjutraj sva oba preka.

Pozabljeni so moreči občutki pred dejanjem. Sedaj sva že v vrtincu dogajanja. Najin cilj je vrh. Po strmem, od plazov razritem žlebu sopeva kvišku. Sneg je gnil, vendar je strmina še znosna. V jutranji temini naletiva na viseče vrvi. Kaj neki počno v tej

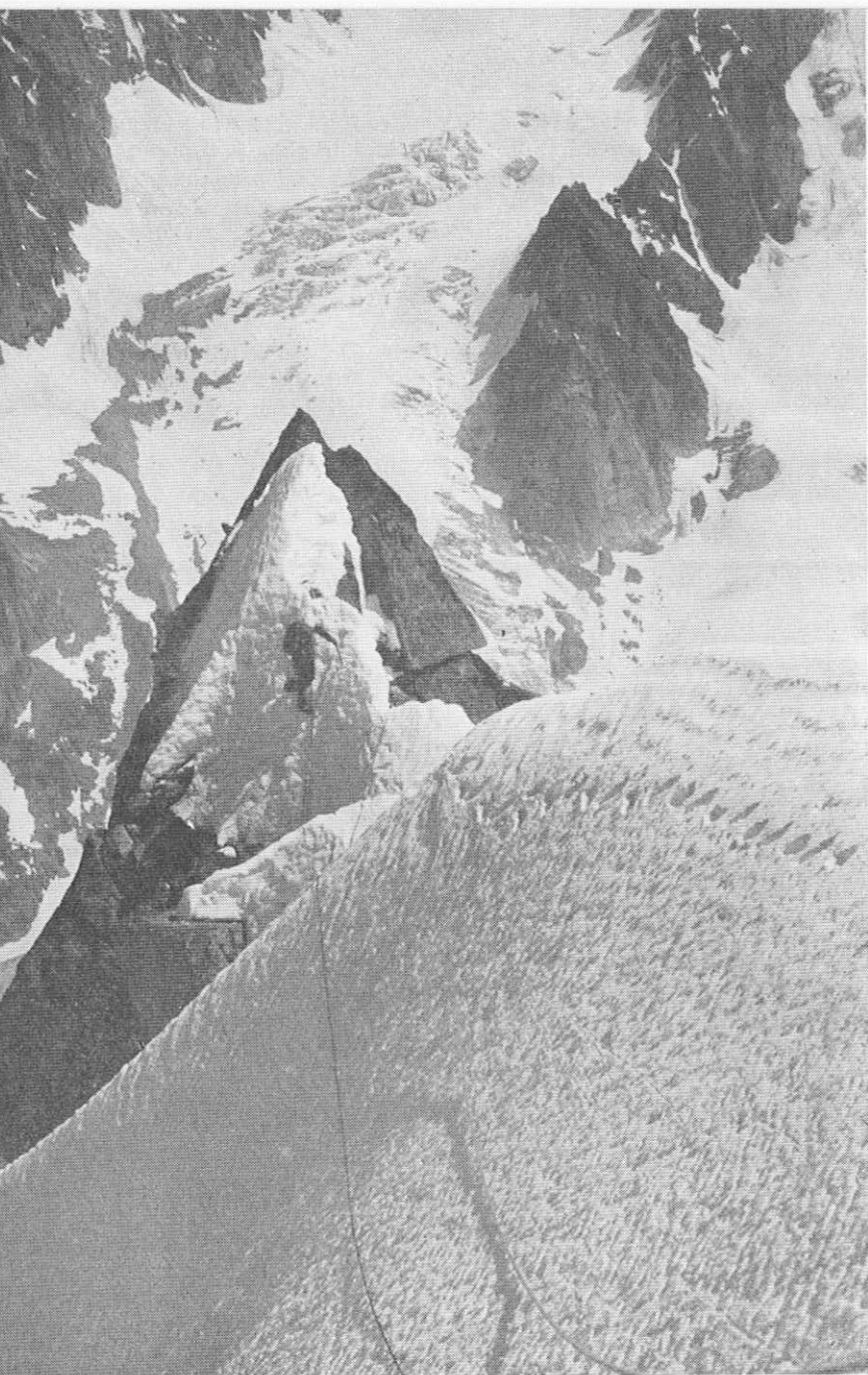
1000 m visoka severna stena
Les Droites. ○ mesto bivaka

V drugi pregradi

Foto Belak

Stane
Belak
v
izstopnem
raztežaju

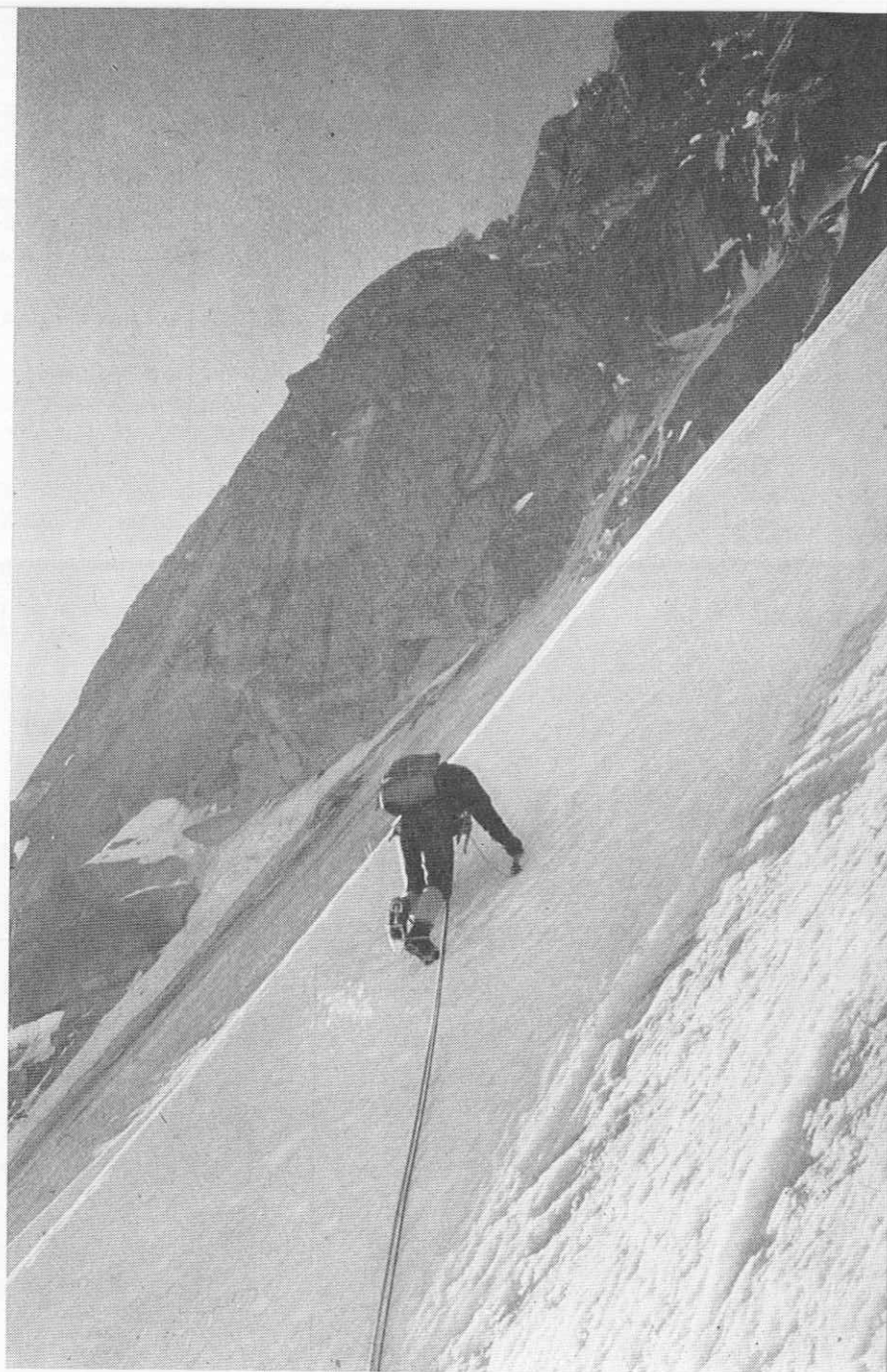
Foto
Krivic

mračni steni? Nič prida se ne počutim, ko tipljem za njimi nazaj v temo. S tesnobo pričakujem na koncu vrvi truplo. Nič ni. Očitno so vrvi le ostanki nekega poiskusa. Vendar skoro 300 m najlona zgovorno priča o naglem begu lastnikov iz stene. Vrvi bo treba vsekakor »posvojiti«, meniva, ko nadaljujeva z vzponom.

Prva zarja naju zateče že 200 m nad vstopom. Strmina je vse hujša. Prečiva strm leden žleb in se bližava prvi pregradi, ki jo tvorijo navpične in gladke granitne plošče. Zadeva je bila včeraj videti odurna. Tudi danes ni nič bolje. Skok je debelo zapihan s snegom in zaledenel. Snežne mase se kot po čudežu drže v strmini in tam čez naj bi držala najina pot?

Boro
v
centralnem
ledišču
pod
drugo
pregrado

Foto
Belak

Nekaj dni pred nama je uspelo neki nemški navezi preplezati steno. Čeprav sta si plezalca izbrala svojo varianto, je dejanje vzbujalo nemalo pozornosti. Midva sva se namenila naravnost po Axtovi varianti. To bi pomenilo 1. ponovitev te smeri. Zopet prečiva strm žleb črnega ledu. Brez zvena zapoje klin v granitni razpoki na stojišču. Pred nama je 1000 m fantastične naklonine. Svet kot v sanjah – prehodi za mesečnike. Toda treba je preizkusiti. Na Borotu je vrsta, da zariše svoje sledi v navpični zid. Naravnost navzgor v navpični naklonini ga vabijo možnosti. Varovanja praktično ni. Cepin požre gnili sneg, ki se vsem fizikalnim zakonom navkljub drži na ploščah. Prijatelj postaja vse manjši. 50 m dolga vrv se mi zdi neskončna. Na jutra-

njem nebu lahko vidim le še podplate in nahrbtnik. Raje ne gledam. Če sneg popusti...

Vrvi je konec. Strmina zgoraj ne popusti niti za hip. Boro si izkoplje v sneg lévo in »varuje«. Utvara. Tukaj varovanja ni. Zato le nobene napake. Sledim mu po kačje. Naklonina me vleče v globino. Kje je skala z oprimki in razpokami za kline? Počasi se približujem Borotu. Oba sva napeta, ko ga previdno obidem in nadaljujem pot navzgor. Ob izteku vrvi strmina popusti. Varujem v veliki luknji, ki jo je izkopala padajoča skala. Izpostavljeni snežni kljun, ki moli iz stene, je ves zasekan od padajočega kamenja.

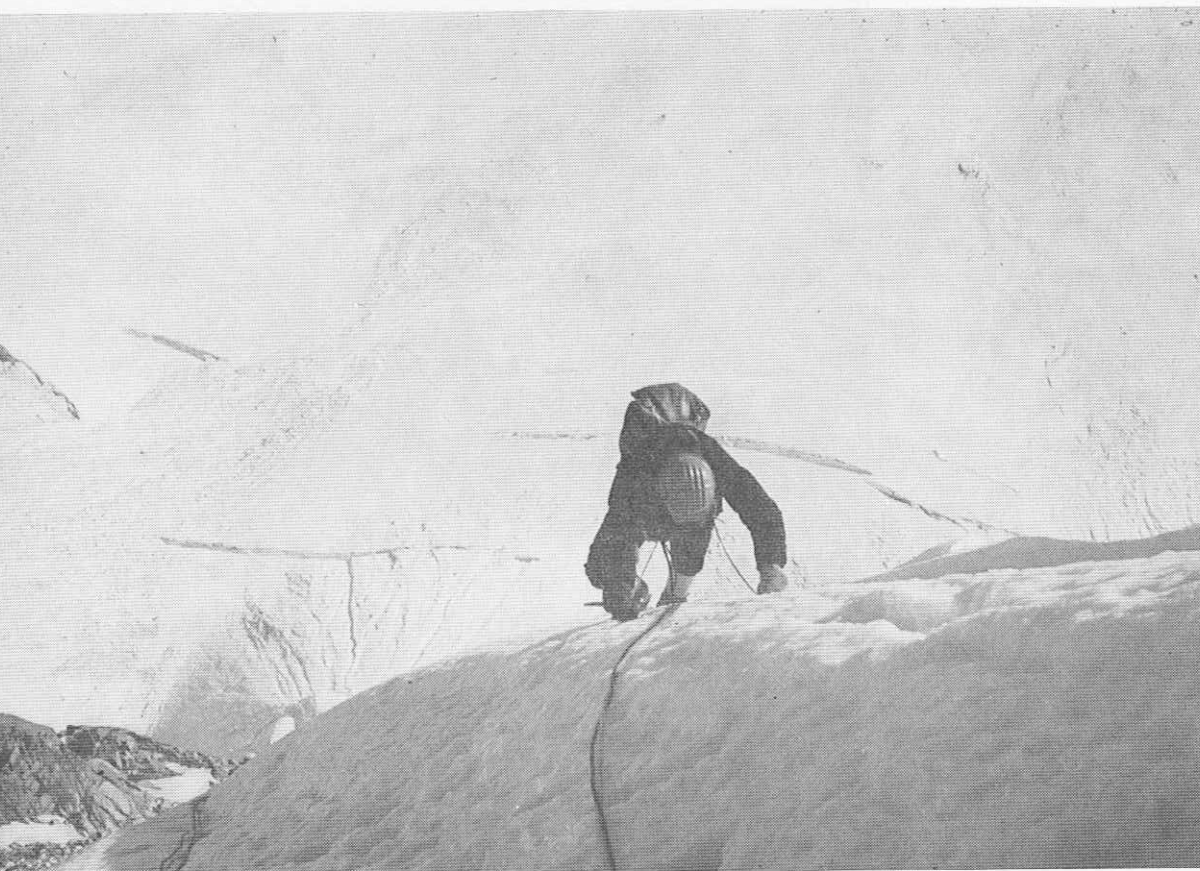
Vendar mir ne traja dolgo. Jutranje sonce že načenja svoje razdiralno delo v zgornjih skladih gore. Po sosednjem žlebu odbrenče z vrtoglavo naglico prvi kamni. To so čebele smrti, ki s hitrostjo, da jim oko ne more slediti, brenče v globino.

Prehajava v drugo tretjino stene, v orjaško strmino, ki sega zgoraj pod drugi skok. Dolgi srenasti jeziki se kot lovke velikanske hobotnice iztezajo v črni led. To je nov svet, brez kritja, z eno samo možnostjo – navzgor! Izmenoma napredujema. Ledni klini na stojiščih so le vzorci brez vrednosti. Svetli pramen sonca se premika vedno niže. Ob devetih naju dosežejo poševni žarki izza grebenskega stolpa. Sosednje pobočje Aig. Verte je že ožarelo. Prvi plazovi brenčoč zapuščajo njene visoke grebene. Ko bi bila gnana od neznane sile, se ženeva kvišku. Strah pred padajočim kamenjem nama daje moči. Pobočje La Verte je vse glasnejše.

Sredi dela naju zmoti hrup avionskih motorjev. Zmota! Zvok se izprevrže v zlovešče tuljenje padajočih blokov. Prilepljena na strmino sva majhna kot pokojnina. Po hrbtu

Prva pregrada je za nama, Boro izpleza v lažji svet

Foto Belak

me spreletava srh. To je zgolj hazard. Znanje tu ne pomaga. Le mirna kri. Za povratek je že prepozno, kajti sonce je že v vsem svojem elementu. Pa to je šele opomin. Naglo se zamenjava na stopnišču. Pohlepno plezava navzgor po vse ožjem jeziku. Na levi in desni beži v globino tobogan črnega ledu. Na koncu zdelujem snežni jezik že okobal. Ob izteku vrvi v višinah zopet zabobni. Le beli oblaki na skalah druge pregrade naznanjajo novo smrtonosno pošiljko. Pripet na dva ledna klina čakam na nov ukaz. Črne pike se večajo. So že tu! Nekaj metrov stran trešči granitni blok, spremeni na ledu smer in kot pošast izgine v globini. Potem pride roj manjših skal in oskalkov, vse tako, da bi zadetka nobeden ne preživel. Kot v blaznem snu se umikam granitni toči. Za njo pride poplava ledenega drobirja. Zadeva postaja nevzdržna. Na milost in nemilost sva izpostavljena na golem ledu. V kratkem predahu med dvema kanonadoma naglo ukrepava. Kot bi trenil je Boro pri meni. Edina rešitev je naglica. Čimprej se morava umakniti v levo, stran od vpadnice padajočih skal.

Pred nama je 300 m ledene vesine, z naklonom 60°. Boro le po konicah derez kot pajek napreduje poševno levo navzgor. Medtem sam kot uročen čakam naslednjih pošiljk.

Zopet zagrmi v višinah. To pot bolj desno in kamniti izstrelki lete nekaj deset metrov od naju.

Med varovanjem opazim kri po rokah. Desni kazalec naglo večja volumen. Očitno sem nekaj malega vendarle iztaknil. Nekaj večjega je prestregel tudi nahrbtnik. Majhna cena za vse, kar se dogaja okoli naju.

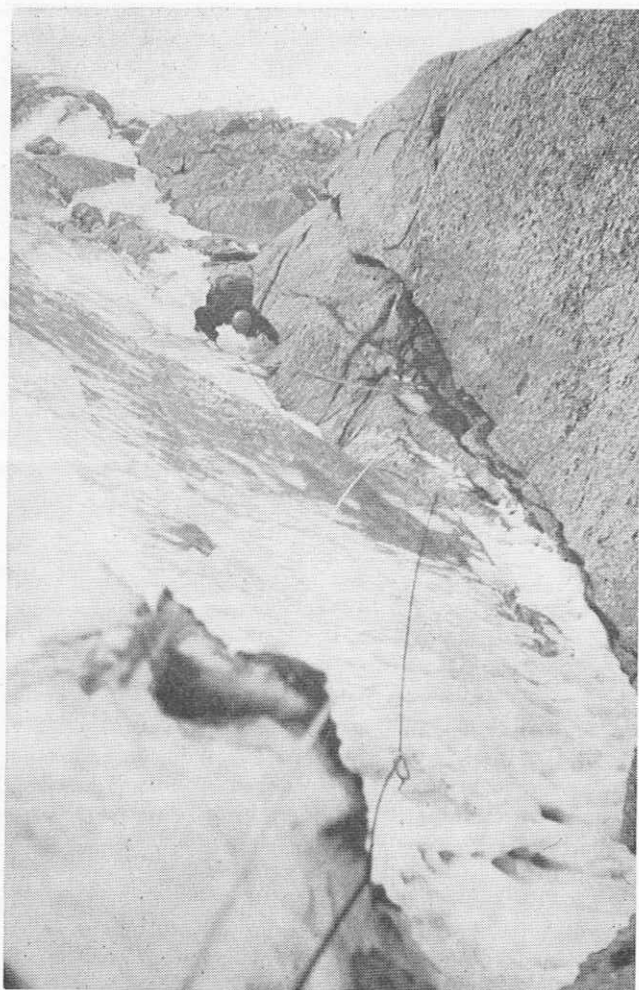
Ura gre proti poldnevu, ko se kot gosenica premikam po ledišču. Strmina je neskončna. Konci sneženih jezikov so že globoko pod nama. Dovolj imava opravka v trdem ledu, da nama teče čas kot voda. Boro vodi 5 raztežajev v velikem stilu. Neskončno počasi se bližava drugi barieri. Kamniti izstrelki lete sedaj že prek naju. Vrača se nama duševni mir. Za varovanje, čeprav le navidezno, v vsakem raztežaju zabijeva nekaj lednih klinov. Bolj ko se bližava drugi barieri, hujša je strmina. Zadnji raztežaj zdela Boro povsem tehnično v že rahlo previsnem svetu. Končno zapojeta z odrešilnim zvenom v granitu dva profila V. Ura je ena popoldne.

Tu se požene stena še silneje v nebo. Med granitnimi ploščami se dvigajo zaledenele poč. Povsod prši voda in v zajedah klokota. Nekajkrat še završi nad nama. Skale orglajo po ledu tam, kjer sva še malo preje plezala. Sosednje pobočje Verte je kot ponorelo. Komaj doseže skalni in snežni plaz vznožje stene, ko se že utrga drugi. Za nameček se zapletejo še vrvi in preden zopet spraviva razmočeno »solato« v red, mine pol ure.

Dopoldanska vročina pričara vlažne meglene kosme na vrhove, in jih prav tako nenadoma razblini. Oči željno pijejo blage oblike ledenikov, ki teko z mejnega grebena med Švico in Francijo. Najin svet pa se koplje v vlagi in srhljivem hladu.

V globini pod seboj zagledava na bleščeči belini ledenika dve drobni piki. Zaslišiva klice, vendar se ne moremo sporazumeti. Mitja in Marjan sta po dogovoru prišla pod steno, da bi preplezala sosednji Couzyjev steber. Ne razumeta najinih svarilnih klicev in, ne meneč se za vse, rineta proti vstopu.

Po kratki sprostivni naju zopet zajame tok dogodkov. Nekaj po drugi uri se odpraviva ponovno v naskok. Boro je opravil svoje in zamenjam ga v vodstvu. Po opisu naju čaka ekstremno plezanje po zaledenelih počeh v naklonini 75°. Že prvi metri potrdijo beseda opisa. Navpična in rahlo previsna poč vsa v ledu me izčrpa do kraja. Za las je manjkalo, da nisem padel. Končno izplezam v nekoliko lažji svet nad njo. Vrvi, ki so prepojene z vodo, postanejo breme in v potu svojega obraza jih vlačim na stojišču k sebi. Če nama tura uspe, bo ostala nedvomno eden velikih doživljajev najinega življenja, za katerega pa ta trenutek ne bi dal prav mnogo. V kratkih presledkih vrše prek naju skale, tako da imava občutek, da se bo gora podrla preje, kot bova midva utegnila doseči vrh. Toda danes naju kljub vsemu spremlja neznanška sreča. In ko že megle krijejo vroče sonce, se kanonada naglo ustavi.

Preko zaledenelih zajed
k soncu

Foto Belak

Sedaj so nama na poti le pršni slapiči, ki nama grene že tako napeto plezanje. V razmočenem, srhljivem svetu iščem prehodov. Povsod se cedi in teče s previsov. Nobena stopinja ni varna. Prav raznežim se, ko odkrijem v zaledeneli poči dva masivna klina. Torej greva le prav.

Raztežaj se vrsti za raztežajem, Svet postaja vse bolj razbit in ledu je vse manj. Globina raste. Pod sabo gledava ledenik Argentière kot ogromno zamrzlo reko. Prečne razpoke se zde kot gube na starčevskem obrazu. Pogled vse češče zastira megla, ki se vlažna obeša po grebenu.

Naglo se dvigam. Občutek imava, da bova z malo sreče še danes dosegla vršni greben. Toda vse bolj naju napada utrujenost. Premočena do kože se vlečeva proti vrhu. Granit zamenja zopet led in vse češče uporabljam kline. Nekje z leve prihajajo stopinje. Tu so šli Nemci nazaj v smer, ko so se izognili drugi barieri. Slutiva bližnji vrh. Vendar noč je hitrejša. Malone v trdi temi doseževa velik previs, pod katerim si urediva nočišče.

Gore in steno zavija megla. Očitno se dolgotrajno lepo vreme podira. Kot skovirja čepiva v luknji pod previsom in si v nastopajoči noči urejava prostor. Bivak, ki bo sledil, bo neprijeten. Noč na višini 4000 m in mokrota nama naznanjata vse najslabše. Iz čevljev bi lahko izlila vodo. Brez kuhalnika se siliva z različnimi sladkarijami, ki so

Boro v ledni vesini
pod drugo pregrado

Foto Belak

nama ostale od sinočne pojedine. Vendar nimava pravega teka. Pobožno misliva na toplo Argentièrsko bajto tam spodaj. Kdo ve, kaj naju čaka jutri? Sezujem čevlje in na premrzle noge nataknem rokavice. Vsaj nekaj »udobja«.

Noč je neskončna. Iz dremavice me vzbuja drget in vedno znova pogledujem na vrh. Tudi Boro ni na boljšem. Prav komfortna res ni najina podstrešna izba. Proti jutru mine vsaj ledeni dih megle in na nebu se prižgo zvezde.

Jutro 23. julija sine brez oblaka. Drgetajoč in tago se odpravljam. Obzorje plamti v čudoviti oranžni in škrlatni zarji. Nov dan! Želiva si vsaj malo toplote. Toda te bo verjetno čez dan še preveč. V strupeni jutranji vlagi kar zamirajo življenjske funkcije. Naveževa dereze. Koliko truda terja to majhno opravilo!

Potem se kot robot odpravim v prvi raztežaj, ki se mi postavi po robu z vsemi težavami. Navpična, povsem zaledenela poč me kmalu ogreje, vendar naredi prste na rokah bele, da potem tulim na stojišču od bolečin. Ponoči je deževalo in snežilo. Tudi današnji dan ne bo ostal tak, kot se je rodil. Jasna znamenja kažejo na konec lepega vremena.

Še tri raztežaje plezava izmenoma naravnost navzgor, da doseževa prve žandarje pod vršno vesino. Boro je srečnež, ki ga prvega obsijejo sončni žarki. V telo se naseli toplota in z njo svinčena utrujenost. Nad mano se na še modrem nebu riše beli lok

vršne opasti. Še dva raztežaja telovadbe po granitnih rogljih in ozkih snežnih rezech naju privedeta na zadnjo snežno vesino. Vročina postaja morilska. Kot note na belem papirju se rišejo sledi po ozki snežni zevi nad mračno globino severne stene. Vrh je blizu, da bi ga prijel. Težka noč in dan pred njo naju zavirata. Počasi se strmina umiri. Mogočna severna stena se združuje v en sam neskončno nežen val snega. Vrh! Tako preprosto je vse, ko si zgoraj. Niti krika naše plezalske bratovščine ne zatuliva, ampak le cepina vzdigneva nad glavo. Preplezana je velika stena, za ceno mogočnega doživetja.

Severno steno Les Droites po direktni Axtovi smeri plezala Boro Krivic in Stane Belak (22. in 23. 7. 1969), AO Ljubljana-matica, 5. vzpon prek stene in 1. ponovitev Axtove variante, čas plezanja 19 ur

LENIN JE IMEL GORE ZELO RAD

(Ob 100-letnici Leninovega rojstva)

P. ROTOTAJEV

P. Rototajev, namestnik predsednika sovjetske alpinistične federacije in predsednik uredniškega odbora sovjetskega alpinističnega letopisa, je februarja l. 1970 predsedniku Planinske zveze Slovenije dr. Mihi Potočniku poslal svoj članek o Leninovem odnosu do narave in posebej do gora. V pismu je obenem čestital našim alpinistom k uspehom v l. 1969 in naročil članek o našem alpinizmu za sovjetski letopis.

O Leninu kot planincu je PV že poročal l. 1957 pod naslovom: »Ob 40-letnici velike oktobrske socialistične revolucije« (PV 1957/577) s podnaslovom »Planine v Leninovih prispodobah«. Lenin je namreč l. 1922 ob prehodu iz »vojnega komunizma« v NEP napisal »Beležke publicista« in v njih razvil primeri, ki je izhodišče tudi za članek P. Rototajeva. Zato prinašamo tudi začetek njegovega članka, sicer pa ga bomo v prevodu okrajšali. O. prev.

lanek »Beležke publicista« je Lenin napisal marca l. 1922. Napisal ga je proti tistim, ki so mislili, da je NEP poraz komunizma in da so se z NEP boljševiki odpovedali svojim načelom. Lenin je svoj članek začel takole:

Predstavimo si človeka, ki se vzpenja na visoko, strmo in še neraziskano goro. Vzemimo, da se mu je ob premagovanju nezasižanih težav in nevarnosti posrečilo dvigniti se mnogo višje kakor pa njegovim predhodnikom, da pa vrha vendar še ni dosegel. V položaju, v katerem se je znašel, je spoznal, da napredovanje v izbrani smeri in po izbrani poti ni le težavno in nevarno, marveč je kratkomalo nemogoče. Moral se je obrniti, se spustiti nizdol, iskati drugih poti, pa čeprav daljših, vendar pa takšnih, po katerih bo lahko dosegel vrh. Spuščanje navzdol v višavi, kakršne še nihče ni dosegel in na kateri se je znašel naš turist, predstavlja še vse večje nevarnosti in težave, kakor pa jih predstavlja vzpon: laže se spotakneš; težje vidiš, kam je treba stopiti; ni tistega dobrega razpoloženja, ki ti ga je ustvarjala neposredna hoja navkreber, naravnost k cilju itd. Moraš se navezati, izgubljati cele ure, da s cepinom izsekaš stopinje ali oporišča, kjer lahko krepko pritrdiš vrv, premikati se moraš z želvino počasnostjo in pri tem iti nazaj, navzdol, zmerom dlje od cilja, in še zmerom ne vidiš, kje se bo končalo to obupno nevarno, mučno sestopanje, kjer boš lahko nevarnost kolikor toliko zanesljivo obšel in spet bolj smelo, hitreje in neposredneje napredoval navkreber, k vrhu.

(Lenin je cepinu rekel še kirka – sekira. V SZ uporabljajo zdaj za cepin besedo ledorub = ledosek. Op. prev.)

Članek »Beležke publicista« z neizprosno logiko razbija vse načrte in kačje sikanje sovražnikov revolucije, sovražnikov komunizma. Zgodovina in življenje sta z nenavadno jasnostjo dokazala pravilnost leninskih trditev in njegovega odnosa do NEP in danes ni treba tega posebej dokazovati.

Naj se vrnem k začetku članka, v katerem Lenin postavlja primero.

Ljudje, ki Leninovega življenja ne poznajo dobro, težje razumejo, da se je zatekel k primeri, ki je tako daleč od političnega področja, napisal pa jo je naravnost poklicno natančno. Ni mogoče, da bi tako dojel bistvo planinstva v bežnih razgovorih z najbolj izkušenimi planinci ali ob branju specialne literature. Pri tem je gotovo, da Lenin v svojih delih in govorih uporablja samo primere iz tistih človeških dejavnosti, ki jih je v bistvu poznal. Že glede na to, je nedvomno jasno, da je Lenin gore dobro poznal. Poglejmo življenje največjega voditelja proletariata in ustanovitelja prve socialistične države na svetu.

V. I. Lenin je ljubil naravo. Vse svoje sile in čas je razdajal za revolucionarno dejavnost, za osebni oddih pa je odmerjal le kratke dni. Bil je prepričan, da je z aktivnim oddihom v naravi možno najhitreje in najučinkoviteje znebiti se utrujenosti in ponovno zbrati potrošeno energijo.

Gore je Lenin prvič videl, ko je l. 1895 prišel v inozemstvo zaradi zveze s skupino »Osvobojenje dela«, ki jo je vodil G. V. Plehanov. S potovanja je pisal svoji materi: »Narava je tu razkošna. Rad jo imam. Tu se začno Alpe, vozimo se mimo jezer, ne morem se odtrgati od okna.«

Kasneje je bil Lenin pregan v Pušenskoje, v Sibirijo. Tu se je mnogo sprehajal po okolici in se hodil kopat v Jenisej. Včasih je s tovariši v pregnanstvu stopil tudi na lov. Mikale so ga tudi gore, a do njih je bilo daleč. Na jugu so se dvigali Sajani. V enem od pisem je pisal sestri Ani Iljinični: »... gore so daleč od tod, petdeset vrst in več. Samo gledam jih lahko, kadar jih ne zakrivajo megle... prav tako, kot je iz Ženeve možno videti Mont Blanc.« Tudi tu je na svojih sprehodih po okolici Pušenskega, na lovu in na obiskih pri drugih pregnancih stopil na 500–600 m visoke hribe v predgorju Sajanov, na Žuravlino, Jegorjevsko, Janovsko in druge.

Na izletih je užival v brezmejni pestrosti narave, v tem je našel največje zadovoljstvo. Često je dejal svojim tovarišem, da po izletu lažje dela, uspešneje piše.

Lenin se je iz sibirskega pregnanstva vrnil v začetku l. 1904 in kmalu nato prišel spet v zapor. Potem je moral za dalj časa zapustiti domovino in bivati v emigraciji, večji del v Švici.

Ves se je razdajal revolucionarnemu delu, komaj je utrgal hip za svoj oddih. Pa tudi v tem času je našel urice za izlet v bližnje gore. Rad je stopil na Salève pri Ženevi. 8. jan. 1904 je pisal svoji materi: »Neki dan smo naredili prelep izlet z Nadjo in prijateljem na Salève. V nižini, v Ženevi, je bilo megleno, somračno, na vrhu (1200 m nad m. v.) pa razkošno sonce, sneg, povsem lep ruski ‚deneček‘ (danček). Spoznavamo Švico.«

V. Iljiču je bilo dano, da je z Nadeždo Konstantinovo (Krupsko) l. 1904 obiskal še več vrhov v Švici. Hud boj z menjševiki v tem času ga je tako izčrpal, da so mu prijatelji priporočili daljši dopust v Bernskih Alpah. Potovanje iz Lausanne čez hrib in dol do mesteca Brunnena in enomesečno bivanje tam je na Lenina delovalo zdravilno.

Krupskaja piše o tem:

»Uživala sva gore. Novi vtisi, planinski zrak, samota, zdrav napor in zdravo spanje so pozdravili V. I. Lenina. Spet se mu je povrnila moč in živahnost pa dobra volja.« Ko je l. 1908 potoval na Capri k Maksimu Gorkemu, ni mogel mimo Vezuva. Skočil je v Neapel in se povzpел še na vrh tega vulkana.

V Švici si je od časa do časa privoščil celodnevne ali poldnevne izlete. Bil je na Utlibergu pri Zürichu, nekakem ženevskem Salève, bil na Pilatusu (2122 m) nad Luzernom, na Dent du Midi (3264 m), na Rothornu (2420 m) in še kje. G. L. Šklovskij se spominja, kako je Lenin v Bernu pripovedoval o Pilatusu: »Sprehajal se je po sobi, si od zadovoljstva mel roke in nekako otožno ponavljal: Kakšna sreča! Vse naokoli sam sneg, širni razgledi...«

Prvi voditelj sovjetskih alpinistov N. V. Krylenko piše: »Nikoli ne bom pozabil, kako smo šli v hribe z V. I. Leninom, na tritisočak. Lenin je hodil pred nami z velikim oprtnikom kot pravi turist, hodil je izvrstno ... Spominjam se njegove tipično turistične (tudi Rusi so tedaj bili samo »turisti« op. prev.) fizične odpornosti in vztrajnosti. Ko smo zašli in sta tovariša malodušno godla: Kam pa gremo, le kam smo zašli, bomo prišli prav, ne bomo delali nepotrebne ovinka ... je Iljič odgovoril: Kaj pa vas je strah – pridemo, pridemo!«

L. 1912 je Lenin prišel iz Pariza v Krakov, da bi bil čim bliže Rusiji. Tudi od tu se je podajal v gore. O tem nam poroča S. J. Bagodski. (Tudi o tem je PV pisal l. 1957 na str. 580 pod naslovom »Lenin v Visokih Tatrah«. Op. prev.)

Tak je bil torej Leninov odnos do gorske narave in do planinstva. V gorah je videl estetski užitek in fizično zadovoljstvo. N. K. Krupska to v svojih spominih nanj večkrat potrjuje: »Iljič je imel gore zelo rad«.

Po vsem tem je jasno, da je Lenin vzel primero za začetek svojega članka »Beležke publicista« iz njemu močno znanega področja in da jo je razpletel, ker je sijajno poznal bistvo planinstva.

N. V. Krylenko, Leninov sodelavec in njegov spremljevalec v gorah, je pred mladimi alpinisti takole obujal spomine nanj: »Ta genij revolucije je našel čas tudi za planinsko udejstvovanje in nam je bil zgled tudi pri tem. Imel je dragoceno lastnost dobrega alpinista – bil je v vsakem položaju zvest tovariš. Posnemajmo ga v tem!« Tako je Krylenko govoril pred 40 leti. V teh 40 letih so sovjetski alpinisti dosegli velike uspehe. Med druge štejemo tudi vzpone na vrh, ki se imenuje po Leninu. Nanj je doslej stopilo že več kot 1000 alpinistov, več kot na katerikoli vrh take višine na vsem svetu.

KRALJEVSKA GORA, NJEN SVET IN LJUDJE

LADO BOŽIČ

epa in ponosna gora med Kanomljico in Idrijo.

S svojimi razvejanimi grebeni druga polovica ožjega idrijskega sveta. Mogočno se dviga nad ljubko Spodnjo Idrijo, nad idrijsko in kanomeljsko dolino. Prek Kendovih robov, čez Kendovo domačijo, Graparjevo kmetijo in bajto v Trepališu zre v sotočje dveh voda in v vrhove proti vzhodu. Na zahod pa pošilja dolg greben in si mežika z Rzeljem in Lokvarskim vrhom. Za tem vrhom hrbet tone in se zarije v sovodenj Idrijce in Hotenjke. Gora se zaveda svojega zgodovinskega in naravnega poslanstva, pa dostojanstveno zre v cerkljanske bregove, v tolminske grebene in v temne sence Trnovskega gozda. Le v merjenju s Triglavom in njegovimi sosedi ji upade napihnjeni greben. Zaveda se svoje pritlikavosti in skromnosti, a jim prek predalpskega sveta onstran Idrijce proži roko. Severna predstraža kraškega sveta.

Svetovno znani Jelenk je to. Zgodovina piše, da ga je leta 1838 obiskal pravi kronani kralj saške dežele, Friderik Avgust. Glas o lepem dražestnem jegliču ga je privabil iz daljne nemške dežele. S pomočjo idrijskega rojaka in botanika Freyerja je v Kendovih pečinah našel dragoceno in nežno cvetko.

Štirideset let pozneje je mikavni cvet privabil tudi mladega dijaka, poznejšega nekronanega kralja Julijcev, Julija Kugyja. Na Idrijsko je prišel z nestorjem nemških botanikov, ki mu je bilo ime Muzius von Tommasini. Poleg Jelenka je obiskal tudi Divje jezero v neposredni idrijski okolici in kakor pravi sam, je okrog njega lovil modrase in nabiral kranjski jeglič.

Niso bili to niti prvi niti zadnji pomembni obiskovalci na Jelenku. Že davno prej so ga obiskovali naši domači znanstveniki prirodnih ved. Obiski niso prenehali niti danes. Še vedno prihajajo mladi učenjaki in ljubitelji planinskega cvetja. Stikajo po

bregovih, po gozdovih in skalah lepe gore ter brskajo za vijoličasto rožico, za križancem kranjskega in lepega jegliča (ta svet je bogat z obema), za dražestnim jegličem.

Jegliči so raznesli slavo Jelenka širom po svetu. Toda ta svet nosi v svojih nedrih poleg čarobnega cvetja še mnogo drugih lepot, do katerih se tujec ne dokoplje, pa tudi brig. Samorasel svet je to, kakor so samorastniški tudi njegovi ljudje. Zaprt je vase, prav taki so tudi njegovi ljudje po skromnih bajtah, raztresenih v bregovih, grapah, na hrbtih in slemenih raztrgane zemeljske gmote. V soseski Jelenka ni nobene vaškega središča. Pod krili Jelenka sta raztreseni in razbiti le naselji Masore in Idrijske Krnice. Le tam na skrajnem zahodu glavnega grebena, od katerega se proti severu odtrgata dva stranska hrbta, se na njunih strmih robovih nad Idrijco preživljata vasi Jagršče in Šebrelje.

Masorska bivališča so pripeta v večjih razdaljah po osojnem bregu Jelenka in po grebenu, ki se pne iz kolena Idrijce pri Želinu in se počasi vzpenja do njegovega vrha. Ta greben sta stisnili v svoj objem Idrijca s severa in potok Otuška z južne strani. Masorski svet je razpet nad dolino visečih mostov pod seboj. Njegova ravnina krepko štrli pod nebo in na tej pokončni ravnini živijo ljudje že od davnih časov. To je svet redkega sonca, svet hladu, svet udrtih grap, izbočenih grebenčkov nad Idrijco, svet v strmino prilepljenih skromnih bajt. To je deželica izgubljenih gozdov, grmovja, goščave, domovina gamsov in srnjadi, samote in oddaljenosti.

Dežela Kogejevih, Petelinovih, Blekarjevih, Ježevih, Matičkovih, Rekarjevih Na robu, Bizjakovih in Magajnovih.

Le skromne steze se vlečejo prek prepadnega brega, rinejo čez grebene in grape ter vežejo sosede med seboj. Cest in poti ni, še kolnikov ne. Zemljo je treba v koših prenašati s spodnjih nižinskih robov nazaj v breg, ob košnji se mora kosec navezati kot plezalec v planinah, živina pa začne in konča življenje v hlevih. Blagoslov napredka ni dosegel teh krajev. Zdi se, da se je čas ustavil že davno, ali pa da je vse

Jagršče nad Idrijco

Foto L. Božič

še tako, kot je bilo na samem početku. Tišine se dotika le ropot civilizacije, ki hiti po črnem asfaltnem traku po dolini. Tudi z one strani vode, s sončnih bregov Cerkljanskega in Bevkovskega vrha, udarja semkaj utrip sodobnega življenja.

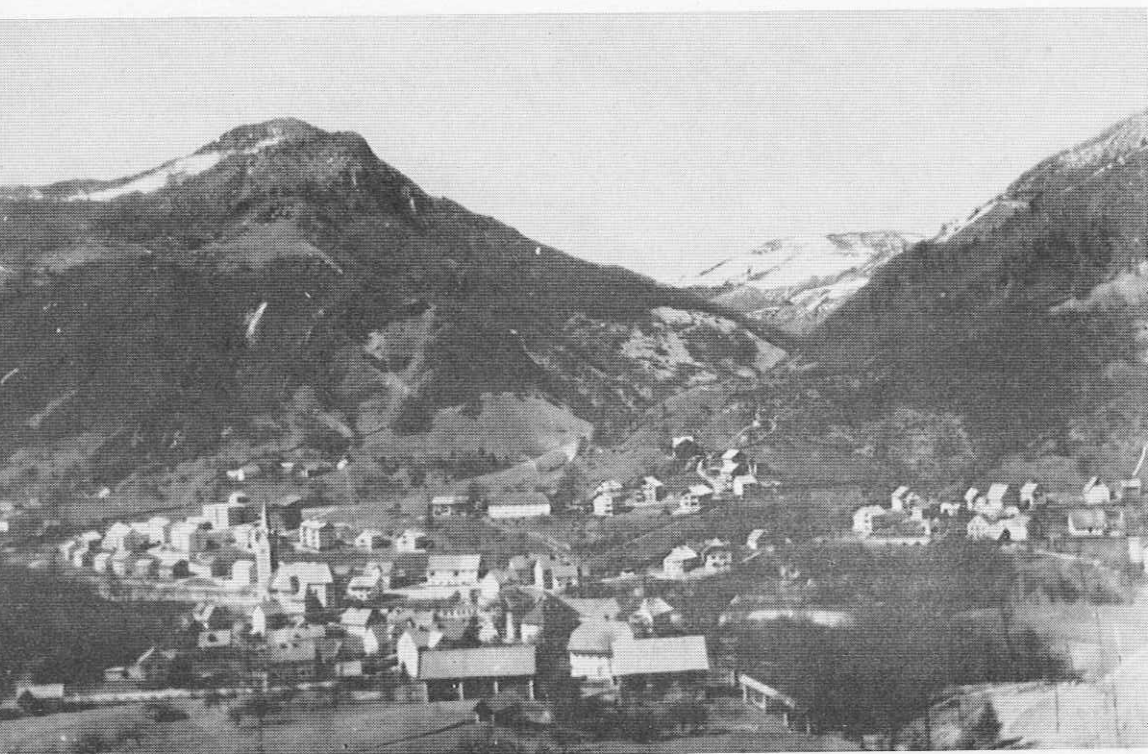
Lepše in topleje pa zasije sonce, ko se dvigneš nad krove masorskih hiš, ko stopiš na streho grebena in po njem veselo hitiš proti vrhu Jelenka. Na greben zležeš pri kmetiji Na jezeru. Sem prispe iz doline skromen kolovoz. Po bregovih in grebenu se privijuga do močvirja ob hiši (od tod ime kmetije), začne pa se v dolini, potem ko se loči od ceste Želin-Jagršče. Udari jo prek Otuške, šine mimo hiše v Rebšah, mimo Črva in se popne v Rovt. Ostro se zasučje pri stoletni hiši v Grepisu, v Razoru zapusti naselje Straža ter prestopi na območje Masor. Še mimo hiše v Ledini je treba, pa smo tu Na jezeru, kjer se kolovozu priključi steza s severnih bregov Jelenka.

Na grebenu si se otresel tesnobe, ki se te je držala, dokler si iskal stopinje v strminah nad Idrijco. Lažje zadiháš in na vse strani se odprejo razgledi, ki so vedno lepši, čim višje se dvigaš. Za hrbtom je zrastle na strmem levem bregu Otuške vasica Jagršče. V ospredju se postavlja velika bela kmečka hiša v Jablanici, levo pod njo je bajta v Pstati in še niže, v kotu, kjer se voda iz Pekla zlije v Otuško, se je ugnzdila kmetijica v Sovodnji. Na drugi strani idrijske grape pa se dvigajo tolminski in cerkljanski griči s slikovitimi vasicami Lazec, Plužnje, Otalež in Jazne. Kolovoz se vleče dalje navkreber. Stopaš mimo bajte v Kališu, mimo Medvedovih, Jereba, Peternelja in že si na ravnici pri prijazni hiši Likarjevih. Tu so ostanki nekdanje vojaške ceste. Držala je na Jelenk skozi gozd mimo zadnje in najvišje stoječe hiše s kovaško in kolarsko delavnico. Tudi tu je na Pstati. Ob hiši in mimo razpadlih vojaških zgradb se kmalu odprejo košenice in nad njimi vrh Jelenka.

To je pravzaprav najlažji dostop na Jelenk. Bližja, toda strma in naporna je nekdanja tihotapska steza, ki je peljala z ledinske strani prek Kladnika v dolino Idrijce, hitela čez viseči most pri Lužniku ali pri Leseni nogi, kakor smo dejali včasih, se pognala v strmi breg mimo Kogejevih in se nato skrivala skozi grmovje severnega ostenja

Spodnja Idrija z Jelenkom

Foto L. Božič

Jelenka. Danes je treba pošteno vohljati za tihotapskimi stopinjami in si skozi goščo utirati pot do raza nad Spodnjo Idrijo, do vrha Kendovega robovja in kmalu nato do prve kmetijske hiše pri Kendu.

Zaznamovana planinska pot se odcepi od ceste Spodnja Idrija–Oblakov vrh pri tovarni pohištvu, se vključi v bregu v lovsko stezo, doseže Trepališe in hiti dalje v breg mimo kmečke hiše v Logu, v kateri je skromno planinsko zavetišče, hkrati pa tudi krniška in masorska krčma. Od tu ni več daleč do vrha Jelenka.

Še mnogo steza in poti drži k vrhu naše gore. Tudi dve skromni cesti sta na voljo motoriziranemu planincu in turistu. Prva se krepko vzdigne takoj iz Kanomlje in prevali na Prehodih na planotico, ki se raztegne od Cesarjeve do Likarjeve domačije. Tu pa je le treba stopiti na lastne noge in jih junaško predstavljati proti vrhu. Druga cesta ima dva začetka. Na Oblakovem vrhu in v Šebreljah. Prva se pne po bregu Lokvarskega vrha, druga pa rine skozi Šebreljski vrh, da se združita na grebenu pri bajti Na stanu. Od tu pelje cesta pod Rzeljem skozi Krnice, mimo Zadružnega doma in šole, se malo dvigne in pri Sedeju spet pade. Še mimo spomenika NOB pa smo na cesti čez Prehode.

Tokrat sem hotel prodreti v osrčje Jelenka, zato sem jo udaril proti ljubljani gori malo po ovinkih. Z Želina sem stopil prek visečega mostu in nato po vozni poti proti Jagrščam. Ko se pot začne dvigati, sem moral po kolniku proti dolini Otuške. Nad kratkim vzponom me je skromen kolovoz popeljal nad divjo sotesko Otuške in pripeljal do Sovodnji. Majhna kmetija s poslikano kaščo živi v vzdušju hrumenja voda izpod Pekla in Otuške izpod Jelenka. Prijazen, gostoljuben, še neprileten par se je tu vgnezdil. Tehnične naprave in električne napeljave iz domače centrale, razpredene po hiši in okoli nje, kažejo na domiselnost in ustvarjalno sposobnost moža, ki je obesil krojaško obrt na kol in se zatekel v samoto. Edina družba so paru ribe v obeh potokih in številna srnjad v grmovju okoli hiše.

Naprej v breg med obema grapama in proti grebenu, ki se pritegne od Jagršč in se priključi Rzelju, ni kolovoza. Ugrizti je treba v sirno kozjo stezo, ki se vije in dviga skozi gozd. Ko se ta razmakne, sem obstal pri bajti v Logu. Gospodar ne misli od tod in hišo obnavlja. Ker ni vozne poti ne navzgor ne navzdol, si je omislil in na vse strani potegnil žičnice. Vtis dobiš, kakor da si na velikem delovišču. Naprej v breg je bilo spet treba po stezi. Po stezi je treba tudi, če hočeš priti prek grape in po nasprotnem bregu v Jagršče. Kmalu nad bajto se svet odpre in predme so stopile lepe njive, v ozadju med številnim sadnim drevjem pa gospodarska poslopja in velika kmečka hiša. Znašel sem se pri Kogejevih v Masorah, bolje rečeno pri Kogejevi gospodinji, drobceni in nizki ženici, ki je ob istočasni moževi in sinovi smrti ostala sama v mogočni hiši in na lepi kmetiji, ki ji daleč naokoli ni para. Hiša je ta dan bila brez življenja, zato sem stopil na kolovoz, ki se mi je javil za hišo in ki vabi dalje v breg proti Jelenku in Krnicam. V grapo na desno pa se odtrga skromna pot proti osameli bajti visoko v bregu, v Peklu.

Nad Kogejevo hišo sem postal in pogledal okrog po svetu. Pod menoj ob potoku Otuška sem zagledal edino bajto v tej grapi, kmetijo v Snovišu. Desno pobočje Otuške ni poseljeno. Za grebenom so se javljali cerkljanski hribi.

Vedno višje po kolovozu, v katerem so se že začeli pojavljati odtisi gumijastih koles, sem pehal svoje kosti. Pri Erjavčevih so me postregli s kislim mlekom, pri prav tako gostoljubnih Hladnikovih so ponudili kar kosilo in že sem bil v Lomu v zavetju Jelenkovega vrha.

Lepa je ta pot iz doline do Jelenka. Kolovozi so med seboj povezani s starimi stezami, ki jih je najprej utrla divjad, nato pa je stopil po njih davni naseljenec teh bregov. Odmaknjen pa je ta konček domače zemlje, stisnjen med dve divji grapi v strm breg. Le redko zaide semkaj tuja noga. Še lovci in ribiči so zelo redki.

Od Loma sem jo ubral kar počez. Prek gmajne, skozi gozd in že sem stal na vrhu Jelenka. Glavo mu pokriva obsežna senožet, pod njo pa je opuščena kmečka hiša. Severno stran je pokrilo grmovje in drevje, razgled na bele velikane ni možen. Škoda, saj ljudje ne prihajajo na lepo goro samo zaradi zalega cvetja, teh je sicer največ, ampak tudi zaradi razgledov v kraljestvo Zlatoroga, proti Karavankam, Po-

savju in Notranjski. V neposredni bližini, v vznožju Jelenka, pa se odpira idrijska dolina z mnogimi grebeni in vrhovi od Gradišča tja do Golcev. Stal sem torej na vrhu, ki je včasih tako privabljal tujce in domačine, učenjake in preproste ljudi, planince in turiste. Hodili so uživati ob pogledu po vijoličasti preprogi, ki jo v maju razgrne priroda prek vrha Jelenka. Danes so v večjem številu stalni obiskovalci cvetličnega raja samo še Prifarci, ki se po tradiciji podajo k njemu na romanje, ko zažari in zadehti v polnem razcvetu.

Z vrha sem se spustil po južnem pobočju, ki preide v greben, nagnjen proti jugu, pa se kmalu usloči proti zahodu. To je glavni greben med dolino Kanomljice in dolino Idrije. Pri Cesarju ga začne spremljati cesta proti Oblakovemu vrhu in proti Šebreljam. Cesta skače zdaj višje zdaj nižje po bregu nad Kanomljo. Ovija se ko kača okrog hriba in obere vse grape. Težko se je ogneš in stalno ti je za petami.

Pobegnil sem ji že kmalu v začetku. Pod spomenikom pri Sedeju, kjer so bogomolci sekali človeške glave, sem se ji izmaknil in pohitel po razritem kolovozu proti Kalarju. Sprejele so me prostrane senožeti in gnojene travniki z gosto živo zeleno in sočno svežo travo, bogato s pisanim cvetjem. Ob stezi pa me je sprejel in spremljal električni pastir. Kmalu sem bil pri Kalarjevi višinski kmetiji, tisoč metrov nad morjem.

Mlad, napreden gospodar z vrhov tam onstran idrijske grape, kjer naš svet prehaja v gorenjskega, se na tem posestvu že leta in leta ubada s surovo naravo in skopo zemljo, da bi ustvaril s kmetijstvom kolikor toliko primerno življenje sebi in svoji mladi družinici. Preizkuša in računa. Obstal bo pri računu in pri proizvodnji, ki mu bo zagotovila tako življenje. Od kmetijstva ne odstopa, živi in gori v njem. Zmagati hoče in odgnati se ne pusti. Zmagal bo in postal lep zgled. V svoji mladi ženi ima krepkega pomočnika, ki se ne ustraši niti kosilnice niti mlatilnice. Rada postrežeta s šilcem pekočega in kaj hitro steče pogovor o koristnosti in nekoristnosti višinskih kmetij, o tej in oni računici. Zaradi Kalarjeve vztrajnosti, ki prehaja že v trmo, zaradi doslednosti in umnega kmetovanja gre glas o njem po vsej idrijski deželi in prek nje. Ne smemo pa še mimo dejstva, da je bila hiša med vojno požgana in si zaradi trde borbe za obstoj njenih gospodarjev še vedno ni povsem opomogla. Toda tudi to pride na vrsto. Prav lepo in prijetno se je ustaviti na tej kmetijski razgledni točki in kramljati z delavnimi ljudmi širših pogledov in razgledov. Čutiš, da na tem burji odprtem vrhu že brsti novo življenje, vredno in dostojno kmečkega človeka, ki bo tu ostal, delal in živel.

Od Kalarja sem se hočeš nočeš moral spustiti na belo cesto. Nekaj časa sem pešačil skozi gozd, nato pa se je cesta globoko nagnila in že sem se znašel pred kočico, v kateri je krniška šola. Pod šolo se mi je odprla skromna dolinica s kmetijami. To je najlepši, središčni del Idrijskih Krnic. Šola še vedno živi, saj pobira otroke z zelo obširnega območja. Krničani in Masorčani so na šolo navezani in nanjo ponosni, le s stavbo niso preveč zadovoljni. Mlad učitelj vztraja že leta in leta in še ne misli na pobeg.

Pod šolo je stavba nekdanjega združnega doma. Danes je v njej skromna živilska trgovinica, odprta nekaj dni na teden. Če potegnemo črto, potem ugotovimo, da imajo Masorčani in Krničani skromno trgovinico, skromno šolico in skromno gostilnico, ki je hkrati tudi planinsko zavetišče. Električna svetilnica Masorčanom iz majhne lastne lokalne elektrarne, postavili so jo sami, Krničanom pa dajejo razsvetljavo »državne« elektrarne po daljnovodu iz kanomeljske doline. Kadar pa se ljudje okrog Jelenka od časa do časa tudi zavrtje, potem to opravijo v bajti na Prehodih ali pri Cesarju. Tu blizu so si dolinski lovci postavili tudi svojo lovsko kočjo.

Podložniki Jelenka živijo torej zelo skromno in tesno. Le svežega zraka jim ne zmanjka, pa tudi dobre volje ne. Daleč in visoko živijo nad dolinskim življenjem. Z njim držijo povezavo le mladi, ki stojijo z eno nogo še v bregovih nad Spodnjo Idrijo na skromnih njivicah, z drugo pa že v dolini ob boljši žlici. Tudi živi svet pod Jelenkom se razkrajja. Še živi in vendar tudi umira. Še je tu nekaj otrok in mladine. Toda že se trgajo od skromnih in tesnih kmečkih bajt. Rovnico in motiko drže le še z eno roko. Živa in dosledna je njihova namera, da bi čimprej odtegnili kmetijstvu tudi to edino roko in se z obema krepko oprijeli strojev in vrtnih kladiv v dolini. Domovi,

Pri Kogejevih v Masorah

Likarjeva domačija pod Jelenkom

Foto L. Božič

kakršne so jim zapustili njihovi predniki in kakršne tu in tam še držijo njihovi očetje, so mladim le še začasno, prisilno bivališče, včasih morda oddih, vsekakor pa odskočna deska s hribov v dolino.

Kolikor toliko se zdi trden le še svet starih, ki pa hitro kopni. Globoko so pognale stare korenine. Ne žele, nočejo, ne morejo se premakniti. Kako bi se odtrgali še živi od zemlje, katere del so, za katero so trpeli in jo ljubili. Ko bodo spregli za vedno, jih bodo tako in tako preselili v dolino v zadnje domovanje. Živeli pa so tu po teh bregovih težko življenje. Viseli so pripeti na strme njive in senožeti, tolkli so z rovniciami trde kepe slabe zemlje, nosili zemljo in gnoj v koših, seno pa v težkih butarah na glavi. Po trdem delu so otepali krompir in zelje, se redko napili, bdeli nad divjačino, da jim ni požrla zadnje pese in kolerabe, in hodili k maši globoko v dolino. Danes so tu le še redki vitezi takega življenja. Z novimi časi je prišel tudi v te kraje duh in okus po nečem novem. Postrežejo te z vinom in črno kavo. Nesrečni so, če si poželiš mleka, še posebno, če vprašaš po kislem mleku. Motorna vozila že brnijo po skromnih cestah in kolovozih. Vzdržujejo zvezo z dolino. Koliko časa še? Morda samo še danes, morda še jutri. Svet naših grebenov in vrhov bo postal svobodno letovišče divjadi. Vrata skromnih bajt se bodo za večno zaprla, kakor so se zaprla že mnoga. V hiše se bo naselila trohnoba in se razpasle podgane, njive pa bo preostalo grmovje in plevel. Začelo je pod vrhom Jelenka in nadaljuje se po vseh bregovih. Počasi, a vztrajno gre ta proces. Ko se bodo umaknili tudi tisti, ki še trde, da morajo riti v skopo rodno zemljo, ker so jim jo zapustili stari in bi grešili proti njim, bo končano.

Od šole sem se spustil v krniško vrtačo. Sredi podolja je Krničarjeva domačija in dalje na zahodnem obzorju kmetija Za vrhom. Pred menoj je bila cesta. Lahko bi se ji umaknil na levo po stezi in kolovozu prek Zlatih stopnic do bajte v Okivniku in se spustil v dolino ali pa bi jo pri bajti pobral po komaj opaznih stezicah vprek kanomeljskega brega, se zaletaval v grape in spet na grebene, pa mimo Pacmonkarije, osamljene Kumrove bajte, dosegel ponosno kmetijo v Maročicah in se spustil blizu Spodnje Idrije na kanomeljsko cesto.

Pred menoj pa je bil kakih šestnajst kilometrov dolg greben. Hrbet je v glavnem poraščen, zato sem se moral držati ceste. Le na Rzelju se drevje umakne košenicam. Od Rzelja se v smeri proti Jagrščam odcepi grebenček, ki konča z vasico Jagršče nad Zelinom. Greben leži med Peklensko grapo in Otuško na vzhodu ter potokom Sevnica na zahodu. Vasica je majhna, v bregu raztreseno naselje. Vrh slemena čepi dvesto let stara cerkvice, ki pa ni prvotna cerkev v vasi. Ta je ležala niže v bregu in so po njej ostale le še ruševine. Poleg cerkve je kmečka krčma in ob njej zapuščena učilna zidana. Zanimivo je, da nosi ena izmed hiš domače ime pri Benečanu. To bi dalo sklepati, da je bil prvi gospodar verjetno priseljenc iz Benečije.

Tudi z Jagršč je možno priti po kar udobnem kolovozu do Jelenka. Prek bregov po ravnem in v blagih vzponih prideš najprej mimo spomenika padlim v zadnji vojni. Napravljen je bil koj po končanih bojih in nosi napis: Vojnih grozot oteži. Žrtvam v spomin posvečamo. Dalje stopaš mimo zapuščene kmetije Stržnice in še mimo drugih prav tako osamelih in zaprtih bajt. V Kališu spet dobiš stik z življenjem. Še mimo Rup je treba pa si pod krniško šolo na trdi cesti.

Od Rzelja sem drobil kamenje naprej po cesti proti Stanu. Še preden pa sem ga dosegel, sem se povzpel na vrh, kjer je stala nekoč kmetija Skutnica. Danes je v razvalinah. Koj za Skutnico sem že bil Na stanu. Tu se cesta razcepi v dva kraka. V kleščah med obema krakoma se je pojavil pred menoj plečat in s senožeti pokrit Lokvarski vrh. Preko njiv in košenic sem jo udaril proti samemu vrhu. Skoro neznan in malo obiskovan vrh je to. Prijetno me je presenetil. Nudil mi je krasen razgled na vse strani. Kamnit steber z dokaj dobro ohranjeno razgledno ploščo, italijansko seveda, pa mi je pomagal, da sem pogledal proti mnogim vrhovom, ki bi sicer šli neopaženi mimo mene. Lokvarskemu vrhu pravijo zelo redko tudi Vrhovec (po italijansko Vercovez). Tik pod vrhom stoji lična kmečka hišica s hlevom in z majhno lokvijo ob njem. Od tod ime kmetiji in vrhu.

Levo Jagrški greben nad Otuško. V ozadju Kojca in Porezen

Foto L. Božič

Čokat vrh se počasi spušča proti zahodu. Stopal sem po travnatem svetu in se bližal zadnji kmečki hiši v idrijski občini. To je kmetija v Pisancah. Od tu naprej švigne svet preko Rovta k Utram in naprej v dolino Idrijce. Od Lokvarskega vrha pa se preko Šebreljskega vrha odcepi in spušča greben, ki se na svojem skrajnem robu nad Idrijco razširi v slikovito in prijazno planotico z lepo vasico Šebreljami. Planota je na severni strani ostro odsekana proti Idrijci, na vzhodu jo omejuje Sevnica, na zahodu pa grapa, ki drči proti Stopniku.

Po kratkem pogovoru z očancem, ki je s košem na hrbtu zelo živahno stopal v breg, in z njegovo nečakinjo pred hišo sem se s Pisanc spustil po bližnjicah in po cesti na Oblakov vrh. Poslavljal sem se od Jlenka, Rzelja, Lokvarskega vrha, od Masor in Krnic ter od bajt po dolgem grebenu nad Kanomljico.

Z Oblakovega vrha je bila pred menoj še dolga pot do doline in doma. Bilo je torej dovolj časa za razmišljanje o opravljeni turi in o vtisih, ki jih odnašam z nje. V misel so mi ponovno stopale kmečke hiše in njihovi ljudje. Menim, da bi moral v teh vrsticah postaviti vsakemu majhen spominček. Žal, preveč je teh dobrih ljudi in premalo prostora mi je na razpolago. Kljub temu pa ne morem mimo nekaterih. Kdo od blizu in daleč ne pozna Kendovih grč nad gamsjimi robmi? To sta fanta od fare. Oče in njegov sin Nande, ki je eden najmočnejših stebrov vsega javnega življenja in dela po bregovih Jlenka. Brez ženske duše v hiši gospodarita in kraljujeta na daleč okrog vidni kmetiji. Na drugi strani gore pa živi nekdanji opornik tega življenja, to je Likarjev Franc, po domače »Fajk«. Leta in leta se je ubadal s težavami svojih gorjanov, jim svetoval, pomagal in, če je bilo treba, tudi sam prijel za kramp in lopato pri delih, pomembnih za vso sosenko. In tu je še gostoljubna, redkobesedna, sila resna oskrbnica planinskega zavetišča.

Izrazi spoštovanja in najlepših želja naj veljajo prav vsem malim ljudem z idrijskih rovt od Masor in Jagršč, preko Šebrelj in Krnic, iz Kanomeljske doline do Vojkarske planote, iz Čekovnika in Bele tja gori v Tisovec in Pevc, vsem samotnim hišam v idrijskih strminah in globelih. Zakaj malim ljudem? Kdo si je izmislil ta izraz, zakaj ga uporabljamo v naši novi družbi? Ali je mali človek zaradi tega, ker se je rodil v skromni kmečki bajti? Ali zato, ker se je v manjvredni šoli naučil komaj slabo

V Pisencah

Foto L. Božič

pisati in brati? Morda zaradi tega, ker ne more plačevati visokih dajatev družbi in mu odrekajo pravico do družbenega zdravstva? Ali zaradi tega, ker je nosil vso težo bremena naše včerajšnje preteklosti?

Nasprotno. Veliki so ti ljudje. Ne cenimo jih tako, kot bi jih morali. Veliki po skromnosti, dobrosrčnosti, gostoljubnosti, vztrajnosti, delavnosti, poštenju in iskrenosti. Veliki zaradi trdega dela, ki so ga opravljali na domači grudi. Veliki so kot najmočnejši stebri našega slovenskega življenja in obstoja, braniki slovenske besede in slovenske zemlje, neuklonljivi borci v naši nedavni odločilni preteklosti.

Težko breme naše preteklosti je ležalo na njih in danes izročajo zapuščino dedov in pradedov, oplemeniteno s svojo krvjo, novemu rodu. Svobodno slovensko zemljo in slovensko besedo sprejema novi rod, prost težkih okov preteklosti, svoboden v svoji slovenski hiši, samostojen v upravljanju z bogastvom domače slovenske zemlje.

V Idriji, konec januarja 1970.

PLANINSKI VESTNIK ODLIKOVAN

Dne 29. 11. 1969 je upravni odbor Lovske zveze Slovenije odlikoval glasilo Planinske zveze Slovenije z Redom za lovske zasluge II. stopnje. Odlikovanje je osebno prevzel predsednik PZS dr. Miha Potočnik. Uredniški odbor in uredništvo PV sprejemata to odlikovanje predvsem kot priznanje za delo, ki je od l. 1895 imelo en sam cilj: Vzgajati naše ljudi v ljubezni in spoštovanju do prvobitne gorske narave.

PRIJATELJSKO SREČANJE TRANSVERZALCEV NA KOMNI

V soboto 4. julija 1970 bo na Komni prijateljsko srečanje transverzalcov. Na to srečanje bo prišel tudi pobudnik transverzale profesor Ivan Šumljak iz Maribora. Vsi prijazno vabljeni, tudi tisti, ki transverzale še ne delajo.

MATTERHORN OV GREBEN (Furggen)

DANILO CEDILNIK

Nebo je kot gorsko jezero, globoko in čisto. Okrog naju se, zastrtje s sivo, mrzlo tišino vzpenjajo stene. Njih grebeni in vrhovi izginjajo med zvezdami; rastejo pa iz temnih dolin, odkoder se prebijajo skozi meglice le posamezne lučke, kot odsevi zvezd.

Kuhalnik poje svojo enolično pesem in naznanja začetek novega dne. Za naju se je začel zgodaj, spodaj nekateri sploh še niso šli spat. Mraz in vonj po topli čokoladi me popolnoma predramita. Zlezem iz tople spalne vreče. Sanje o morskimi plaži, katerih sem se z zaprtimi očmi do zadnjega oklepal, zamenja navezovanje derez, to neveselo jutranje opravilo z otrdelimi prsti. Ko hodiva po strmini navzgor, sva kot dva nemirna duhova, ki jima neporavnani računi branijo spati. Najina najzvestejša spremljevalka, tišina, lebdi nad nama, naju omamlja in zbližuje z zvezdami. Škripanje snega pod nogami jo še poudarja in ob vsakem udarcu cepina jo še bolj čutiva in slišiva.

Navezujeva se. Dereze prasketajo po poledenelem granitu in navpičnost mi ne dovoli, da bi si ogrel roke. Sivina na vzhodu se prek rumene barve spreminja v oranžno in vrh Matterhorna, 1200 m nad nama, se nenadoma zablešči v bakrenordeči barvi, ki se razliva po njegovih strmih pobočjih. Drugega za drugim osvaja stolpe in snežišča. Potem zagori Dent D'Hérens in pordečijo se strehe Gran Paradisa. S kladivom razbijam steklo po skalah ter iščem oprimke. Tihotapim se vedno višje po ledu, bleščočem kot zrcalo, in vesel sem vsakega skalnega roglja, kjer se lahko za trenutek odpočijem in napetost v telesu mi popusti. Stojišče. Klin zveni ob udarcih kladiiva v lepo, pravkar rojeno jutro. Obrnem se in pred seboj zagledam vrhove Monte Rose, na levi vidim bele vrhove in ledenike Švice, na desni pa zelene doline Italije. Raz pa je trenutno najin, torej slovenski. Varujem. Bine premaga strmo snežišče in izgine med skalnimi skladi, da mi le vrv, ki naju veže, pokaže smer njegovega plezanja. Pleza za njim, izmenjava nekaj besed in začnem z naslednjim raztežajem. Zopet sneg in led pa skalni skoki. Zelo hitiva, saj je prijetno sonce najin sovražnik. Sneg bo kmalu moker in težak. Steno bodo preorali plazovi snega in kamenja in brazde, sledovi prejšnjih dni, naju opozarjajo, da sva na njihovi poti. Takrat morava biti čim višje.

Zareča kroglja naju je obsijala. Globina pod nama se veča z vsakim gibom, z vsakim udarcem.

Potem se priplazi mimo prvi plaz, sprva pritajeno in boječe. Požrešno si nabira vedno novih zalog snega in tako okrepljen povzroča spodaj peklenski hrup in trušč ter naznanja začetek manevrov. Kosi ledu in kamenja si tudi želijo v zeleno dolino in najini čeladi marsikaj prestrežeta. Za seboj imava 800 m stene. Na grebenu Hörnli vidiva turiste z vodniki, kako se navezani pomikajo proti vrhu. Nekoč mi je dejal znanec, da je norost riniti na vrh čez steno, če lahko pridem po drugi strani mnogo lažje. Ta čudovita logika, ki ji ne morem oporekati, na tem vrhu ne drži popolnoma. Jeva čokolado, plazovi pa orglajo na vse registre. Najini čeladi sta pri tem koncertna bobna. Potem sekam stopinje proti levi čez ledeno ploščo in prečim nazaj na raz. Ta je skupaj z grebenom, ki se vleče od Breithorna do Matterhorna, naravna meja med Italijo in Švico. Raz, po katerem plezava, je čudoviti vzpon tega grebena do vrha najlepše gore Evrope, potem pa zopet pade navzdol prek grebena Lion proti Italiji. Nekaj raztežajev še in na meji sva. Zapuščava Švico z alpskim podnebjem in greva v sončno dolino Michelangela. Vendar carina nama dela težave, čeprav ne nosiva ničesar nedovoljenega. Končno me spustijo čez, ko zabijem še en klin in priznam, da je bil to težak detalj. Potem varujem prijatelja. Navpični skok spusti čez mejo še Bineta. Pravzaprav tukaj ni dosti drugače kot v Švici, le stena se postavi pokonci v zadnjem zagonu proti vrhu. Na vse načine se naju otepa, nama nastavlja gladke plošče, previsne počti, naskakuje naju s slapovi mrzle vode, da skoraj utoneva, vendar vztrajno rineva navzgor. In poleg te vode, ki sva je hitro sita, trpiva žejo in lakoto. Vpnem klin in visim v previsu. Rabil bi lestvico, toda ta počiva v nahrbtniku in je ne morem doseči. Nagnem se naprej, da ne utonem, in voda mi teče na hrbet. Nahrbtnik

Risal D. Cedilnik

je vedno težji in me neusmiljeno vleče navzdol na ledenik, tisoč metrov nižje. Počasi se vlečem navzgor in lovim sapo, kot se to spodobi na višini 4300 m. Dosežem naslednji klin, se goljufam čez led in dosežem poličko. Varujem prijatelja. Ta se je tačas stuširal kot verjetno še nikoli v življenju.

Pripleza do mene in se zapodi dalje. Vprašam ga, če je padel iz čolna, vendar v odgovor slišim samo njegovo sopihanje in vidim njegove podplate nad seboj. Ko pridem za njim, mu obljubim, da bom po naslednjem raztežaju stal na vrhu. Toda isto on potem obljubi meni in še nekaj časa traja, da si izpolniva obljube. Nazadnje se stena položi. Občutek imam, kot da bi priplezal po steni visoke hiše na streho. Še nekaj metrov strmega snežišča in stojiva na vrhu. Stisneva si roki in pogledava na vse strani. Monte Rosa se spreminja v veliko ognjišče s številnimi zublji, ki se zagagnajo v nebo. Obleka na naju postaja trd leden oklep in vrv je trda kot žica. Na več mestih jo je presekalo kamenje. Dobro, da tega nisva opazila prej.

Naglo morava v dolino, v zavetje, toda razgled naju omamlja, da strmiva kot uročena proti Mont Blancu v daljavi in množici vrhov vse okrog naju. Kdo bi vedel njihova imena! Odeti so s čudovitimi barvami sončnega zahoda, ki se neprestano spreminjajo v vedno nove harmonije. V svojih pravljičnih oblačilih kraljujejo nad vijoličastimi dolinami in zelenimi ledeniki. Najina nagrada?

Na nebu vidim tenek srp. Ali niso prav danes pristali ljudje na Mesecu?

Manko Golar

PLANINAM

ob 10-letnici radgonskega Planinskega društva

*Kdor ljubi skale in planine
in mlado jutro vrh neba —
in sonce, ki v daljini sine,
je dobrega kot kruh srca.*

*Kdor sluša vir izpod skalovja,
najslejša vseh je melodij,
kdor gleda divjih koz domovja
in sonca nad gorami sij:*

*ta ve, da gora bolečine
nemir in žalost poteši —
Zato srce na vrh planine
po dobro srečo, mir želi.*

VPRAŠANJA HRIBOVSKIH KMETIJ

FRANCE PLANINA

Geografski obzornik, ki ga je z letnico 1969 pred kratkim izdala Slovenska akademija znanosti in umetnosti (SAZU) priobčuje na 96 straneh tehtno razpravo dr. Draga Mezeta: Hribovske kmetije v vzhodnem delu gornje Savinjske doline.* Dr. Meze je že pred tem objavil več študij o hribovskih kmetijah na Solčavskem in okolici Luč, tako da so zdaj takšne kmetije opisane v celotni gornji Savinjski dolini. V tej zadnji razpravi obravnava 433 kmetij pod Smrekovškim pogorjem, Goltmi, Kranjsko rebrijo in Rogatcem, Menino ter na Dobrovlju, to je hribovsko zaledje Ljubnega, Mozirja, Gornjega grada, Šmartna ob Dreti in Nazarij. Vse te kmetije najprej pregledno našteje in navaja njihovo lego po višini. Deli jih v višinske in vmesne. Med višinskimi je najvišja Kugovnikova 1220 m v Podplanini pod Smrekovškim pogorjem. Vmesne imenuje kmetije pod 750–800 m, kjer je še možno pridelovati koruzo. Za primerjavo je vzel še nekaj dolinskih kmetij, ki stoje na samem na meji s hribovskim, najnižje med njimi v višini 450 m. Splošnemu pregledu sledijo temeljiti opisi prirodnih osnov, velikosti posestev in zemljiških kategorij od leta 1825 naprej, gospodarstva, prebivalstva in opuščanja kmetij, kar je vse rezultat številnih podatkov in podrobnega, vestnega proučevanja na terenu, zaradi česar je dr. Meze obhodil vse te kmetije, si na lastne oči ogledal njihove razmere in jih ugotavljal v razgovoru z ljudmi na kmetijah.

Zakaj pišem o Mezetovi razpravi v Planinskem Vestniku, ki priobčuje navadno opise plezalskih tur, planinskih izletov in o doživljajih planincev? Ker smo planinci različni in nas vlečejo v hribe različni nagibi in interesi, ne samo veselje nad premagovanjem težav v stenah ali užitki, ki jih nudita narava ali prijetna družba, temveč tudi zadovoljstvo ob spoznavanju naše zemlje in naših ljudi.

V spremni besedi k Planinskemu berilu, ki ga je konec 1969. leta izdala Mladinska knjiga, razmotriva Tine Orel, ki je knjigo uredil, o pomenu gora za turizem in dostavlja: »V zvezi s tem je tudi odnos planinstva do hribovskega, gorjanskega kmeta, čigar selišča, raztresena pod gorami v gornjih dolinah Soče, obeh Sav, Kokre, Kamniške Bistrice, Savinje, v tržiškem kotu, na Idrijskem in Cerkljanskem, v Škofjeloškem hribovju – pomenijo sestavni element pokrajinske estetske podobe in njene mičnosti. Spremembam med hribovskim prebivalstvom se ni mogoče upreti. Naraščalo najbrž ne bo več, a tudi propasti ne bi smelo. Ne moremo pa zahtevati, da bi hribovska kmetija ostala živ muzej, saj ima hribovski človek prav tako pravico do tehničnih pridobitev kakor dolinski, do boljših higienskih in zdravstvenih razmer, do udobnejšega življenja. Ne bom se možila na strme vrhe, ne bom je nosila na glavci vode, je stara, zelo zgovorna ljudska pesem. Nedvomno je hribovsko prebivalstvo važen sestavni del našega prebivalstva, zato mu je treba pomagati, četudi hribovske kmetije niso več rentabilne, produktivne so pa še, v zvezi s turizmom, gozdnim in pašnim gospodarstvom pa bi utegnile biti donosnejše. Planinstvo ne more iti mimo tega vprašanja, posebej še zato, ker so najlepše gorske kmetije prav na robovih našega nacionalnega ozemlja.«

Prav te spremembe vzbujajo pozornost planincem, ki na svojih pohodih po alpskem pogorju naletijo na hribovske kmetije in njihove prebivalce. Hribovske samine s skromnimi njivami, sadovnjaki, travniki in pašniki ter značilnimi domačijami, položenimi na slemena in bregove sredi obsežnih gozdov, dajejo pisano raznolikost in svojevrstno lepoto naši gorski pokrajini. Skozi stoletja so na njih živeli kmečki rodovi, trdo delo in skromno življenje je tod izbrusilo klenega, utrjenega, preudarnega človeka, visoko vrednega člana našega naroda. Kulturno-literarna komisija Planinske zveze Slovenije

* Mezetovo razpravo pojasnjuje 20 različnih tabel, priložen enobarvni zemljevid obravnavane pokrajine s plastnicami, vrisanimi obstoječimi in opuščeni kmetijami in gozdnimi cestami ter pet prilog z diagrami o posesti vseh posameznih kmetij in starostne strukture njihovih prebivalcev.

je pred leti – mislim, da l. 1960 – sklenila, da je treba preučiti vprašanja naših hribovskih kmetij. Dr. Drágo Meze, ki je bil takrat član imenovane komisije, je kot znanstveni delavec SAZU obdelal na znanstveni način vprašanja hribovskih kmetij v gornji Savinjski dolini, jaz sem na poljuden način opisal v Loških razgledih 1962 in 1969 hribovske kmetije pod Pasjo ravnijo v Poljanski dolini in pod Ratitovcem v Selški dolini. Iz omenjene Mezetove razprave skušam planincem, ki jim planinstvo ni samo športno izživiljanje, temveč tudi spoznavanje hribovske pokrajine in hribovskega človeka, podati v glavnem tiste ugotovitve iz Mezetove razprave, ki veljajo več ali manj za vse naše hribovske kmetije in postavljajo družbeni skupnosti v sedanjih razmerah razna pereča vprašanja.

Razen velikih, lepih, dobro uspevajočih kmetij je po našem hribovju veliko slabotnejših kmetij, ki jih tarejo različne težave. Že kamninska podlaga, ki daje na površju bolj ali manj debelo plast bolj ali manj rodovitne zemlje, in teren s položnejšimi ploskvami ali s strmimi sta odločilnega pomena za uspevanje kmetije. Pomembno je, kako je teren obrnjen in nagnjen k soncu. Na južnih bregovih, kjer sonce lahko sveti ves dan in žarki pod večjim kotom zadevajo obdelan svet, je kmetijstvo možno še v večjih višinah. Če so pobočja močnejše nagnjena k soncu, je še v višjih legah možno pridelovati ozimno žito. Neugodne so osojne strani in površine, na katere bližnji vrhovi v rastni dobi mečejo senco. Zato so za kmetijstvo slabše. Manjšega pomena je popoldansko obsevanje od dopoldanskega, ker zemljo močnejše suši. V globoke in tesne grape posije sonce šele okoli sedmih in se poslovi že zgodaj popoldne, v zgodnji pomladi in pozni jeseni ga je zelo malo, pozimi ga sploh ni. Na senčnih površinah sneg dalj časa leži in srež, ki se napravi zaradi dnevne menjave temperature, ovira rast ozimine. Na nepropustnih tleh je povečini dovolj izvirov in je mogoče vodo speljati v korita ali celo v hišo in v hlev; ponekod imajo že moderne napajalnike v hlevu, ponekod na električni pogon črpajo vodo iz niže ležečih izvirov. Na prepustnih zakraselih tleh pa vode manjka in gonijo živino napajat v bližnje grape, ob suši pa vozijo vode iz oddaljenih studencev. Na mnogih krajih so navezani na kapnice. Od klimatskih dejavnikov so posebno usodne pozne pomladske in zgodnje jesenske slane ter trajanje snežne odeje. Slana je v hribih mogoča še v juniju, jeseni pa redno nastopa oktobra.

Velikost posesti kmetij je razvidna iz franciscejskega katastra 1825. leta in iz popisa kmečkih gospodarstev 1960. Tabele v Mezetovi razpravi kažejo, da imajo višinske kmetije znatno večjo posest kot vmesne in dolinske (l. 1960 povprečno 38,90 – 27,22 – 20,49 ha) in se je posest znatno zmanjšala. Čim više leži kmetija, tem več sveta potrebuje, da more obstati, ker zemlja v višini daje manj dohodka, saj je njiv manj, več pa gozdov in pašnikov. Atelšek (945 m) v Podplanini je imel l. 1825 največ gozda (245 ha ali 87 % vse njegove zemlje), Enci (820 m) v Šmiklavžu pa največ pašnikov (67 ha). Poprečna posest hribovskih kmetij se je zmanjšala, ker je agrarna reforma velikim kmetom vzela zemljo, nekaj zaradi tega, ker so predvsem lesni trgovci pokupili precejšnje dele gozdov.

Živinoreja, ki bi mogla biti hribovskim kmetijam glavni vir dohodkov, je zelo nazadovala. Ponekod se je stalež govedí znižal celo za dve tretjini, ovčerejo so pa domala povsem opustili. Vzroki nazadovanja so bili: prevlada izkoriščanja gozdov, ki jih imajo večje hribovske kmetije veliko, pomanjkanje delovnih moči, nestanovitne cene mesa, opuščanje planin, slaba prometna povezava s kraji v dolini, kamor bi mogli prodajati mlečne izdelke in urediti odkup mleka, monopolizem pri odkupovanju živine, pomanjkanje kreditov za modernizacijo hlevov. V zadnjih treh letih se je to stanje nekolikoboljšalo, ker je gozdno gospodarstvo s pomočjo kmetov zgradilo več cest, zadruga pa odkupuje več mleka in so po hribovskih kmetijah začeli rediti spet več krav molznic namesto živine za zakol. Kljub novim cestam pa je prodaja mleka še nezadostna, saj kmetje nimajo motornih vozil za odvažanje mleka in je reja mesne živine še vedno v prevladi, z mlekom pa krmijo prašiče. Mnogo vasi je, ki imajo tudi poleti živino v hlevih, le jeseni jo spuščajo na prazne njive. Priporočanega pašno-košnega sistema, ki je vezan na večje travne površine, skoraj ne uporabljajo. Ograjenih pašnikov je malo. Otroke uporabljajo pri težjih delih namesto pri paši.

V hlevih je živina neprivezana, kjer so hlevi dovolj veliki. Ker pa hleve želijo modernizirati in pri tem zmanjšati, stremijo za manj zdravi način privezovanja živine. Silosov, v katerih bi hranili bolj kvalitetno krmo mlade pokošene trave, nimajo; tudi koruznice ne pridelujejo. Gnojnih jam skoraj ni in se gnojnica iz hlevov odteka neizkoriščena. Kljub zadostni množini studenčnice ima le nekaj kmetij sodobne napačjalnike. Na Dobrovlju krmijo živino še z »vejniki«, to je z mladimi vejami lip in hrastov, ki jih vsako leto obsekavajo; živini nastiljajo s smekovimi vejicami, zaradi česar gnoj zemljo zakisava; slamo pokrmijo, žaganje je težko dovažati, umetna gnojila so pa za hribovskega kmeta predraga. Ročnih motornih kosilnic imajo že precej, ne morejo jih pa uporabljati v strminah in v kamnitem apneniškem svetu. Zaradi pomanjkanja delovnih moči ostane trava marsikje nepokošena. Detelje in krmnih rastlin ne pridelujejo še dovolj. Sivorjavo pasmo goveda uvajajo le počasi, čeprav se zelo dobro obnese. Ovcereje praktično ni več, uničili sta jo v glavnem mednarodna konkurenca in naprednejša tekstilna tehnika, nekoliko tudi medvedje. Prašiče redijo le za dom, saj jim je za mesno hrano skoraj samo posušena svinina in tudi belijo le s svinjsko mastjo. Rejo kokoši zelo ogrožajo lisice.

Poljedelstvo, ki je v časih avtarkije prehranjevalo številne družine, je danes komaj senca nekdanjega, i. s. zaradi pomanjkanja delovnih moči. Večji kmetje so v prejšnjih časih imeli žita v zalogi za dve leti. Pšenico sejejo tudi po najvišjih kmetijah. Ker je po kmetijah malo ljudi, zadošča pridelek pšenice in rži še sedaj za vsakdanji kruh. Skoraj povsod sejejo ozimno pšenico, ječmen in oves. Če so jeseni, ko je treba sejati ozimino, člani družine prezaposleni s košnjo otave, sejejo potem spomladi jaro žito, to pa včasih pred žetvijo pobeli zgodnji sneg, saj na višinskih kmetijah žito dozoreva mesec dni kasneje kot v dolini. Ajde ne sejejo več, ker je izpostavljena zgodnji pozebi in jo uničujejo divji prašiči in srnjad. Povsod pridelujejo krompir, koruzo v nižjih legah. L. 1960 so skoraj na vseh kmetijah nad Savinjsko dolino gojili hmelj, najvišje do 900 m. V zatišnih vrtačah na planotastem Dobrovlju je bil celo boljši kot v dolini, ker ni izpostavljen preveliki vlagi in z njo zvezani rji. Sedaj ga opuščajo zaradi pomanjkanja delovne moči. Lan je povsem izginil, saj ni več aktualen. Nekatere nižje kmetije nad Zadrebko dolino so uredile malinove nasade, ki dajejo razmeroma zelo velik dohodek, če so dobro negovani in je letina ugodna.

Razen na najvišjih kmetijah povsod dobro uspeva sadje. Zaradi konkurence dolinskih sadjarjev in slabih cest ga pa težko spravijo v denar in ga predelajo v mošt »tolkovec« ali žganje ali ga posušijo.

Konec prejšnjega stoletja je prišel do prave veljave les. Začelo se je splavarstvo po Savinji in Dreti, ki so ga nadomestili prevozi s kamioni po dolinski cesti l. 1947. Gozdarstvo pa je vse dosedaj ostalo glavna gospodarska panoga na večini hribovskih kmetij, čeprav je agrarna reforma večjim kmetijam vzela precej gozdnih površin in se je gozdno-gospodarska politika temeljito predrugačila. Nad Savinjsko dolino so gozdovi pretežno iglasti, predvsem smrekovi. Gozdno delo olajšujejo sedaj ročne motorne žage in prevozi s traktorji in kamioni po vedno bolj razpredenih gozdnih cestah. Žičnic je premalo in so še vedno v rabi riže.

Število prebivalstva se je po hribovskih kmetijah znatno zmanjšalo, najbolj na Dobrovlju. Velik primanjkljaj je od 25. letnika navzgor, posebno pri starostnih letnikih od 41. do 64. leta, kar je posledica zadnje vojne, ne dosti manj pri letnikih od 65. do 70. leta, ki sta jih redčili obe svetovni vojni. Letniki med 16. in 65. letom, ki so glavna delovna moč, obsegajo le 60 % vsega kmečkega prebivalstva. Redke so številčno močne družine, mnogo je kmetij, ki imajo le po enega ali dva za delo sposobna človeka. Na nekaterih pa so ostali samo stari, nesposobni ljudje in pridejo le včasih opraviti najnujnejša dela mladi, ki so odšli v druge poklice. Ni čudno, da je bilo od l. 1825 v tem delu Savinjske doline opuščenih 44 ali dobrih 9 % hribovskih kmetij. Več kmetij so opustili že pred vojno, nekaj domačij so med vojno Nemci požgali in jih lastniki po vojni niso obnovili. Kot vzroke za opuščanje kmetij našteva avtor: pomanjkanje delovne moči, šibka mehanizacija, skromna posest, višina, težka dostopnost, drobljenje posesti po dedičih, obveznosti do preužitkarjev, kmetije brez nasledstva, odpor do prevzema posesti, zakon, ki dovoljuje razkosavanje

kmetij, marsikje pa tudi prevelike dajatve, ki v zadnjem času spet močno rastejo kljub dejstvu, da je bil pred leti sprejet republiški zakon o odpravi zemljiškega davka hribovskim kmetom (izvajanje zakona je danes močno zvodnelo, saj je prepuščeno posameznim občinam, razen tega pa so se dvignile druge dajatve in je tako večjemu delu hribovskih kmetov davek spet preveliko breme). Najbolj pereče je vprašanje o usodi tistih hribovskih kmetij, kjer ni nobenega mladega človeka za delo in tudi ni nikogar, ki bi bil voljan kmetijo prevzeti. Iz lastnega preučevanja kmetij pod Ratitovcem mi je znan primer kmetije, ki ima mogočen dom in obsega skoraj 60 ha zemljišča, od tega nekaj nad 40 ha gozda, več kot 16 ha senožeti in nad 2 ha njiv; sinov in hčera je bilo 14, od teh je živih še 12, a nobeden ni ostal doma; zadnji sin je odšel pred nekaj leti in je sedaj v Nemčiji; ostala sta samo 81-letni gospodar in 73-letna žena. V Selški dolini je odseljavanje še močnejše kakor v Savinjski, saj je industrija v Železnikih in sosednih krajih učinkovita vaba za mlade ljudi, moške in ženske s hribovskih kmetij.

Za zaključek opisanih razmer in gospodarskih sprememb, ki trkajo na razum in na žep hribovskega kmeta z vrsto perečih vprašanj in zahtev, navaja avtor navedene razprave naslednje misli:

Glavna gospodarska panoga hribovskih kmetij naj spet postane živinoreja. Zato je treba odpraviti pomanjkljivosti in opraviti izboljšave, ki so spredaj omenjene. Ovira pri tem sta seveda nezanesljivo mednarodno tržišče in nedavni zastoj našega izvoza mesne živine, ki je omajal zaupanje kmetov v perspektive živinoreje. Rejo goveje živine je treba preusmeriti v vzrejo telet, po katerih je na zunanjem tržišču popraševanje. Mlečna živinoreja nima perspektiv, ker druge države močno konkurirajo s cenami mlečnih izdelkov, domača potrošnja je pa premajhna.

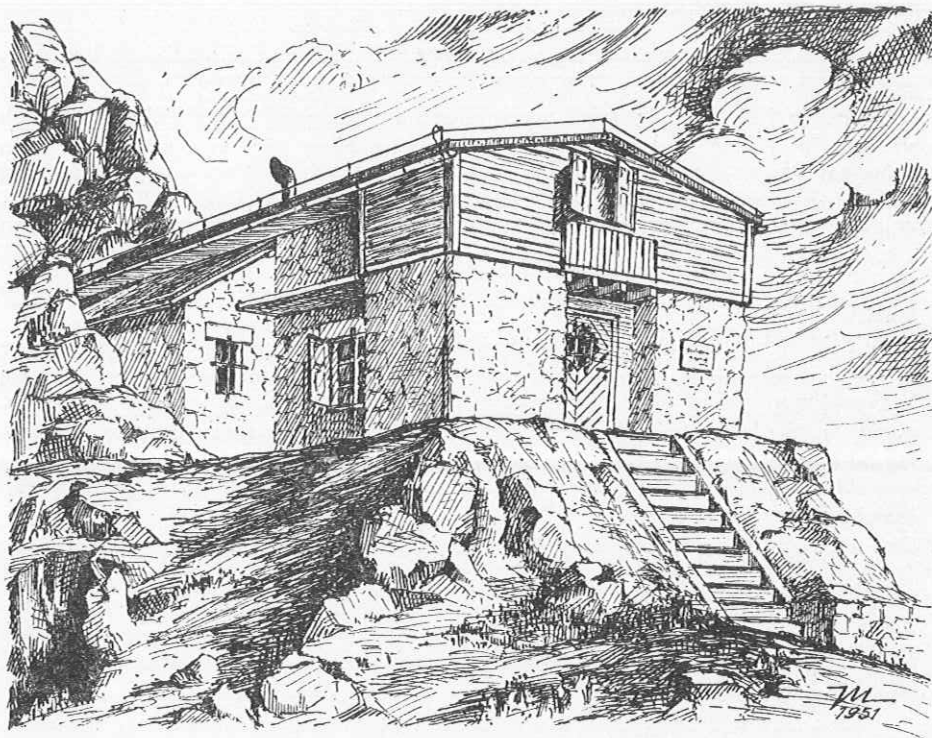
Gozdarstvo, ki je sedaj glavna pridobitvena panoga hribovskega kmeta, naj bo le dodatni vir dohodkov. Množina lesa za sečnjo se polagoma zmanjšuje, s tem tudi dohodki kmetij, ki potrebujejo za modernizacijo veliko denarja.

Na tako imenovani kmečki turizem stavlajo hribovski kmetje pretirane upe. Za turistične usluge so namreč potrebni: izurjena delovna moč, vsaj skromno preurejeni prostori za prenočevanje, dnevno bivanje turistov ob slabem vremenu in jedilnica, predvsem pa cesta, da se pride do kmetije z motornim vozilom. Čeprav so to najmanjše zahteve, vendar še tega ne premore nobena kmetija, samo lepa narava, ki privlači turiste, pa ni zadosti. Zato hribovski kmetje ne upajo začeli s turizmom.

Vključevanje v industrijo je možno ljudem s kmetij, ki so blizu doline ali vsaj ob dobri cesti. Avtor navaja zanimiv primer hribovske gospodinje, ki hodi s 590 m visoke kmetije na južnem pobočju Dobrovlja na delo v zelo oddaljeno polzelsko tovarno. Nekateri se vozijo v Kamnik in celo v Ljubljano, ker jim gre za stalen zaslužek in za socialno zavarovanje, ki ima velike prednosti pred kmečkih zavarovanjem. To je izreden napor in zahteva prej ali slej odselitev s kmetije, kar je največje zlo, saj odtrga kmetiji najboljše delovno moč. Tudi vključevanje v poklicno gozdno delo povzroča kmečki družini škodo, saj je gozdni delavec ves teden zdoma in morajo kmečko delo opravljati žena in otroci.

Edina pot, ki vodi h krepitvi hribovskih kmetij in k njihovem vključevanju v napredni, konkurenčni način kmečke proizvodnje, je preusmeritev v moderno, hribovskemu kmetu prilagojeno živinorejo ob zagotovljenem tržišču in ustaljenih cenah. Odgovornost družbe, ki ji gotovo ni do tega, da hribovske kmetije propadajo, je na tem področju zelo velika. Jasno pa je, da vse hribovske kmetije kljub še tako izdatni pomoči družbe ne bodo mogle iti v korak s časom in bodo zato nujno zapisane propasti. Študije fizičnogeografskih in družbenih elementov, takorekoč od kmetije do kmetije, kakor je obravnavana Mezetova študija, naj dajo v roke čim podrobnejše gradivo tistim, ki naj odločajo o usodi hribovskih kmetij.

Naj te misli, ki sem jih navedel iz Mezetove razprave, poglobijo razumevanje planincev za našega hribovskega človeka, ki je kultiviral gorsko pokrajino in jo napravil prikupnejšo in bolj domačo. Naj ne bodo planinci kakor nevedni tujci, kadar se mimogrede oglasijo na hribovski domačiji in se spustijo v pogovor z domačini.

Gomiščkovo zavetišče

DVA LJUBA, STARA SPOMENIKA

VILKO MAZI

Zmerom pogosteje me kdo vpraša, kaj počnem, da me ni več na spregled pa da tudi nič več ne pišem. Nekateri vprašujejo kar na dopisnici ali pa kaki planinski razglednici, med kopico žigov in »S planinskimi pozdravi!« – drugi v zaprtem pismu, jako obzirno in z najboljšimi željami...

Kolikor utegnem, odgovarjam prvim in drugim preprosto in tudi po pravici, da pospravljam... Pospravljam, kakor kmet v soboto okrog doma, da bo nedelja njegova, vsa njegova... Tudi moja sobota je že prišla...

Neverjetno, koliko in kakšnih papirjev se nabere človeku moje sorte, ki sta mu konjiček risanje in pisanje: osnutki, skice, beležke, koncepti, pisma in vrag vedi kaj še vse! – Četudi že sproti marsikaj odvržeš, kar vdilj mrgoli te šare po vseh predalih, policah, med knjigami, skratka vsepovsod; čez leta pravcata džungla...

Zdaj je, hvalabogu, že domala vse pospravljeno. Dobrotni plameni so voljno pogoltnili kopice brezkrvnih usehlic. Ostalo mi je samo še nekaj izbranih spominkov, takih, ki se še ne bi rad poslovil od njih..., ki so mi tem bolj pri srcu, čim bolj se odmika čas, ki jih je dal... Dva od njih, oba iz iste dobe: iz začetka petdesetih let, pa vsak z drugega konca naših hribov, nemara zaslužita, da ju vsaj čez trikrat sedem let še komu drugemu pokažem...

Razgled s Kremžarjevega vrha na Pohorju

V članku Spomini ob pohorski transversali (PV 57/16) sem po sedemletnem odlašanju nanizal nekaj osebnih vtisov s službene poti, na katero me je bila h koncu poletja 1950 poslala PZS, da pregledam gospodarstvo v obnovljenih planinskih postojankah na Pohorju. Takrat še zmerom ni bilo konca poveljnih stisk in pomanjkanja celo najnavadnejšega potrošnega blaga. Tako npr. ni bilo dobiti na vsem Pohorju niti najbolj preproste razglednice. Ker nisem imel s sabo fotoaparata, mi ni preostalo drugega, kakor da sem si kar sam narisal vsako kočo, če sem si jo hotel ohraniti v kolikor toliko zanesljivem spominu. S temi risbami sem tudi popestril omenjeni članek. V njem so bile prikazane: Mariborska kočica, Tinetov dom (Ruška kočica) in Ribniška kočica.

Narisal bi si bil tudi kočico na Kremžarjevem vrhu, kjer so me še posebno prijazno postregli in kjer se je tudi končala moja službena pot, da me ni speljalo še nekaj imenitnejšega: Gosta megla je zalivala vso Mislinjsko dolino, ko sem zjutraj pogledal skozi okno. Toliko lepše je žarel nad njo v prvem soncu dolgi niz hribov, vse od Menine pa tja do Pece. Naglo sem poiskal skicirko in pohitel ven, da ujamem vsaj skromen odsev te veličastne podobe, zadnji živ spominček na dolgo pohorsko romanje.

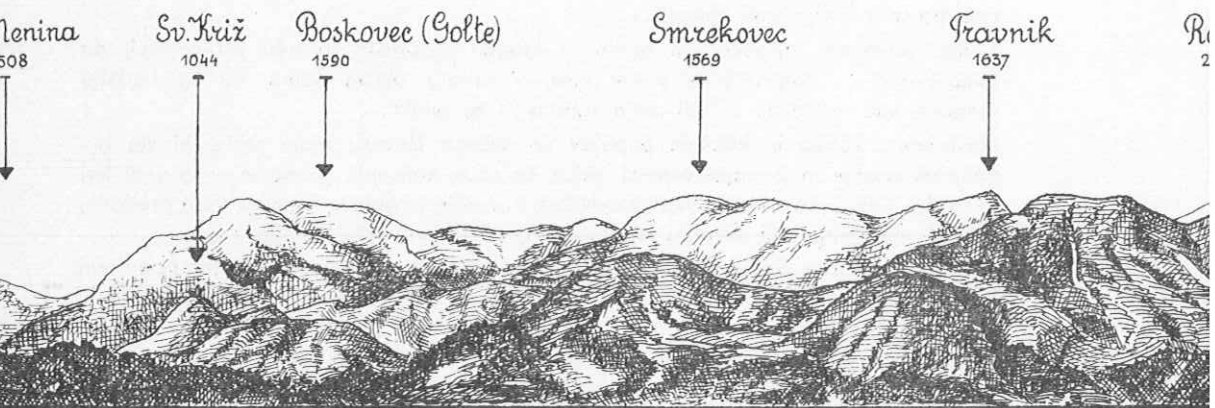
Dasi sem bil že vajen panoramskega risanja večjih razsežnosti iz prejšnjih let na Triglavu, me je tu dosti zamudila razgibana gmota tršate in razpotegnjene Uršlje gore (Plešivica) v ospredju. Sonce je stalo že precej visoko in izluščilo pod mano dobršen del slovenjgraškega mesteca iz meglenih omotov, ko sem vrisaval zadnje nadržbnosti. Kar nič se nisem smel obirati, da še ujamem vlak za Ljubljano; avtobusi so bili v tistem času še bele vrane.

Gomiščkovo zavetišče na Krnu

Pravili so mi, da je s Krna še imenitnejši razgled kakor s Triglava. Odbijala me je le dolga pot, ki jo s Komne stežka opraviš v enem dnevu, jaz pa po hribih nikoli nisem rad dirkal. Nazadnje sem se odločil, da bom prenočil pri pastirjih na Planini na Polju. Od tam je le še poldrugo uro do vrha, ki ga tako dosežeš dovolj zgodaj, dokler bližnje Furlanije in prostranstva za njo ne zagrne sivi čad, kar da je v jasnem vremenu (razen v zimskem času) skoraj reden pojav.

Šele od pastirjev sem zvedel, da pripravljajo na Krnu za jutrišnjo nedeljo otvoritev nove kočice. Ta je pa dobra! Niti na Komni tega niso vedeli...

Ker je bilo komaj nekoliko po sončnem zahodu in se je obetala lepa mesečna noč, sem jo nemudoma potegnil za markacijami proti Škrbini, kjer je stala nekdanja Triller-

jeva koča do svojega naglega konca. Onkraj Škrbine sem zaslišal razbijanje klavir nekje pod vrhom, pa so me ti glasovi pripeljali po rušnati vesini naravnost k pragu že težko zaželenega krova. Ljubeznivo me je pozdravil sam društveni predsednik, ponosno poudarjajoč, da sem prvi od dragih ljubljanskih gostov, ki sem prihitel počastiti otvoritev... Meni pa vroče, saj si lahko mislite, in na koncu ni dosti manjkalo, da me tovariši odborniki ali kdor so že bili, ki so poslušali to pohvalo, niso kar na ramah odnesli na skupno ležišče.

Jaz pa v hribih ničesar nisem težje prenašal kakor šunder, pa četudi slovesen in dostojen. Zato tudi otvoritvi tega zavetišča nisem imel namena pričevati. Povedati pa tega svojim prijaznim gostiteljem nisem upal, nikakor ne! Saj ne bi nič pomagalo; bodi zato, kakor pač bo...

Ker tudi v Gomiščkovem zavetišču niso imeli razglednic, sem dovolj zgodaj vstal, da si ga še kolikor toliko v miru narišem. Medtem pa so že jeli prihajati v gručah in posamez, harmonikarja so pripeljali s sabo, kmalu še drugega, in zmerom večji hrup je nastajal. Nekaj časa je še ta ali oni prišel poškilil, kaj čečkam. Ko pa so se prvi pari zavrteli, se zame živa duša ni več zmenila. Hipoma je od nekod dahnilo vame: Fant, zdaj je ura – de filer à l'anglaise! Minuto ali dve zatem sem že sproščen lezel proti vrhu.

Neskončno megleno morje me je opeharilo za razgled čez južno in zapadno stran. Pač pa se je moglo pasti oko na veličastnih rajdah Dolomitov in Visokih Tur ter uživati lepoto domačih Julijcev in Savinjskih Alp z njihovimi pestro razsejanimi predgorji. Od tod jih nikoli več nisem gledal...

Na Planini na Polju se mi je zahotelo kratkega počitka ob krepko žuborečem studentu; šumenje vode, majhne ali velike, mi je bilo že od nekdanj najljubša muzika... Toliko da sem se bil usedel in prižgal cigareto, uzrem po poti navzgor drobnega samohodca. Hoja ga je izdajala za žensko, kar je v resnici tudi bila: mlado, morda komaj osemnajstletno dekle, tipično posoškega obraza. Pozdravila sva se po lepi hribovski navadi. Odložila je nahrbtnik poleg mene in še ona segla po cigareti.

– Kako, da kar sama? me je zanimalo.

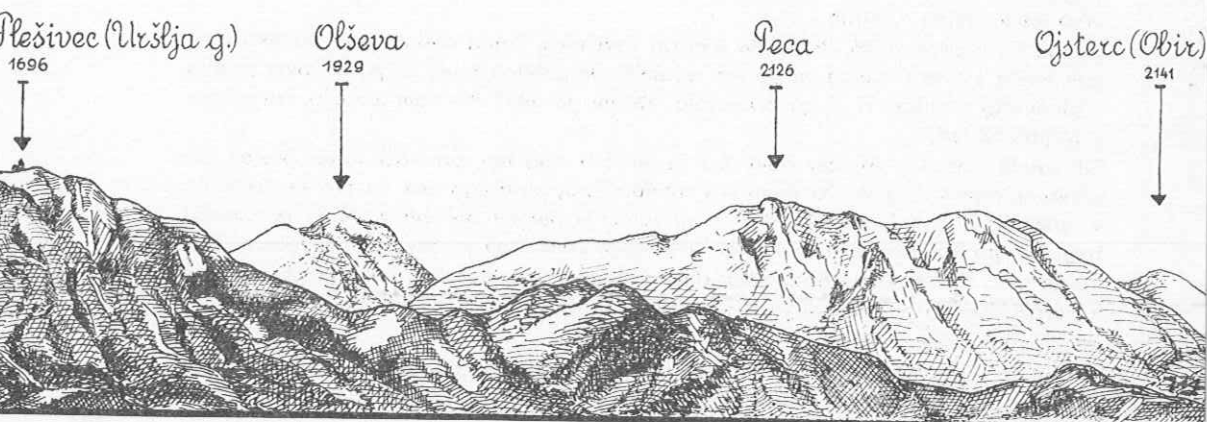
Da se je odtrgala od svoje bovške tovarišije v Lepenji, kjer so se drugi zaplesali daleč čez polnoč, in jih ni hotela čakati, da se naspijo.

– Bela vrana mlada ženska, ki ne pleše! sem bleknil. Kakor da se to nje ne tiče ali pa, da ni razumela, ni dala nobene besede. Zagledala se je tja v pastirske kolibe.

Medtem sem odvrigel čik in optal.

– Srečno in veselo! sem ji pozelel in nameril korak nizdol. Tako debelo me še nikoli nihče ni pogledal.

– Ja... kaj ne greste na otvoritev? je komaj zgnetla iz sebe.

– Saj od tam prihajam. Pogledala me je še bolj debelo, kakor da ne ve, ali brijem norce ali pa... Šele ko sem ji pokazal risbo koč, je z zanimanjem poslušala vso zgodbo, nazadnje pa z rahlim nasmeškom pripomnila: Po čudaštvu bi bili lahko moj oče! –

V roke sva si segla in še imena si nisva povedala... odšla sva vsak na svojo stran. Kje je zdaj ona? Kaj je doživela v teh dvajsetih letih? Jo je še kdaj prinesla pot mimo tistega studenca, ki žubori enako bistro kakor takrat in bo žuborel še čez tisoč let, človek pa... no, kaj? – Morda bo to brala tudi ona, ki je zdaj sredi življenja, kjerkoli že hodi. Kako je že rekla... da bi bil po čudaštvu lahko njen oče... Bogve če se je še kdaj spomnila teh besed?... Njej na ljubo zapišem, da bo še zmerom prav in po resnici: človeku pa ostane vsaj nekaj prijaznih spominov, ki se ne postarajo z njim nikoli...

MOJA PRVA PLEZALNA TURA

MINKA MALI

O Minki Malijevi je v našem listu že dvakrat pisal Vilko Mazi, nazadnje letos (gl. PV 1970/3, str. 115). O njeni ljubezni do gora in njeni edinstveni osebni planinski dokumentaciji so lani v svojem »Bergvriendu« objavili članek in ilustracije tudi njeni holandski prijatelji. Slovenska planinska javnost torej o njej že nekaj ve, vendar pa je le bolj redkim znano, da je Minka Mali v poznih letih doživela tudi plezalsko srečo v naši steni vseh sten, v triglavski, pa tudi v Dovšem Gamzovcu, kjer je okusila težave in radosti samotnega bivaka v severni steni pri 71. letu svojega življenja. Takih je malo – na svetu. Naprosili smo jo, naj nam o tem plezalskem cvetju v jeseni kaj napiše. In odgovorila nam je z zapiskom o svoji turi v severni triglavski steni.

Ko sem meseca avgusta 1946 prišla v Aljažev dom v Vratih, je bil tam za oskrbnika Janez Brojan iz Mojstrane s svojo ženo Anico. Videl je mojo planinsko knjižico, kamor sem odtisnila žig, in mi rekel:

»Vse vrhove že imate, Triglav, Škratico, Rjavino, Cmir, Špik, vse Kamniške, čez severno steno Triglava pa še niste šli.«

»Kje se pa jaz to upam!«

»Če ste vse to prehodili, se jaz z vami upam v steno.« Malo mi je prigovarjala še njegova žena Anica. In zmenili smo se, da si kupim plezalne copate in da pridem prvo lepo soboto v Vrata.

Bilo je 17. avgusta 1946. Prenočila sem pri Peričniku. Polna neslutenega pričakovanja sem hitela v Vrata. Ali se mi bo res izpolnila dolgoletna tajna želja, da bom stopila v planinsko svetišče, ki si ga prisvajajo izbrani gorniki? Ali bom zmogla vse težave s svojimi 53 leti?

Ob osmih stopim v Aljažev dom. Ker je bil dan zelo lep, predloži Janez Brojan, da greva še danes na pot. Do stene sva rabila skoraj poldrugo uro. Tu sva se preobula v »plezalko«, najini težki kvedrovci pa so šli v njegov nahrbtnik. Nato je napočil trenutek, po katerem sem toliko let hrepenela. Janez me je navezal na debelo 30 m dolgo vrv. Kar nekam težko sem dihala. Imela sem občutek kot nevesta, ki gre k poroki. Brojan pa mi krepko stisne roko: »Srečno!«

Radovedno čakam, kako se bo začelo.

»Vstop je malo bolj neroden, če tega premagate, ste sposobni za steno,« mi reče in pleza po skali navzgor. Nad robom mi zgine izpred oči. Vrv imam toliko nategnjeno, da me drži ob skali, skušam najti njegove oprimke in stope, iščem z rokami

in nogami na vse strani; počasi gre, vzpenjam se; ker sem na vrvi, vem, da sem varna. Janez jemlje vrv, kolikor se jaz dvigam, in kmalu prikukam čez rob.

»O, dober dan! Kam pa vi rinete danes?«

»Kaj pa vi delate tukaj?« Vidim, kako sedi Brojan z nogami uprt v skale. Zdaj vem, da bi me obdržal, tudi če bi obvisela. Tega pa sem se bala najbolj, da bi izgubila lastno oporo na rokah in nogah in obvisela na vrvi ali celo »zabingljala«. Pa nisem nobenkrat.

Janez Brojan mi je znal dajati pogum. Če sem preplezala kaj težavnjšega, je dejal: »Najhujše je že za nama, zdaj ne pride nič več težkega.«

In jaz sem verjela in šla vesela naprej, čeprav je bilo obratno res. Tako me je držal vso steno pri dobri volji in korajži.

Prišla sva do »Belih plati«. Tu sem se pa prestrašila:

»Tukaj čez pa jaz ne grem, peljite me drugod!«

»Saj tu so dobri stopi in krasni oprimki.« In res sva srečno prišla čez, čeprav mi je bilo tesno pri srcu.

Za robom prideva do »Zelene ravnice«. Še po navpičnem kaminu in pri »možicu« sva, ki je nekako sredi slovenske smeri. Usedeva se in se pokrepčava. Brojan pa vzame svojo vizitko, na katero se podpišem tudi jaz z opombo »prvič«, in jo dene v nepremočljivo vrečko v možica.

Strahotne globine zijajo vame z vseh strani. V osrčju Triglava sva. Severna triglavska stena ni samo stena, ima prostorne grape, police in žlebove. Plezalec pleza prav po teh skrivnostnih žilah v osrčje gore. Pred mojimi očmi se odpira nov svet. Ne pozna Triglava, kdor ni preplezal vsaj slovenske smeri. Brojan mi razlaga smeri in znane prehode. Začudena zrem in strmim v skrivnosti triglavske stene.

Nadaljujeva pot po Triglavski grapi. Tu nekje sva prišla do zame sila kočljivega mesta. Pa je šlo, na Brojana sem se zanesla. »Zdaj pa res ni nič več hudega,« pravi Brojan.

V Slovensko grapo je padla nekoč velikanska skala, se tam ujela in zagozdila. Pustila je za prehod le okence, skozi katero sva morala splezati. On urno kot verveca, jaz pa s težavo in z njegovo pomočjo.

Kamine in žlebove je Janez Brojan plezal s tako lahkoto, kot bi ne imel telesne teže. Ko sem ga gledala, kako pleza, sem večkrat vprašala:

»Bo šlo?«

»Brez skrbi,« je bil njegov odgovor.

»Pa če padete?«

»Vodnik ne sme pasti,« je vselej dejal.

Zadnji del Prevčevega žleba je bil zame najtežji, Janez ga je preplezal razkoračen, z vsako ного oprt na eno stran. Govoril je:

»Kar takole, poglejte!« Pa je bil žleb navidez popolnoma gladek in zelo strm. In izgubil je čez rob. Ko zaslišim njegov poziv, da je že pripravljen, si mislim: »Takole že ne morem, kot je šel on.« Na eno stran žleba se oprem s hrbtom, na drugo stran pa z nogami, držim se za vrv in rinem navzgor. Janez me ne vidi, samo čuti me na vrvi in me hvali: »Odlično! Odlično!« Zdaj pride še rob, jaz bi mu najraje rekla »previs«. Ta mi je delal največje težave. Oprimka nikjer ne vidim nobenega, skala gladka. Poskušam desno, levo. Minute za minuto minevajo. Da bi vsaj spet videla Brojanovo glavo! »Sem prekratka, ne dosežem oprimka!«

»No, vas bom pa malo potegnil.«

»Ne!« zavpijem. »Sama moram!«

Za nobeno ceno me ne sme potegniti. Oprimem se za vrv in z eno ного uprem v nasprotno stran, pomagam si s hrbtom in že pridobim toliko višine, da dosežem prav – dober oprimek.

»Ste že tukaj? Odlično!«

Na vrhu Prevčevega izstopa se razgledujem. Vsa pokrajina se mi zdi tako tuja. »Kje pa je Triglav?« vprašam. In Brojan ga pokaže za mojim hrbtom. Kdaj sva se tako zasukala!

Bila sva na skalnati ploščadi, ki je bila pred leti še ledenik.

Brojan mi stisne roko in čestita – jaz se mu vsa srečna zahvalim. »Steno imam, in nihče mi je ne more vzeti,« sem rekla. Gledala sem v dno in se vsa prevzeta poslavljala od neznanskih globin.

V steni sva bila 4 ure in 5 minut. Še dobro uro čez ledenik do Kredarice! Od Aljažvega doma do Kredarice sva rabila sedem ur.

Janez Brojan se kmalu nato vrne v Vrata, jaz pa ostanem v Domu na Kredarici, počivam in uživam. Pred mojimi očmi raste Triglavska stena. Kot v sanjah sem jo preplezala. Ali je vse to res, kar sem danes doživela? Vsi vrhovi stopijo v ozadje: Rjavina, Cmir, Triglav – pred menoj stoji samo visoka Stena s svojimi skrivnostmi in razoranim obrazom. 17. avgust 1946 je bil dan mojega največjega planinskega doživetja.

Dosegla sem to, po čemer sem toliko let na tihem hrepenela. Bilo je prvič, če je zadnjič, ne vem, nič ne rečem. Res je tvegano, užitek pa se ne da primerjati z nobenim navadnim planinskim vzponom.

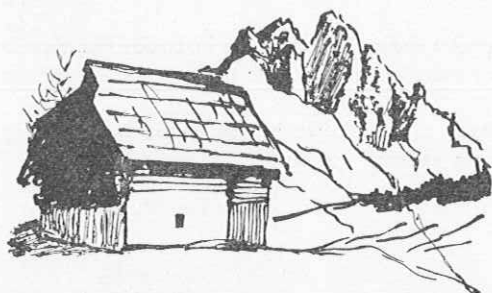
Drugo jutro sem šla sama na vrh – bil je moj enajsti Triglav.

Ko sem prišla domov v Ljubljano, sem zase opisala, ves potek tega doživljanja, da mi ne obledi v spominu.

Janez Brojan iz Mojstrane je izvrsten gorski vodnik, zanesljiv in prijazen. Bil je to njegov 70. vzpon po triglavski steni v raznih smereh.

Sedem let kasneje, 9. avgusta 1953, ko sem obhajala svojo 60-letnico, me je peljal drugič po slovenski smeri z izstopom po Zlatorogovih stezah mimo »ustoličenja«.

Naj mu tu izrečem svojo najiskrenejšo zahvalo in pohvalo. V mojih planinskih knjižicah bi moralo biti njegovo ime zapisano z zlatimi črkami. Saj tudi je.

PLANINSKI KOLEDAR

Planinska zveza Slovenije pripravlja skupno z zavodom »Borec« barvni stenski koledar za leto 1971. Tematika slikovnega gradiva obsega predvsem jugoslovansko odpravo na Annapurno leta 1969. Večino barvnih posnetkov je prispeval vodja te ekspedicije tov. Aleš Kunaver.

S koledarjem želimo opozoriti na dejavnost naše planinske organizacije, ki je lani uspešno posegla tudi na ekspedicijsko področje in uveljavila pred svetovno publiko, ki se zanima za dogajanja v Himalaji, naše organizacijske in športne sposobnosti, našo opremo, našo prehrambeno industrijo in naše izkušnje, ki smo jih ob skrajno skromnih sredstvih zbrali v pičlem desetletju. Uspeh naše ekspedicije je bil s priznanjem zabeležen v najuglednejših svetovnih planinskih revijah, magazinih, časnikih in drugih informacijskih sredstvih.

Uspeh našega moštva je hkrati tudi uspeh naših delovnih kolektivov, ki so s svojimi izdelki in sredstvi izdatno podprli ekspedicijo na Annapurno.

Koledar Planinske zveze Slovenije 1971 na temo »Annapurna 1969« nam bo s svojimi fotogeničnimi prizori s poti v srce azijskega kontinenta vse leto oživiljal doslej največji podvig slovenskega človeka na strehi sveta, v daljni Himalaji.

Koledar lahko naročite pri Zavod »Borec« in pri Planinski zvezi Slovenije.

DRUŠTVENE NOVICE

JOŽE ŽUPANČIČ – SEDEMDESETLETNIK

Naj nam oprusti dragi jubilant, ker smo malo zakasnili s temi vrsticami, s katerimi se ga spominjamo ob njegovi sedemdesetletnici in naj vzame vse za dobro, saj ve, da se pri delu in v življenju marsikaj zakasni.

Naš jubilant se je namreč rodil 18. 2. 1900 v Novem mestu in prvo turo je moral opraviti star štiri leta, ko se je s premeščenim očetom selil iz Novega mesta v Črnomelj čez Vahto in Gorjance. Sedanje »nerentabilne železnice« namreč takrat še ni bilo, ker so jo zgradili l. 1914, avtobusi pa tudi še niso vozili.

Uka je bil željan, pa se je odpravil v belo Ljubljano na učiteljske in se že kot dijak mnogo klatil po naših lepih hribih vse do Zezlja – romarske točke nad Vinico, ki jo je obiskal še kot otrok in si morda zaželel na stojnici rdeč pipec, pa vse do naših in tujih vršacev.

Učiteljeval je v Škofji Loki in Poljanah; še mladega učitelja pa ga je pot kmalu zanesla v Litijo, v kateri je trdno zakoreninjen že pet desetletij in si Litijo ter njeno zgodovino pa dejanja in nehanja tod okrog brez njega težko zamišljamo.

Poleg posebnega nahrbtnika, ki si ga je dal izdelati pri vaškem sedlarju že za pota po Škofjeloškem hribovju, in popotne palice, ki je ves raven seveda dolgo ni potreboval, mu je bila redna spremljevalka tudi beležnica; danes je prepolna najzanimivejših vpisov, opisov in potopisov, saj hodi povsod z odprtimi očmi in ušesi. Ni samo z markacijami planinskih poti kazal poti, kazal je pot tudi s svojim peresom in drugim kulturnoprosvetnim delovanjem.

Jože Župančič si je namreč vse, kar je bilo omembe vrednega zapisal in posredoval drugim. Že kot dijak na učiteljskiču je pošiljal svoje prispevke v Jutro in Slovenski narod, v pedagoško in mladinsko časopisje. Ni se zanimal samo za šolo; imel je široke poglede in bistro oko za vse, s čimer se je srečaval, in ni čudno, da je njegovo ime v Slovenski bibliografiji tolikokrat omenjeno, saj je sodeloval in še sodeluje pri 70 časnikih in revijah od leta 1916 pa vse do danes, ko ima še polno lepih načrtov. Neutruden publicist je, ki se zaveda, da je škoda vsake zgodovinske drobtine, da bi ne šla v pozabo zlasti v času, ko vsa hlasta samo za materialnimi dobrinami.

Posegal je v najrazličnejša področja našega življenja in prikazoval našo samobitnost od preteklosti do sedanosti preko vseh zgodovinskih dob vse do najnovejše, od društvenega življenja, življenja izseljencev, gospodarstva, lova in ribolova,

od utrinkov iz življenjepisov naših znamenitih mož do najrazličnejših jubilejev. Poznali so ga naši znameniti kulturniki, s katerimi se je srečaval in katerih se je potem s svojim neutrudnim peresom spominjal: Cveta Golarja, Finžgarja, Meška, Prežihovega Voranca, Mihajla Roštoharja, Cvelbarja, Marije Kmetove, Vesela, Birolle itd. Posebno zanimive in podrobne so njegove zasavske ture. Ni je poti, ki bi je ne napravil na tem področju. Vse poti je popisal, zgodovino teh krajev pa to in ono o ljudstvu, s katerim živi in katerega napredka se veseli.

V svojih sestavkih rad omenja tudi naše znamenite rojake, ki so s svojim znanjem in delom ponesli ime Slovenije po širnem svetu in tudi drugim narodom pripovedovali in dokazovali, da so od tam doma, kjer po Otonu Župančiču »iz veka v vek, iz roda v rod krvi gre tek, duh išče pot«. Zadnja leta je s svojo zvesto družico in spremljevalko obšel vse vasi litijske občine, ta pa ima 180 krajev, vasi, zaselkov, in jih opisal za Krajevni leksikon Slovenije, ki bo pod vodstvom dr. Romana Savnika izšel v DZS. In še hodi in piše, kolikor mu dopušča zdravje. Upajmo, da bo težave let premagal ali vsej uspešno premagoval, saj taka trdna narava, ki si

je nabirala zdravje po naših gorah in pila našo studenčnico, se ne da kar tako. Veliko nam mora še povedati s svojo preprosto, tekočo in razumljivo besedo. Njegovi bogati spomini iz naših gora in dolin, ki jih pripravlja, nam bodo v prijetno osvežitve, njemu pa v zadoščenje in potrdilo, da je napravil za svoje ljudstvo, kar je le mogel.

Jubilantu, sotrudniku našega lista, želimo še mnogo srečnih let, mnogo lepih sprehodov, zanimivih pogovorov in prijetnih obiskov!

Jože Košorok

PD POSTOJNA

V ponedeljek 29. marca 1970 so se zbrali postojnski planinci v dvorani mladinskega kluba Postojna. Obsežno, izčrpno in kritično poročilo je podal Zdravko Žmitek. Planinsko društvo Postojna je preživljalo v letih 68 in 69 krizo v vodstvenih kadrih in zaradi blokiranega bančnega računa. Z izvolitvijo namestnika predsednika Ivana Rozmana sredi lanskega leta, ki je pritegnil stare preizkušene planince k sodelovanju, je uspelo upravnemu odboru urediti sporne odnose, ki so ovirali uspešno delo. V razpravi so sodelovali predvsem stari planinci, pa tudi mlajši so povedali svoje mnenje in predloge. Vsi si želijo več izletov in predavanj o naših gorah.

Zbrane planince je pozdravil prof. dr. France Habe v imenu jamarjev iz društva »Luka Čeč«, v imenu tabornikov pa Dragomir Jordan. Mlade planince je povabil na pohod 22. in 23. aprila 1970 v proslavo občinskega praznika in Dneva tabornikov, s tabornim ognjem in drugimi točkami. Planinci in taborniki naj bi sodelovali tudi pri izvedbi izleta za Dan mladosti na Titov rojstni dan 25. maja v Rakov Škocjan.

V imenu PZS je planince pozdravil njen podpredsednik Tone Bučar ter priporočal bodočemu upravnemu odboru, da predvsem posveti pozornost mladini. Podelil je srebrni znak profesorju Ernestu Kučanu za uspešno 35-letno delo v planinskiz društvih. Prof. Kučan je priznan organizator izletov v planine, gorski stražar, ljubitelj planin in narave.

Novemu upravnemu odboru načeluje predsednik Ivan Rozman. V njem je polovica novih mladih planincev.

PD Postojna organizira vsako leto orientacijski pohod za Vojkov pokal na Nanosu. Letos bo to tekmovanje že četrtič. Lansko leto se je tega tekmovanja udeležilo 7 ekip. Zmagala je ekipa PD Sežana in prejela prehodni pokal.

Miran Jordan

PLANINSKO DRUŠTVO RTV LJUBLJANA – 109. PD V SLOVENIJI

V torek 14. aprila se je v mali dvorani bivšega sanatorija »Emona« vršil ustanovni občni zbor PD Ljubljana. Inicijativnemu odboru je že v pripravljalni dobi uspelo zbrati več kot dve sto priglasnic. Že vabilo na ustanovni občni zbor je ugotovilo v kolektivu RTV veliko zanimanje za izletništvo in gornišstvo. Ne-

dvomno je vloga tega planinskega društva za celotno slovensko planinsko javnost velikega pomena, saj je ustanovljeno na zavodu, ki upravlja sredstva za javno obveščanje, ki danes po številu radijskih sprejemnikov zajame že vsakega tretjega, po številu televizijskih sprejemnikov pa vsakega desetega prebivalca v Sloveniji. Radijska oddaja »Odmevi z gora«, ki bo kmalu praznovala tristoto oddajo, je samo ena vez med mnogimi, ki se ponujajo planinskemu društvu v prihodnosti.

Potem ko so navzoči sprejeli pravilnik PD in izvolili organe društva, so se pogovorili tudi o orientacijskem načrtu planinskega dela za l. 1970.

V programu so izleti na Golico, Mrzlico, Zaplato, Begunjščico, na Vršič in Trento, od Krvavca do Cojzove koč, v Triglavsko pogorje, na Mangrt, Špik, Triglav, po grebenih Grintovcev, v Logarsko dolino, na Stol, Ojstrico, Sleme, Belo Krajino ter za dan planincev 14. septembra do slovenske koč na Bleščeči poljani pod Kepo.

V načrtu je tudi dvodnevno srečanje planincev s krajšim seminarjem na temo človek in gora (nevarnosti v gorah, opremi, prehrani, orientaciji, varstvu gorske narave itd.). Želijo tudi klubske večere, na katerih bi člani prikazovali svoje slikovne dosežke v barvni ali črno-beli tehniki in vodili planinske razgovore.

Za predsednika PD RTV Ljubljana je bil izvoljen prof. Marijan Krišelj, prizadevni urednik radijske oddaje »Odmevi z gora« in predsednik iniciativnega odbora, ki bo na čelu 7-članskega upravnega odbora skupaj z nadzornim odborom zaoral prve planinske brazde že 109. PD v Sloveniji. Ustanovni občni zbor je v imenu PZS pozdravil inž. Tomaž Banovec.

Zatem se je 18. in 19. aprila ustanovilo PD PTT Celje in PD Lovrenc na Pohorju. (Op. ur.)

Tone Strojnik

IZLETI V TUJE GORE V L. 1970

Vodniški odsek pri PD Ljubljana-matica je pripravil za letošnje poletje dva skupinska izleta v lažje dostopne štiritisočake v tujih gorah in jeseni izlet v Zpadne Julijce. Izlete bodo vodili gorski vodniki in alpinisti, med njimi bodo tudi gorski reševalci in zdravnik. Medtem ko bo pri izletih na Grossvenediger (Avstrija) in Kostrunove špice (Italija) prenočišče v planinskih kočah, bo pri izletu v okolico Saas Fee (Švica) v šotorih (višina taborišča ca. 1800 m). Zato je pri vseh izletih odločilnega pomena primerna visokogorska obleka in oprema. Le šotore in vrvi za zavarovanje preskrbi organizator izleta. Pred vsakim izletom, najmanj osem dni pred odhodom, bo sestanek z udeleženci, kjer bo obrazložen program potovanja in ture ter dani nasveti glede opre-

me in prehrane. Na izpostavljenem ali ledeniškem svetu bodo udeleženci zavarovani z vrvo v navezi po 3–4 osebe. V pristojnosti glavnega vodje izleta je, da v sporazumu z udeleženci turo v primeru slabega vremena preloži ali izpolni rezervni program. Vsi udeleženci bodo nezgodno zavarovani pri zavarovalnici Sava, za reševanje v tujih gorah pa pri posebnem v ta namen ustanovljenem skladu pri PZS, morali pa bodo plačati nek znesek.

Prvi izlet bo od 17. do 19. julija na G. Venediger (3674 m) in G. Geiger (3360 m). Vodja izleta bo tov. Peter Janežič, okvirna cena izleta pa 210 din (brez dveh nočnin).

Drugi izlet bo od 22.–30. avgusta na Weismies (4023 m), Nadelhorn (4327 m) in Allalinhorn (4027 m). Vsi trije štiritisočaki spadajo med tehnično manj zahtevne vrhove. Udeleženci morajo računati s povprečno 8–9 ur hoje dnevno, morebiti tudi več. Predzadnji dan je rezerviran za počitek in ogled kraja, deveti dan pa za odhod v domovino. Vodja izleta bo tov. Peter Janežič, okvirna cena pa 800 din (brez nočnin).

V jeseni 10. in 11. oktobra je v načrtu izlet na Koštrunove Špice v Zapadnih Julijcih. Vodja izleta bo tov. Viki Uhan, okvirna cena pa 1300 din.

V ceno izletov so zajeti prevoz, stroški vodstva in zavarovanje udeležencev, ne pa prehrana in nočnine, ki jih nosi vsakdo sam in jih poravnava iz lastne devizne kvote.

Prijave se zbirajo v pisarni PD Ljubljana-matica, Miklošičeva 17, do polne zasedbe avtobusa. Informacije in program izletov dobite istotam.

Tone Strojín

PD IMPOL

PD Impol v Slovenski Bistrici bo 14. junija ali pa 4. julija letos razvilo svoj prapor. Društvo bo na razvitje prapora povabilo poleg sosednjih društev PD tudi prijateljska društva. Proslava se bo vršila pri Treh Kraljih pri spomeniku našega borca in najzvestejšega planinca Antona Štuhejca. Radi bi obenem počastili 27-letnico njegove častne smrti.

Herbert Maček

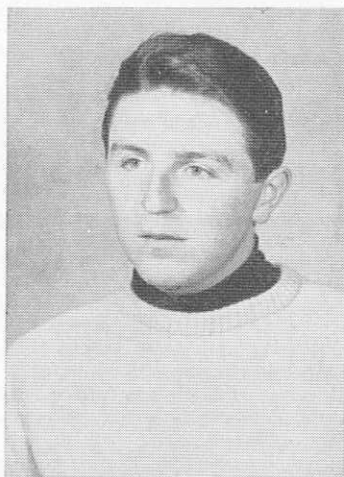
TOMAŽU BEŠTRU V SLOVO

L. 1967 je zašel s poti v skalne vertikale. Drugače je bil znanec gora že vrsto let, saj je poznal tam vsako stezico. Še pred tem je bil uspešen smučarski tekač.

S smučarskega tekmovalnega tira so ga zapeljale gore. Že prvi vtisi so pokazali, da imamo opravka s človekom, ki ima nadpovprečni zanos, skromnim in preprostim. Bil je tiste vrste alpinist, ki se je ogibal tehničnih pripomočkov, včasih je

odklonil tudi vrv ali pa mu je ostala zvita v nahrbtniku. Imel je prirojen smisel za plezanje.

Ko je bil sprejem alpinistov in je bil med njimi tudi Tomaž, je bil to Tomažev večer. Dosegel je vrhunec čistega veselja. Tisti večer je spoznal smisel: »Nisem vedel, da ima alpinizem tako globok smoter in take

korenine in da človeka tako spremeni. Spremeni mu dušo.« Njegove drznosti smo se bali, bil je nekajkrat opozorjen, naj zmanjša tveganje. Dan po sprejemu je opravil troje vzponov, kljub pozni jeseni in snegu.

Nato je bil Tomaž službeno premeščen v Švico.

Tam se je v alpinizem še bolj zagrizel. Srečaval se je s še težjimi, višjimi cilji. Njegov napredek je vidno rastle. Ob novih podvigih je Tomaž ostal neizpremenjen, skromen kot prej. Lansko jesen je odšel sam po grebenu proti vrhu ene najlepših evropskih gora Matterhornu.

Ostal je pod vrhom – sam. Nihče ne ve kdaj, zakaj in kako se je to pripetilo.

Nad prijatelji se je zgrudila temna, sovražna senca neusmiljene usode. Tolažimo se le s tem, da je ostal z nami kot nepozaben primer skromnosti.

(Tomaž Bešter se je med alpiniste vključil leta 1968 in v tem letu opravil 27 plezalnih vzponov. V smučarskih tekih je v l. 1963 postal mladinski državni prvak. L. 1968 je postal trener smučarskih tekačev.)

Franc Ekar

SESTANEK VODIJ PLANINSKIH ŠOL

(21. in 22. 2. 1970 na Krvavcu)

Na dnevnem redu so bile naslednje teme: Pregled dosedanje vzgojne dejavnosti (Škerbinek); planinska šola na vasi (D.

Onič); kako začnem organizirati planinsko šolo v mestu z analizo planinske šole v Kranju gl. PV 3/1969; izkušnje iz planinske šole (prof. Vogelnik). Sledil je pogovor o osnutku vodila za planinsko šolo. V naslednjem prinašamo Vogelnikov referat, v naslednjih številkah pa bomo objavili še ostale. Upamo, da bodo misli, ki so jih predavatelj na sestanku izrekli, koristile vsem, ki jim je planinska vzgoja pri srcu.

Izkušnje iz planinske šole

Planinska šola, namenjena osnovni izobrazbi mladih planincev, mora biti zanimiva, poučna in vzgojna. Zanimiva mora biti tako, da mladega človeka pritegne in navduši. Potem ne bo nobene bojazni, da ne bi rad sprejemal znanja, ki ga mora imeti vsak planinec. Če bomo dosegli to, bo vzgojno delo zelo olajšano. V nekaj letih se je izoblikoval program snovi za mlad. vodnike in razširjeno planinsko šolo. Povedal bi rad nekaj besed o tem, kako bi bilo treba prilagoditi ta program za **osnovno** planinsko šolo, da bi z njo dosegli kar največji uspeh. Po mojem mnenju bi bilo treba razvrstiti vso snov v tri skupine.

V prvi skupini bi bila tista predavanja, ki bi seznanila mladega planinca z **zgodovino našega planinstva** od prvih začetkov do današnjih dni. Temu predavanju bi bilo treba posvetiti vso skrb, naša planinska preteklost je bogata. Snov je treba znati oživitvi z neposrednostjo in nazornostjo. Zato želim, da bi za to predavanje pripravili zbirko diapozitivov, ki bi mladim planincem ponazarjali najpomembnejše dogodke in osebnosti iz naše preteklosti. Staro slikovno gradivo ne bi bilo težko in ne drago preslikati, treba bi ga bilo samo poiskati in izbrati. Na to predavanje bi takoj navezali prikaz **organizacije planinstva**, seveda v najbolj splošnih potezah, in kratko označili vse dejavnosti, ki jih goji in pospešuje PZS. Drugo predavanje naj bi seznanilo mladega planinca z lepotami gora nasploh, **slovenskega gorskega sveta** pa še posebej. Edino ponazorilo pri tem predavanju ne bi smel biti samo zemljevid, ki je za mladino vse preveč abstrakten, o lepota pokrajine pa pove toliko kot nič. To predavanje mora navdušiti, zato je treba čimprej zbrati zadostno število dobrih diapozitivov, ki bodo zajeli slovenski svet v vsej njegovi pestrosti in slikovitosti, posebno pa glede na razvoj planinstva v zadnjih letih (najpomembnejše planinske poti, postojanke itd.).

Tretje predavanje v okviru prve skupine bi naj bilo posvečeno gorski **flori in favni**. Slovenija je s cvetjem zelo bogata, gorska cvetana pa je še posebno lepa. Omejili pa bi se le na najznačilnejše rastlinske pasove in najpomembnejše predstavnice. Na to predavanje ni moč misliti brez barvnih diapozitivov. Smisel predavanja

naj bo: človek naj se nauči spoštovati vso živo naravo. Zato bi na to predavanje navezali pogovor o **varstvu narave** in prikazali najznačilnejše zavarovane predele, rastline, živali, naravne znamenitosti v Sloveniji, Jugoslaviji in drugod.

To bi bila uvodna predavanja prve skupine. Mladi planinec bi moral ob njih čutiti željo, da bi na svoje oči občudoval lepote gorskega sveta in flore, da bi **postal planinec**.

Zdaj bi se pričela druga skupina predavanj. Zajemajo naj vse tisto **splošno** znanje, ki ga mora obvladati človek, da se lahko varno giblje v gorskem svetu. Najprej bi bilo treba seznaniti mlade planince z **nevarnostmi v gorah**, nato z **vremenoslovjem** (Slovenija je na vremenskem prepihu, možni so nagli vremenski preobrti, zato mora vsak planinec poznati osnove vremenoslovja). Potem bi bila na vrsti **orientacija**. Zaradi objektivnih vzrokov (megla, noč, snežni metež) lahko planinec zaide tudi v znanem svetu; zato mora dobro obvladati orientacijo. Tudi pri teh predavanjih bi morali razpolagati z najnujnejšimi diapozitivi, ki bi zelo olajšali razumevanje precej težavne snovi.

Tretja skupina predavanj bi obsegala **praktično** planinstvo. Najprej bi se morali mladi planinci seznaniti z vso najnujnejšo **opremo**; zraven bi morali tudi zvedeti, zakaj jemljemo to ali ono stvar s seboj in kdaj in kako jo uporabljamo. Zelo pomembno je vedeti tudi nekaj o **prehrani planinca**, kakšno hrano je treba jemati s seboj in zakaj. Potem bi poučili mlade planince o **prilagoditvi in izvedbi izleta** ter o pravilnem **gibanju v gorskem svetu**. Nazadnje bi povedali nekaj o **fiziologiji in o prvi pomoči**. Tudi poznavanje delovanja **gorske reševalne službe** je potrebno vsakemu mlademu planincu, ker se utegne zgoditi, da bo potreboval njeno pomoč ali pa bo potrebna komu drugemu z njegovim posredovanjem. Pri vseh splošnih in praktičnih predavanjih je treba poudarjati, kolikšnega pomena je previdnost.

Ob koncu bi bilo umestno predavanje o **delovnih metodah v plan. organizaciji**. Predavatelj, ki dobro pozna ves program planinske šole, naj v kratkih obrisih povzame vso snov in izlušči najpomembnejše misli. Če je bila planinska šola količkaj uspešna, bodo mladi planinci gotovo hoteli vedeti kaj o nadaljnjem izobraževanju v okviru planinske organizacije, in te možnosti jim je treba odpreti čimprej. Uspeli izleti v okviru osnovne plan. šole lahko marsikomu pomenijo odločilno pobudo. Brez izobraževalnega dela v okviru planinske organizacije ne bomo prišli do potrebnih kadrov. Dobro pripravljena osnovna planinska šola bo gotovo obrodila veliko več uspeha kot površna improvizacija. Zlato pravilo naj bo: nobenega slabega predavanja! Če ni dobrega predavatelja za kakšno temo pri roki, ga je

Udeleženci posveta o planinski šoli na Krvavcu

treba poiskati drugje. Kakovostne planinske šole bodo mogoče le z meddruštvenim sodelovanjem, z izmenjavo predavateljev (instruktorjev). K boljšim rezultatom bo mnogo pripomogla tudi priročna literatura, ker bo odpadlo zamudno iskanje snovi po raztresenih člankih, ki so marsikdaj zastareli.

Vsak planinski delavec bi moral biti tudi dober fotograf. Fotografija je vedno pomembnejše propagandno sredstvo, uspešnega vzgojnega in izobraževalnega dela si ni moč misliti brez nje. Poleg tega je nepogrešljiva pri vseh pomembnih dogodkih. Kako dragocene so vse fotografije iz prve dobe slovenskega planinstva! Pri vsakem javnem predavanju so barvni diapozitivi vsaj tako pomembni kakor govorjena beseda, če ne še bolj. Vsak nadarjeni fotograf bi moral intenzivno spoznavati in fotografirati svojo širšo okolico (gore, poti, postojanke, planinske dogodke, pokrajino, znamenitosti, floro, človeka itd.) in se usposabljati za predavatelja – in narobe: kdor se intenzivno pogloblja v pokrajino okrog sebe, bi se moral ukvarjati tudi s fotografijo, da bi se javnost obogatila z njegovim znanjem. Prizadevati si moramo za vse, kar bo dvigalo kulturno raven našega planinstva.

Franc Vogeljik

PLANINSKA ŠOLA NA VASI

Planinci smo ljudje, ki govorimo preprosto, da nas lahko razumejo vsi. Tisti, ki nas srečujejo na samotnih gorskih poteh, najsi so popotniki kot mi ali pa domačini,

ki jim je gora dom. Zato želim povedati vse čim enostavneje.

V sporočilu, ki sem ga prejela od svojih planinskih prijateljev, piše: »Predavanje naj bo kar se da poučno in popestrjeno s primeri iz prakse.« Najbrž tej želji ne bom mogla povsem ustreči. Sem članica MO PD Poljčane. Pred devetimi leti nas ni bilo veliko in tedaj smo ustanovili MO. O programih in strogo začrtanih poteh nismo mnogo razmišljali. Naša prva in poslednja misel so bile gore. Želeli smo skupaj oditi tja gor, kamor nas je vlekle srce. Ko sem listala po kroniki našega društva, sem ugotovila, da se je prvič pojavila misel o pritegnitvi mladih v planinske vrste leta 1951, torej 10 let pred našo uradno ustanovitvijo.

Pred leti smo se torej zbrali z željo, da bi skupaj hodili v gore. Naša družčina je bila maloštevilna. Mladina po končani osnovni šoli večinoma odhaja iz vasi v uk, srednje šole ali na delo. Poleg tega pa je mladino pri taki starosti že težje navdušiti za hribe, kot je to možno pri mlajših. Edino možnost smo videli v tem, da začnemo z dejavnostjo v osnovni šoli. V šoli smo naleteli na odobravanje in tako se je začelo. Kaj naj tem mladim, novic želnim otrokom povemo? Zbrali smo vse, kar smo premgli v svojih privatnih zbirkah. Govorili smo o prvi pomoči, o opremljenosti, o slovenski planinski poti, o vsem, kar je naše varovanje zanimalo in kar smo sami vedeli. To so bili prvi začetki planinske šole. Tako smo tudi ostali povezani v zimskih dneh, ko se zaradi pomanjkanja opreme nismo mogli podati v gore. Število mladih je rastlo, rastle je naš družbeni pomen, ki so nam ga povsod priznavali. Ravno zato nam je

občina pomagala s sredstvi. Poleti smo zahajali v gore, pozimi pa smo se sestajali in se učili. Tako je šlo leto za letom. Ta srečanja smo imenovali »planinske urice«. Snov smo pobrali iz zapiskov, ki so jih naši vodniki prinesli s tečajev. Popestrili smo to in poenostavili. Sprva jih je prihajalo 10, sedaj pa 60. Od 10 članov je število narastlo na 250. Vse pa je trajalo nekaj let. S tem hočem povedati, da moramo biti potrpežljivi, izsiljene stvari ne veljajo. Prisiliti in prehitovati za vsako ceno se ne izplača. Velja le potrpeti in vztrajati.

Pred leti so dopisi o mladini in za mladino bili še redkost. Sedaj je tega vse več. Posvečena ji je vedno večja skrb. Organizacijske stvari so v teku. Pripravljajo se priročniki za planinske šole, tu je tekmovanje pionir-planinec itd.

Vendar vse to ni dovolj. Za vsem tem morajo stati ljudje-idealisti, optimisti, ki jim je plačilo zavest, da je neko mlado bitje po njihovi zaslugi vzljubilo planine in jim bo ostalo zvesto.

Na šolah deluje več krožkov. Otroci bodo šli tja, kjer bo zanimivejše. Zanimivo pa je lahko tam, kjer planinsko dejavnost vodijo ljudje, ki v srcu nosijo ljubezen do gora. Prisiliti se to ne da. Saj bi si na silo le malokdo dal vzeti še prosto nedeljo in jo posvetiti mladim, kar je naporno in odgovorno. Vendar naj povem, da so otroci na vasi za vsako stvar hvaležni, saj so kljub vsemu za marsikaj prikrajšani, če pomislimo na njihove mestne vrstnike. Če pa jih vzgojimo v ljubezni do narave, jim bo to vselej dajalo življenjskih moči.

Dragica Onič
Poljčane

ALPINISTIČNE NOVICE

DNEVNIK NAVEZE CEDILNIK-MLAČ

Danilo Cedilnik in Bine Mlač (AO Ljubljana-matica) sta od 27. 6. do 1. 8. 1969 bivala v Waliških Alpah in temeljito obdelala našim alpinistom več ali manj neznan svet.

Za začetek je Cedilnik z Đurđo Sučević preplezal (1. 7.) greben Hörnli. Carellov ozebnik v Dent d'Hérens sta skupaj preplezala 6. 7., naslednji dan pa še greben vodnikov (Dent d'Hérens, od Pte Albert do Pte d'Lion). 13. 7. sta v isti steni ponovila še spominsko (Pellisierovo), 15. 7. pa še v Matterhornu greben Furggen in sestopila po Hörnli. 19. 7. je Cedilnik sam opravil vzpon na Breithorn, Mlač pa se je mudil tri dni z znanci v Gran Paradiso (Grivola). 22. 7. sta odšla iz koč Amadeo na dve različni turi. Cedilnik z Luciano Gruff po grebenu Lion Matterhorn in po Hörnli navzdol, Mlač pa gor z Antoinom Carellom po »via d'Amicis«, dol po Lion. 24. 7. se je Cedilnik z Elizabet Lüthe ponovno povzpел po grebenu Hörnli in po njem tudi sestopil, dan za tem pa se je odločil za solo vzpon po grebenu Zmutt in sestop po Hörnli. Za konec je Cedilnik sam opravil še vzpon na Polux in Castor. Mlač pa v navezi z Luzien Sellig vzpon po Welzenbachovi smeri v Dent d'Hérens z izstopno levo varianto.

F. Savenc

ZIMSKA SEZONA 1969/70

Če upoštevamo priprave, poskuse in želje, potem pretekla zimska sezona ni zadovoljila, saj ni bilo primernih vremenskih in

snežnih razmer. Posamezne naveze so se odlično pripravile, stalno spremljale razmere v gorah, uresničile pa so samo majhen del načrtov.

Mitja Košir (Jesenice) in Boris Krivic sta otvorila sezono s ponovitvijo zimskega vzpona po Tschadovi smeri v Travniku (27.–28. 12. 1969). Prvega dne sta bivakirala na gredini sredi stene, drugega dne pa sestopila prek grebenov na Vršič. Nekako v istem času so se brez uspeha končali poskusi v vzhodnem stebru Široke peči, Travnika (steber) in zajedi Šit.

18. 1. je Boris Krivic, to pot z Danilom Cedilnikom ponovno poskusil v zajedi Šit. Prvega dne sta preplezala štiri vrve dolžine in bivakirala v luknji. Toda izredno težke razmere so ju zopet zavrnile. Naslednjega dne je Krivic sam opravil prvi zimski vzpon v Vevnici. Vstopil je po zimski smeri (Kambič–Savenc) in z vesin nad vstopom zavil po grapi na vrh Vevnice.

25. 1. se je pričel v Tamarju republiški zimski tabor pod vodstvom Borisa Krivica, ki je bil eden najboljših doslej. Udeležencev je bilo skupno 54 (na dan poprečno 25), opravili pa so 107 vzponov in 35 poskusov. Brata Mitja in Matija Košir sta 24. in 25. 1. preplezala vzhodno steno Srednje Ponce. Mitja Košir (Jesenice) in Boris Krivic sta 26. 1. preplezala steber v vzhodni steni Zadnje Ponce, Mitja Košir, Danilo Cedilnik in Jernej Horvat vzhodno steno Kotove špice (grapa levo od Torellijeve smeri), Franci Gselman in Boro Jeřabek pa zahodno steno Cipernika. 28. 1. sta Tine Copic in Boris Krivic preplezala vzhodno steno Kotove špice (velika grapa). 29. 1. je Jernej Horvat preplezal

vzhodno steno Kotove špice (vesine desno od »velike grape«), Tine Čopič in Boris Krivic vzhodni greben Struga, Zvone Andrejšič, Janez Kunstelj in Bine Mlač pa zahodno steno Slemena. 30. 1. so Zvone Andrejšič, Janez Kunstelj in Bine Mlač pa preplezali vzhodno steno Zadnje Ponce (desno od vrha), Tine Čopič in Boris Krivic severno grapo Jalovca (Fuksovo smer), Danilo Cedilnik in Jernej Horvat pa smer Juvana in tovarišev v severni steni Lope (skrajni desni del Šit). 31. 1. je Boris Krivic sam odpravil še prečenje od Zadnje Ponce na Jalovec. Vsi ti vzponi so bili zimski prvenstveni (12).

31. 1. je uspel tudi prvi zimski vzpon v severni steni Raduhe po Kovačevi smeri. Opravila sta ga Drago Kavnik in Marjan Prelog.

3. II. sta Janez Golob in Boris Krivic prečila z Jalovca (okoli Goličice) preko Šita, Travnika in Mojstrovk do Vršiča.

7. 2. sta Silvo Jošt in D. Glažar v štirih urah opravila ponovitev zimskega vzpona po Tschadovi smeri v Turski gori.

26. 2. so Stane Belak, Danilo Cedilnik in Vlado Šlamberger od hotela Erika odšli na prečenje grebenov v Martuljku (Kurji vrh–Kukova špica). Gazili so do kolen in prvič bivakirali na Rigljici. Drugega dne so dosegli Frdamane police in se zaradi slabega vremena odločili za bivak nekoliko nižje, pri prvih mesecnih. V soboto so se povzpeli na Špik, od koder je moral Šlamberger zaradi službe sestopiti, prva dva pa sta prek Lipnice dosegla vznožje Male Ponce, nato pa sta morala iz istega razloga tudi onadva sestopiti.

Zimsko prečenje Kukova špica–Škrlatica sta želela opraviti Boris Krivic in Ali Simonič. Prečila sta Škrnatarico in Dovški Križ, naslednjega dne pa sta se brez opreme povzpela le še na Oltar. Vzpon sta morala prekiniti zaradi nemogočih snežnih razmer.

Prečenja grebenov okoli Bavščice so se lotili Gregor Rupnik, Franci Šter in Stane Bergant (20. 2.). Prvega dne so bivakirali malo pod Svinjakom. V soboto so prečili prek Ostrega roba in Lepoče do Bandere, kjer so drugič bivakirali. Tretjega dne so gazili prek Vrha Leh, Škrbine v Brdih do pod Bavškega Grintavca (tretji bivak). Zadnji dan so dosegli le še Sravnik in z največjo težavo sestopili v Zapotok. Tudi njim je uresničenje zamislil preprečil visok sneg.

1. 3. se je posrečil verjetno eden najlepših vzponov sezone. Mitja Košir, Janez Kunstelj in Lojze Novak so v enem dnevu, v dobrih razmerah, prvič pozimi preplezali smer Šara–Meglič–Mirmik po grapi med Travnikom in Šitami. Sestopili so po grebenu na Mali Kot in v Tamar.

6. 3. so v Italijo odpotovali Janez Gradišar, Bine Mlač in Ivo Suštaršič, da preplezajo severno steno Matterhorna (smer bratov Schmidt). Toda razmere niso dopuščale (ne do tedaj in ne kasneje niso

zabeležili nobenega poskusa) ničesar. Kljub vsemu so v petek 13. 3. poskusili, toda prišli niso dalj kot do vstopa v zajedo. Sestopili so že zvečer, ker je bilo jasno, da v snegu, ki se jim je udiral do kolen in zaradi bližajoče se vremenske spremembe, nimajo nikakega upanja. Ostanek zimske sezone je minil le v željah po lepšem vremenu.

F. Savenc

USPEH MOJSTRANČANOV

Ekipa AO Mojstrana, Zvone Kofler, Janko Ažman in Janez Brojan ml. se je na letošnjem »alpinističnem rallyju« v Leccu zelo dobro odrezala. Štart je bil 27. 2. na Esino Lario (900 m), prva etapa pa je bila dolga 4,15 ure z vmesnimi kontrolami. Na koncu te etape je bila tudi vožnja ponesrečenca v improviziranih saneh. Sledil je bivak na prostem (neobvezen, vendar točkovan). Druga etapa (6 ur) je bila najtežja in je tekla prek vrhov Tre Signori. Ekipe so bile navezane. Tretja etapa (3,15 ure) je imela na koncu še veleslalom.

Prijavilo se je 21 ekip, vendar jih je štartalo le 13. Prvi dve mesti sta zasedli vojaški ekipi iz Nemčije, drugi dve sta bili ekipi Bolgarije, peta pa je bila Slovenija (AO Mojstrana). Šele za njimi so se plasirali domačini, ki so imeli v ekipi tudi sina R. Cassina.

F. Savenc

O POMENU IN VLOGI LAVINSKE VRVICE

Naš znanec in strokovnjak za plazove ing. A. Gayl je zastavil svoje pero, da bi pomagal shoditi večnemu dojenčku lavinski vrvice, ki se že dolga leta bori z neznanjem, malomarnostjo pa tudi nečimrnostjo mnogih zimskih turistov in smučarjev. Marsikomu je »pod čast«, da bi takole javno z vrvice pokazal bojazen pred plazom, pa raže (največkrat nevede) tvega, da ga bodo reševalci po tveganem in napornem iskanju mrtvega potegnili iz belega groba.

Lavinska vrvice reševalce naglo privede k žrtvi. Hitrost pa je prvi pogoj, če naj zasutega najdemo še živega.

Od vseh pomagal je lavinska vrvice najcenejša in najzanesljivejša, boljša od sond in psa ter tudi neuke turiste brez ovin-karjenja privede do zasutih tovarišev.

V sosednji Avstriji so sedaj uporabo lavinske vrvice ogrozile sodniške zdrahe. Ko je pred leti smučarski učitelj svojim varovancem ukazal, naj si navežejo lavinske vrvice in hodijo v varnostni razdalji, je sodnik tako ravnanje ocenil za dokaz, »da je vodja skupine vedel za nevarnost in da bi gojence moral usmeriti nazaj na varno«.

Tako ukrepanje je nesmisel (razen seveda v izjemnih primerih). Če so stvari videti le malo nevarne, je uporaba lavinske vrvice prvo, kar moramo storiti. Če tega ne storimo, delamo podobno kot alpinist, ki se noče navezati in si zavarovati glave s čelado češ, to diši po nevarnosti.

Berg Echo
1/70, SW 5/6 (P. Š.)

SMRT ZARADI VREMENSKEGA PREOBRATA

Dva neizkušena, čeprav dobro opremljena vojaka je v zasneženih severnih osternih Zugspitze lani 11. 11. zatekel vihar z metežem in vetrom do 100 km/h.

Amerikanca so pogrešali šele naslednji dan, nakar so ju reševali gorski reševalci ter reševalci oboroženih sil.

Najprej so našli enega od obeh močno ohlajenega (T. v črevesju 36,2° C) ter mu zavitemu v tople odeje ogrevali telesno jedro z juhami in vročim čajem. Noč je prebil odlično in si takoj opomogel.

Četvorica dobrih plezalcev se je podala v steno ter našla drugega pogrešanega nezavestnega. Po težavnih manevrih so ga spravili do kraja, kjer je že čakala pomoč iz doline s sredstvi za ogrevanje. Žal reševalci v tem primeru niso imeli sreče. Zdravnik zavoljo zaženih žil ni mogel najti vene, da bi ponesrečencu dal infuzijo, kljub umetnemu dihanju se je stanje hitro slabšalo. Varovanec je preminil.

Berg Echo
1/70, 84.6 (P. Š.)

VREME LETOS POZIMI NA KREDARICI

Za celotni december 1969 je bilo odločilno za vreme v naših krajih prevladovanje polarnih zračnih gmot. Zato je bil december mrzel. Srednja decembrska

temperatura na Kredarici je znašala -10,9°. Bila je za 3,8° pod povprečkom obdobja 1955-1967. V mesecu januarju 1970 pa so prevladovale nad našimi kraji morsko-polarne zračne mase, ki so povzročale razmeroma toplo in vlažno vreme. Zato je bila tudi srednja mesečna temperatura Kredarice 7,2° za 1,4° nad normalno vrednostjo. V mesecu februarju pa se je zopet shladilo, zato je bila srednja mesečna temperatura, predvsem Gorenjske, podpoprečna. Srednja februarska temperatura Kredarice je znašala -11,5° (odklon -2,7°).

V vseh treh mesecih se na Kredarici živo srebro v termometrih ni dvignilo nad ledišče. Najtoplejši dnevi posameznih mesecev pa so bili: 26. dec. 1969 - maksimalna temperatura -3,0°, 9. januar 1970 - maks. temp. -0,2° in 4. febr. 1970 - maks. temp. -1,4°. Najhladnejši pa so bili: 7. dec. 1969 - min. temp. -18,3°, 31. jan. 1970 - min. temp. -13,0° in 16. febr. 1970 - min. temp. -22,0°.

V decembru je padlo na Kredarici 112 mm padavin (85 % od normalne vrednosti), v januarju so namerili 86 mm (89 %), v februarju pa 117 mm (136 %). Decembra je bilo 16, januarja 13, februarja pa 18 padavinskih dni. Padavine so padale izključno v obliki snega. Snežna odeja je bila ves čas neprekinjena, njena največja debelina je merila 340 cm (14. in 16. jan. 1970).

Srednja mesečna oblačnost (dec. 5,8; jan. 5,2; febr. 5,9) se ni dosti spreminjala, naraščalo pa je število ur s sončnim sijem - decembra 89 ur, ali 33 % od možnega trajanja, januarja 102 uri (36 %), februarja 115 ur (40 %).

Iz opisanega povzamemo, da je bila letošnja zima na Kredarici v glavnem le zmerno mrzla. Snega je bilo dovolj. Nevarnost za planince pa so predstavljali snežni plazovi, ki so se prožili, kadar je zapadlo več novega snega ali pa ob februarskih vdorih toplejšega zraka.

F. Bernot

IZ PLANINSKE LITERATURE

DVA PREVODA KUGYJA V ITALIJANSKI JEZIK

Prevodi nekaterih samostojnih knjig dr. Juliusa Kugyja - srednjeevropskega razpetega med nemški, slovenski in italijanski kulturni ter planinski svet - v italijanski jezik pobujajo več vzporednic z onimi pri Slovencih. Prva Kugyjeva knjiga, prevedena v italijanski jezik, je »Aus dem Leben eines Bergsteigers«, prevod je opravil Goričan Ervino Pocar in ga ob-

javil leta 1932 pri milanski založbi »L'Eroica«. Slovenci smo to knjigo spoznali leta 1937 v prevodu oziroma izboru M. Debelakove »Iz mojega življenja v gorah«. Čas po drugi svetovni vojni je bil pri obeh narodih plodnejši. Slovenci smo ob koncu leta 1966 dobili prevod knjige »Arbeit, Musik, Berge - ein Leben« (Delo, glasba in gore), celotni prevod knjige, s katero smo se seznanili že leta 1937 pa je ista slovenska založba (mariborska »Obzorja« v zbirki »Domače in tuje

gore») dala na knjižni trg sredi leta 1968. Prevoda obeh povojnih izdaj Kugyja sta opravila Lilijana in France Avčin. V obratnem vrstnem redu sta se obe knjigi v zadnjem času pojavili tudi pri Italijanih. V septembru 1967 je bil dotiskan nekoliko popravljeni prevod iz leta 1932, knjigo »Dalla vita di un alpinista« (8°, str. 373 + [III]) je izdala založba Tamari Editori iz Bologne na pobudo goriške sekcije C. A. I. Ervino Pocar je nato za isto založbo prevedel in pod naslovom »La mia vita nel lavoro, per la musica, sui monti« (8°, str. 259 + [V]) izdal drugi italijanski prevod Kugyja. Tudi za to izdajo, ki je bila dotiskana oktobra leta 1969, je navedena kot pobudnik goriška sekcija C. A. I.; obe knjigi sta izšli v knjižni zbirki »Voci dei monti«. Predstavniki goriške sekcije je obema izdajama prispeval predgovor, prevajalec Pocar pa je v predgovoru k svojemu drugemu popravljenemu prevodu pokazal na pomembnejše razlike med obema izdajama. Slovenski recenzenti italijanskih publikacij o gorah na našem mejnem področju najdejo vrsto upravičenih pripomb glede krajevnega imenoslovja, ki je pri Italijanih zelo konfužno bodisi zaradi rabe spačenk (največ iz razdobja med obema vojnama) in nasilnih prevodov, bodisi zaradi ortografske nedoslednosti. Problem se je postavljala tudi prevajalcu Pocarju. Kot beremo v njegovem predgovoru k drugi izdaji, ga je leta 1932 rešil z enostavno ugotovitvijo, »da kdor je zmagovalec, je gospodar in more po svoji volji spreminjati zasebena ozemlja tudi tako, da odstrani spomenike in da izpreminja imena«. Med vrsticami prizna nasilno italijančenje slovenskih gora, ki ga je sprejel v prvo izdajo svojega prevoda. Svoj odpor do takega prekrščevanja originalnih imen mu je tedaj v pismu sporočil tudi dr. Kugy: »Ta nova prekrščena imena so neugodna, zelo so mi nesimpatična in zelo težko se bom nanje privadil.« Soglašala s Kugyjevimi mnenjem, zato skuša prvotno napako tokrat odpraviti. V registru krajevnih imen, ki je knjigi pridan, navaja dvojna oz. trojna imena, za nekatere naše gore navaja tudi le originalno obliko imena tako, kot jo je našel v Kugyjevem originalu. Krn mu je še vedno Monte nero, čeravno ob tem imenu navaja ves nesmisel italijaniziranja imen gora. Nedoslednosti je veliko in poznavalec imenoslovja naših gora ne more biti povsem zadovoljen, čeprav se je prevajalec celo potrudil z navajanjem slovenske izgovorjave. Sicer moramo pristaviti, da je tudi pri nas še veliko neurejenosti na področju naše toponomastike. Knjiga je opremljena tudi s fotografskim gradivom, dodano ima tudi bibliografijo Kugyjevih del, kot to stoji tudi v originalu in česar slovenski prevod ni upošteval.

Navedene pripombe veljajo tudi za drugo knjigo, fotografski dokumenti, ki jih vse-

buje, dopolnjuje ta mnogo bolj avtobiografski Kugyjev tekst. Slovenska izdaja je možnost uporabe takih ilustracij opustila in ga nadomestila s posnetki gorskega sveta. Za konec naj navedemo, da se pri nas kot v Italiji skoraj istočasno napovedujeta izida prevodov Kugyjeve »Die Julischen Alpen im Bilde«, in tako se bo skoraj vzporedno potekajoče poznavanje Kugyjevega dela pri nas in pri Italijanih še nadaljevalo.

B. Marušič

VARSTVO NARAVE JE – TUDI VARSTVO ČLOVEKA!

(Ob Avčinovi knjigi – Človek proti Naravi)

Nenapovedano in brez reklame, kot je za delo neprecenljive vrednosti običaj, je izšla nova Avčinova knjiga »Človek proti naravi«. V mednarodnem letu varstva narave prihaja izdaja te knjige med nas kot nalašč. Za Slovence in še daleč zunaj meja pomeni originalno delo, saj v eni knjigi zbere toliko poučnih in hkrati pretresljivih podatkov, da doni kot momento mori že današnjemu človeku, posebej še bodočim generacijam.

Za razliko od prejšnjih treh izdaj Avčinovih izbranih spisov pod naslovom »Kjer tišina šepeta« – kjer je avtor postavil spomenik Naravi – se v tem delu obrača na človeka in družbo za obrambo sočloveka in seveda narave. Podatke črpa iz informacij UNESCA in sorodnih organizacij. Tako gre v resnici za zgovorno dokumentarno delo, ki ga avtor še obarva s poljudnoznanstvenimi razlagami in opisi ter predvsem s plemenitim razmišljanjem. Za široke ljudske množice je tak način prikazovanja najsprejemljivejši in za vidljivost problemov varstva Narave in Človeka nazornejši.

Ocena Avčinove knjige je s strokovnega stališča nenavadno težka, saj zajema vsa področja človekovega delovanja v naravi. Izhodišče, iz katerega se je Avčin lotil tega zahtevnega dela, je edino pravilno – začeti je treba pri začetku in začeto nadaljevati po specialnostih. Zato naj bo ocena uvodnega poglavja in posameznih poglavij prepuščena strokovnjakom in naj bo tudi ta zapis zgolj informacija o izidu te knjige. Delo je tako bogato s podatki, ki so že sami po sebi vredni vse pozornosti, in z mislimi, ki so izpeljane iz njih, da je treba iti v filozofskem pomenu le v osnovno oceno odnosa Človek-Narava. Pri tem je vse, kar Človek počenja z Naravo, v končni posledici naperjeno nazaj na Človeka, ki tako večkrat bije sam sebe. Ne da bi se tega zavedal, deformaciji narave sledi tudi deformacija Človeka, če poseg ni prav zastavljen, saj je porušeno biološko ravnotežje med njima.

Način obravnavanja, avtor na to namenoma opozarja, je izključno dokumentaren in poljuden, ton in poudarek prizadet, stvaren. Avtorju gre za odkrito obravnavanje problemov, ki se jim poseveča z namenom, da bi pomagal »Človeku in Naravi«, kot sam pravi. Marsikje je v trditvah drzen in drastičen, to pa večja aktualnost problemov, ki jih karikira na račun vsemogočnega Homo sapiensa. V slikanju problemov mu gre za črno-belo prikazovanje, dokumentirano s podatki UNESCO in sorodnih organizacij. Slike, s katerimi je delo opremljeno, so vizuelni dokument genocidov nad Naravo, in jih je zagrešil Človek. Problemi in podatki so zbrani – morda iz previdnosti – pretežno zunaj Slovenije, s tem pa ni rečeno, da jih pri nas ni! Črno-bele fotografije govore več kot besede. Tehnik, mislec, pisatelj, alpinist, lovec in fotoamater, skratka all round man, je eden najbolj poklicanih, da javnosti predstavi resnico, kakršna je, čeprav ga slabe izkušnje silijo, da nekatere stvari »spravi globlje v predal«.

Glavne uvodne misli prof. Avčina naj bodo zapisane na tem mestu tudi za tiste, ki jim ta knjiga morda ne bo prišla v roke.

V predgovoru nam pove, kaj ga je privedlo do izdaje te knjige. Praglašamo tedne in leta varstva narave, predavamo, pišemo in se borimo za varstvo Narave, dimniki bruhaajo dim in pline, izplake puščajo strup, človeštvo pa se vsak dan bolj razčlovečuje. Pričujoča knjiga je zato poziv odgovornim za akcijo in če to ne bo, momentno mori, ki nas čaka. Gre za varstvo Človeka proti človeku, za kritiko vsemogočnega Homo sapiensa in zaskrbljujočo razsežnost njegovega škodljivega ravnanja v Naravi. Ko se kot tehnik in mislec Avčin spopade z razsežnostmi odnosa Človek – Tehnika – Narava, ugotavlja, da je tehnika – boljše reči znanost – orodje človeka, ki ga je v obrambi in eksploataciji, vzdignila nad žival, marsikje povsem stehni-zirala in tako prerasla v orožje tudi proti njemu. Postajamo »tehnokrati, nevestni in neodgovorni homunkulusi demagogi ozkega obzorja, strogo omejene specializacije«.

Potem ko opiše človekov boom s pomočjo Tehnike, pokaže na občutljivo točko človeštva, ki ga Človek načinja v svojo škodo, tj. izsekavanje gozdov. Mimoregreda, umetniško je na ta problem opozoril že v »Belem križu« v Planinskem Vestniku in v knjigi »Kjer tišina šepeta«. Ob krčenju gozdov pravi: »Zgodovina gozda je zgodovina civilizacije in kulture, če imamo s tem izrazom v mislih vse človekove stvaritve. »Živa snov, vsaj na kopnem, je v zelenilu gozdov.« Tudi voda, kot neobhoden element človekovega obstoja, je v gozdu. Mi pa vdiram v gozdne hrame, sekamo več, kot je gozdni prirastek, saj se kot marsikje pot-

lašimo, da si bomo z vsemogočno tehniko ustvarili umetno bazo! Pri tem niti ne pomišljamo, »da se bo energija vselej pridobivala iz Narave«.

Ko v nadaljevanju svojih misli govori o raznih vrstah ravnotežja in nesorazmerjih med Človekom in Naravo, se spet povrne k Človeku. Prav strahotne so številke, kako se množi človeški rod na zemlji, kako se krčijo plodne površine, kako se bistrre vode spreminjajo v industrijsko izplako, jezera v greznice in zrak nad mesti v plinske komore. Pri vsej nekontrolirani rasti človeškega rodu ne sledimo večno živečemu Rousseaujevemu klicu »Nazaj k Naravi«, temveč nasledimo miku velemesta. Kmečki stan izginja, človeški rod si raje pripravlja hrano iz konzerv, ki s prekuho izgubijo še tiste vitamine, kolikor je ne uniči industrijska predelava. Pri vsem tem ni čuda, če se človek po uničujočem sedenju v pisarni spremeni v robota, ki dela in živi v primernem hrupu in smradu in se hrani z umetno hrano. Redki prosti čas v weekendu izpopolni sedenje v gostilni in poležavanje v hotelih, gibanje v naravi pa avtomobilska vožnja. Zato ni naključje, da prihaja do psihosomatskih motenj, katerih posledica je srčni infarkt, rak in druge nadloge civilizacije.

Šport, ki naj bi bil dopolnilo predvsem mestni mladini, postaja profesionalen, rekordi in goli prinašajo denar, športno sodelovanje pa se omejuje na športno navijaštvo, ker za aktivni šport ostane premalo časa. V modi so lahki in hitri športi po geslu panem et circenses, kajpada v moderni obliki. In kaj je produkt takega načina življenja, ko cilji ne pridejo sami po sebi, ko zdravje odpove? Tablete, narkotiki, hašiš, LSD in cela vrsta kompenciacij s težkimi posledicami.

»Človeštvo grdo greši proti Naravi: v preganjanju naravnih nagonov, zlasti nagona po ohranitvi vrste.« V tem je globlji smisel varstva narave in v končni posledici varstvo Človeka pred popolnim propadom. »Velja namreč: resnično ravnotežje življenja je možno le, če so naravni nagoni nemoteni. Alfa in omega novega človeštva bo v njegovi znanstveni biologiji.«

Avčin opozarja, da slika stvarnosti ni več siva, postaja že črna. Ne gre za navidezno senčenje, ampak za dejansko resnico, ki jo hote prikrivamo. Pri tem v sebi zanikamo Človeka, ki ga še zdaleč nismo spoznali do kraja, ali kakor Avčin lepo pravi, »da je v mladih doječih prsih več znanosti, kot so jo napisali vsi Einsteini sveta, več skrivnosti, kot so jo doumeli vsi filozofi sveta, in več lepote, kot so jo izklesali vsi Michelangeli sveta!« Mnogokrat hvalimo stihijo kot dosežek, in dejansko ne ločimo drevov od gozdov. Koliko je pri tem šarlatanstva, mistike, ali posnemanja srednjeveške zaostalosti. Kam drži vse to? V propad človeštva!

»Vrsta, ki ne drži svojega biološkega ravnotežja z naravnimi zakoni in pogoji, je zapisana propadu.« Avčin predlaga kot izhod iz slepe ulice varstvo Narave zaradi varstva Človeka in predlaga vrsto ukrepov. Vse se strne v misli: »Človek mora Človeka pričeiti zdraviti na duši in telesu, če mu je prav ali ne. Najti mora svojo pot nazaj k pramateri Naravi!«

Z novo Avčinovo knjigo smo Slovenci dobili delo temeljne vrednosti. Obravnava problem, ki permanentno obremenjuje naš planet. Človek se uničuje tudi v miru. Dimenzije problema lahko le slutimo, doumemo jih težko. Kot planinci lahko pripišemo, da ima po namenu planinska organizacija v plemenito poslanstvo –

vračanje Človeka v Naravo, najdragocenejše poslanstvo naše dobe! Avčinova knjiga je po svoje tudi vzpodbudna za množice, da začno ceniti vrednote planinstva in življenja v Naravi.

V letu varstva Narave, ki je hkrati tudi leto 60-letnice tehnika, ljubitelja gora in pisatelja, nam je France Avčin poklonil še (ne) zadnjo knjigo v svoji trilogiji življenjskih potez. Svoje prvo delo je posvetil znanosti kot profesor elektrotehničnih ved generacijam inženirjev, drugo, »Kjer tišina šepeta« kot ljubitelj narave generacijam planincev, letošnjo »Človek proti Naravi«, za pouk in v premislek vsemu človeštvu, posebej mladim, da bi ozdravila bolni svet.

Tone Strojín

R A Z G L E D P O S V E T U

OLAJSAVA ZA PLANINCE NA FRANCO-SKO-ŠPANSKI MEJI. Po posebni pogodbi iz l. 1967 smeje francoski planinci na uradnih prehodih brez potnega dovoljenja prekoračiti mejo na Pirenejih. Imeti morajo le potrdilo FFM (Fédération Française de la Montagne). FFM ima velik ugled doma in v tujini. Na skupščini junija l. 1969 je bilo posebej poudarjeno, kako velike zasluge ima za ugled Francije s svojimi ekspedicijami, za katere je v letu 1968 zbrala 3 milijone frs, medtem ko je je ministrstvo za mladino in šport dotiralo samo 172.000 frs. Zato sodi vodstvo FFM, da v inozemske gore ne sme nobena naveza, ne da bi jo ona potrdila, da samo ona odloča o turah v inozemstvu, medtem ko velike nacionalne ekspedicije sestavlja samo ona in nobena druga skupina ne more imeti prednosti.

TEHNIKA V LEDU je predmet razgovora med Francozi in Avstrijci. Francozi trdijo, da je na ledenih strminah bolje, če se čim več zob na derezah zagriže v led, Avstrijci pa sodijo, da je dovolj, če pri meta prva, sprednja dva zoba oz. štirje zobje. Wastl Mariner je sprožil anketo, s katero misli dobiti mnenje najboljših ledenih plezalcev vseh aktivnih generacij. Avstrijci imenujejo svojo tehniko Eckensteinovo, saj je bilo zanje značilno prilagajanje hoje na čim več zob, čeprav se je treba tega privaditi in začetnikom ne gre rado v glavo. Za Grivelove dereze sodijo, da pridejo prvi zobje v poštev predvsem v ledu, ki ni razčlenjen. Moderni čevlji govore bolj za Grivelovo tehniko posebno v ledeni »vertikalni«. Verjetno bo prava pot le srednja pot. Razgovor med obema skupinama bo pokazal, da prideta v poštev obe tehniki

v skladu s strmino, naravo ledu in drugimi okoliščinami, ki govore zdaj za tako zdaj za drugačno tehniko.

25-METRСКА PLEZALNA LESTEV je samo kvantitativna novost, kot novo kvaliteto pa ta rekvizit poznamo že drugo desetletje v manjši obliki, ki pa se je spet razvila iz skromne zanke. Po 25-metrski so posegli Poljaki poleti 1969 v Maganovi smeri v zapadni steni Druja. Magnone je smer preplezal l. 1952 in takrat so zapisala vsa planinska glasila njegovo izjavo, da smer pomeni novo dobo alpinizma. Dalj časa je veljala za najtežjo v granitu. Poljaki so bili štirje, samo prvi je plezal, ostali pa so se držali lestve. Kljub temu so bili v steni več dni. Približno v istem času je bil Reinhold Messner v severozapadni steni Civette sam v smeri Philipp-Flamm. Za 1100 m stene je rabil $7\frac{1}{2}$ ur, na vrhu pa je moral prebiti še težko neurje. To je razpon današnjega alpinizma. Niti prvo niti drugo ni pravilo, vendar oboje je opozorilo svoje vrste. Ali so stari plezali bolje s podplati »manchon«, s konopeno vrvjo, brez lestvic in drugih pomagala, ki likvidirajo glavne težave v previsih? Ali se večini mladih tako mudi čez steno, da zato jemljejo s seboj toliko tehnike ali ji brez nje niso kos? Ali pa je premalo športnega duha?

TENSING NORKAY je še vedno svetovni pojem. Lani je kot ugleden gost prišel na Titlis, smučarski paradiž v Švici. Obiskal je Engelberg in tej hribovski vasi izkazal čast zaradi mednarodne alpinistične organizacije, ki je bila l. 1968 tu ustanovljena ob navzočnosti alpinistov iz 11 dežel. L. 1969 so pristopile še ZDA, Mexico, Bolgarija, Indija in Indonezija. Usta-

novitve se je Tenzing udeležil s svojo hčerjo Pem Pem. Njemu v čast so 17. avgusta priredili smuk s Titlisa za prehodni Tensingov pokal. Tensing se je s Tillisa podal v Zermatt, kjer se je udeležil alpinističnega tedna.

DR. HANS HANKE je poleti l. 1960 umrl, zadela ga je srčna kap v starosti 62 let. Bil je predsednik salzburške sekcije ÖAV, sicer pa delaven planinski kulturnik, urednik znane revije »Der Bergsteiger« in avtor mnogih, predvsem zgodovinskih člankov. Po rodu je bil Šlezijec, na univerzi pa učenec dveh znanih avstrijskih univerzitetnih profesorjev Kinzla in v. Klebelsberga. Kot urednik se je posebej zanimal za varstvo narave, bil ugleden član zveze zaščitnih parkov in obnem viden funkcionar avstrijskih planinskih organizacij.

GÜNTHER SACHS, znan v svetovni javnosti kot eden od »ex – BB-playboys«, je spomladi l. 1969 snemal smučarski film na Pardoispitze. Pri tem se je smrtno ponesrečil norveški smučar Johann Tharaldsen, ki je kot dvojnik namesto Sachsa skočil z vrha Pardoispitze preko severozapadne stene v Val Lasties. Tharaldsen je imel padalo, ki pa se mu zaradi hudega vetra ni pravočasno odprlo. Padel je v steno, 200 m nad mestom, kjer bi bil moral pristati. Drzno igro z življenjem je prevzel za 12 milijonov lir. Film naj bi bil dokazal neomejene možnosti današnjega smučanja.

KOČA NA ČRNI bi se reklo po slovensko koči, ki jo italijani imenujejo Capanna della Noire (2416 m) in stoji na tako imenovanem Fauteuil des Allemands (Nemškem naslonjaču) v vznožju znamenite Aiguille Noire de Peuterey, ki je znana tudi nekaterim našim alpinistom. Kočo so zgradili l. 1923 za 8 do 10 alpinistov, poleti 1969 pa so jo povečali za trikrat toliko.

OKAMENELA MORA, tako imenuje Mt. Waddington H. P. Mürger v Les Alpes 1969/3. Tako ime ji daje zaradi njene zgodovine, saj se je zvrstilo 16 ekspedicij, preden je prišla prva naveza preko strašnih sten glavnega vrha. Goro štejejo med najtežje štiritisočake na svetu, sicer pa je poleg majhnega pogorja ob Yukonu najvišja kanadska gora. Ima svoje posebno vreme, kopna skala je skoraj vedno požledena, »ledena peresa« pa pomenijo vselej objektivno nevarnost, ki ji je težko uiti.

L. 1925 je geolog Dolmage goro izmeril na 13 000 čevljev. V Vancouveru so se norčevali iz njega, češ da Mt. Robson, kralj Rocky Mountains ne more imeti tekme na zapadni obali. Le Don Munday in njegova žena sta mu verjela, njuna tiha želja je bila, da raziščeta 1500 km

dalgo pogorje na zahodu. Septembra 1925 sta prijadrala v Bute Inlet, fjord, ki se zajeda 60 km v pogorje. Povzpela sta se na 2400 m visoki Mt. Rodney in z njega v daljavi 40 milj zagledala mogočni Mt. Waddington. Naslednje leto je Munday že organiziral ekspedicijo šestih mož in skušal do gore priti po dolini Homatho. Tu je bil pred njima, že l. 1863, Alfred Waddington, po katerem je nato gora dobila ime. Zgradil naj bi cesto s 40 mostovi čez reko Homatho, vendar je obnemogel zaradi divjih voda in Indijancev, ki so mu umorili 19 mož. In tako so Munday in njegovi možje doživeli vse strahote in nevarnosti kanadske divjine. Nekaj časa so prodirali s čolnom, ko pa se jim je razbil, so se ubadali s pragozdom. Dnevno so napredovali komaj po dve milj. Iz stranskih dolin so grmeli v Homatho hudourniki ledeniške vode, ki jih je bilo težko prebroditi. Pragozd je bil poln grizljev, volkov in gorskih leopardov. Ko so dosegli ledenik svoje gore, ki je 25 milj oddaljen od morskega zaliva, so imeli za seboj 100 milj poti po pragozdni goščavi.

Ko so se prvič spoprijeli z goro, so prišli do višine 10 000 čevljev na njeni jugovzhodni strani.

Leto kasneje je vzel Munday s seboj ženo in svakinjo. To pot so šli iz Knight Inlet, odkoder je po 6 miljah dosegljiv Franklinov ledenik. Ledenik je dolg 40 km. Ko so zmagali to daljavo po težkem ledeniškem svetu, so goro prišli z zahodne strani. 150 m pod severovzhodnim vrhom jih je zalotil vihar in jih zapodil v tabor, kjer jih je držal cel teden.

8. julija 1928 sta bila zakonca Munday spet na zahodnem grebenu. Vreme je bilo lepo, gora je privolila in stala sta na 13 000 čevljev visokem severozahodnem vrhu. Presenečil ju ni samo razgled na 50 000 km² ledeniškega gorskega sveta, marveč predvsem pošastna gora, ki je 300 m pred njima kipela v nebo, glavni vrh Mt. Waddingtona, skalnat špič tako drzne oblike, da jima je zastajal dih, obdan z navpičnimi, zaledenelimi stenami in grebenskimi stolpi, ki so jih okronale opasti. Don Munday ni mogel drugega reči kot: »A nightmare moulded in rock.« Njegova označba ga je preživela.

Skala je prestrma, da bi se na njej obdržal sneg. Kljub temu je vrh često odet v belo. Večni veter z bližnjega morja zavija okoli njega in spreminja vlago v ledene kristale, ki jih nabira v fantastične girlande in prikuje na skalo peresom podobne ledene osti, včasih do meter debele. Če se vreme ojuži, se ledena peresa sprostijo in obstreljujejo stene in žlebove.

Naslednja leta sta se Mundayeva dva še vračala k tej gori – mōri, stopila na številne okoliške gore, risala karte, iskala prehode in opazovala svojevrstno vreme te »Mystery Mountain«.

Munday je vabil tudi druge alpiniste in kmalu je gora postala prava moda za ekspedicije. Prišlo je do smrtnih nesreč. In že so goro razglašali za – nepristopno. To je snubce -alpiniste še bolj vabilo in mamilo. Don Munday, klasični alpinist, se je umaknil, zavedajoč se, da s svojo tehniko vzponu ne more biti kos.

L. 1935 nastopijo možje iz Sierra Cluba, plezalci iz josemitske doline, osem po številu. Uvideli so, da tehnika ni vse, da bo treba čakati na kako izredno dolgo, vroče poletje. L. 1936 so sierrovci spet v vznožju gore, to pot ojačeni z možmi iz B. C. Mountaineering Cluba. Z več strani so naskočili vrh, opolnoči pa so se praznih rok vrnili v bazo.

Na ledeniku pa sta čakala Fritz Wiessner in William House, ki sta se preizkusila že na Nanga Parbatu in na K₂. Ob pol štirih sta vstopila in po 13 urah plezanja dosegla vrh. Zgornji raztežaji, je izjavil Wiessner, so bili na gornji meji možnosti. Njuna smer doslej ni bila ponovljena. Štirinajst let nato so na severovzhodni strani našli lažjo pot, ki jo danes imenujejo normalno, ker jo zmore tudi »klasični« alpinist, čeprav se ne more reči, da je lahka.

Po l. 1950 je Mt. Waddington s svojo bleščečo okolico cilj alpinistov iz Kanade, ZDA in iz Evrope. Hidroavion jih prinaša na jezero Ghost, odkoder je komaj dva dni hoda do vznožja gore, ki je ostala taka, kakršna je bila v Mundayevih časih.

Pisec Mürger je šel na Waddington v družbi 19 alpinistov, raznih narodnosti, ekspedicijo pa je organiziral B. C. Mountaineering Club. 12 je bilo izurjenih alpinistov, med njimi celo tri dekleta, ki pa so se raje prištela k štirim skromnejšim popotnikom. Tako je bilo le 12 kandidatov za Waddington, 7 pa je bilo namenjenih na manj tvegane vrhove okoli ledenika Pellot. Iz Vancouverja so 800 km premagali s volkwagnji in se utaborili ob jezeru Tatle, odkoder so z avtomobili prodrli še 40 km dalje do jezera Middle, po cesti, ki so jo nadelali farmarji za svoje jeepe. VW je pot zmozel bolje kot ford. Za asistenco je bilo pri roki tudi letalo Cessna 185, ki je zmetalo brašno na obe bazi, ki so ju dosegli v enem dnevu, potem ko so spotoma spoznali tudi goro, imenovano po Mundayu. Na bazi so zagledali drzni vršak Waddington z njegovim ledenim oklepom. Čeprav so imeli trd dan za seboj, so bili srečni, da jih čaka naslednji dan vzpon na goro, ki si išče par na svetu. Vzpon ni bil lahek, 22 ur so bili zunaj baze, filmali so, doživeli ledeno obsteljevanje – brez čelad bi bilo po njih, tako pravi pisec – trgalo jim je vrvi, vendar z vso moderno opremo so vse težave premagali in doživeli srečo bajnega vrha, njegovo samoto in tišino, njegov razgled in njegovo skrivnost. Sestop tudi ni bil lahek, treba

je bilo nešteto spustov z vrvjo in raznih manevrov. Kljub modernim rekvizitom so bili ponosni, da so l. 1968 vpisali to dejanje v klubske anale. Z jezera Ghost jih je potegnil avion. Pisec kljub tem olajšavam izjavlja, da mu pomeni vzpon na Waddington krono vsega njegovega alpinističnega delovanja. Iz slik, ki jih je predložil bralcem, je razvidna izjemnost Mt. Waddingtona. Ledena peresa so podobna zledenelim šopom, boljše bi se torej reklo »perje«, ki se oveša na obe strani grebena, okoli stolpov in robov. Glavni vrh pa je po svoji arhitekturi v resnici drzen.

TITA PIAZ (1879–1948), znano vodniško ime, tudi z vrha Marmolade, kjer ima ploščo, se je rodil v vasi Pera v dolini Fassa. Sam pripoveduje, kakšne skrbi je delal materi kot otrok, ker »je plezal prej, kakor pa je dobro shodil«. Kasneje je v Bolzanu delal sive lase svojim učiteljem s svojim antiklerikalizmom, kot mladenič pa se je zameril tudi izprašanim vodnikom, ker je ilegalno opravil vodniški poklic. Kot zrel mož je bil obsojen na več let ječe. Lahko bi bil kot politični jetnik sprejel pomilostitev, pa jo je odklonil, ker ni hotel zapustiti svojih tovarišev. Fašisti so ga kot socialista celo obsodili na smrt. Pa je ušel tudi tem kot mnogim zagatam v stenah. Čeprav vse prej kot rojalist, je vodil v gore mnoge kralje in prince. Avgusta l. 1948 pa se je smrtno ponesrečil na kolesu in še s svojo smrtjo spravljaj svet v začudenje. O njem krožijo številne anekdote in legende. S kakšnim spoštovanjem govori o njem oskrbnik koč na Pian Trevisanu pod Marmolado Desulian! Tita Piaz, Giovanni Battista Piaz je o svojem življenju napisal knjigo »Dolomiti, moja svoboda«. Izšla je tudi v nemščini. Znan je bil med drugim tudi po visokih vodniških cenah.

LUDVIK SVOBODA, češki general, se je poleti 1969 povzpел na 3632 m visoki Lomnický štít. General Svoboda je star 74 let.

100-LETNICA VELIKE CINE 21. avgusta 1869 so na Veliko Cino prvi stopili Paul Grohmann, Franc Innerkofler in Peter Salcher. V proslavo stoletnice je sekcija Auronzo CAI povabila 50 slavnih plezalcev, ki imajo v Cinah prvenstvene smeri. Bellunski škof je na mestu proslave bral mašo, v kapeli Madonna della Civetta pa je odkril ploščo v spomin vseh, ki so se v Cinah ponesrečili. Blizu kapele so postavili tudi spominski kamen Paulu Grohmannu. Navzoča je bila tudi vojska. Slavnostna govornika sta bila Giuseppe Mazzoti in dr. Josef Rampold, na kar je bila zakuska na prostem. Imena povabljenih navzočih alpinistov: Gianfranco Pompei, Albin Schelbert, Hans Hintermeier, Erich Abram, Gino Soldà, Renato Zanutti, Hans Frisch, Werner Bittner, Sepp Schrott, Guglielmo Del Vecchio, Rainer Kauschke,

dr. Rind, Lino Lacedelli, Peter Siegert, Bepi de Francesch, Gerd Uhner, Guido Pagani, Hans Sauscheck, Natalio Menegus, Karl Lukmeier, Marcello Bonafede in Piero Mazzorana, znani oskrbniki zavežišča Auronzo. Navzoči so bili tudi planinski pisci dr. Piero Rossi iz Belluna, Vittorio Varale, mož Mary Varale, ki je s Comicijem prva preplezala Spigolo Giallo, dr. Lia v. Hörmann, urednica OAV-Mitteilungen, zastopnik založbe Tamari iz Bologne in urednik Bergkamerada. 62-LETNI JEAN JUGE je poleti 1969 zmogel steber Pointe Walker. Jean Juge je tudi pri nas znano ime, saj je znan sodelavec UIAA. Med 150 navezami, ki so po letu 1938 po Cassinovem prvenstvenem vzponu prišle čez to slovito steno, ni bilo nobenega alpinista, ki bi imel nad 43 let. Jean Juge je pred dvema letoma preplezal tudi Bonattijev steber v Druju. Tisti naši fantje, ki poznajo ta dva vzpona, bodo najbolje vedeli ceniti storitev Jeana Jugea. V navezi je bil z vodnikom Michelom Vaucherom, profesorjem matematike

v Ženevi. V steni sta pri Črnih plateg doživela hudo nevihto. Kljub temu sta uspela bivakirati nad njimi in sta 13. julija ob 14. uri dosegla vrh stene. Sestopala sta v težkih okoliščinah, italijanska stran je bila polna snega.

Jean Juge ni samo član stalnega biroja UIAA, marveč tudi predsednik žirije za švicarski planinski film in avtor smučarskih in alpinističnih filmov.

FRANCOSKO-ŠVICARSKA EKSPEDICIJA V VAKHAN. Ženevska sekcija SAC, sekcija Voiron-Salève CAF, švicarska ustanova za raziskovanje Alp ter francoska planinska zveza (FFM) so l. 1969 poslale v severovzhodni Afganistan sedem alpinistov, med njimi so bili Ženevčani, znani alpinisti: René Dittert, J. Jacques Asper, Roger Habersaat in Willy Tchan. Vakhan je politično-geografsko zanimiva dežela. L. 1896 so se Rusi in Angleži dogovorili, naj pripade Pakistanu in tako ostane »no man's Land«. Danes meji na SZ, Kitajsko in Kašmir. V Vakhanu so zapisana tudi imena naših alpinistov.

VAJE IN REŠEVANJA S HELIKOPTERJEM V SLOVENSkih GORAH

V letu 1968 se je slovenska GRS resno lotila elaborata o uporabi helikopterja kot tehničnega pripomočka pri reševanju v gorah. Elaborat zajema vse podrobnosti, od načina uporabe, časa in kraja, glede na vrsto poškodbe ponesrečenca do praktičnih vaj, kako naj reševalec sodeluje pri nesreči v gorah, kadar sodeluje helikopter (pristajanje, lebdenje, oprema in, kar je najbolj važno, vremenski podatki). Poleg tega je priložen seznam pristajalnih ploščadi, ki so razvrščene na najbolj markantnih točkah v naših gorah, kjer se najpogosteje dogajajo gorske nesreče. V minulem letu je bilo več praktičnih vaj s helikopterjem in tudi nekaj zelo uspešnih akcij. Ta novi tehnični pripomoček je ogromna opora in pomoč pri vsaki nesreči v gorah in drugje.

Helikopter je last republikanske sekretariata za notranje zadeve, zato gre prav temu zahvala, da nam je omogočil začetna dela, vaje in akcije. S tem je dal tudi priznanje gorski reševalni službi kot humani organizaciji, ki jo družba potrebuje. V letu 1968 je republikanski sekretariat za notranje zadeve odobril komisiji za GRS pri PZS pet ur letenja s helikopterjem in to za vaje gorskih reševalcev.

Kljub tehničnim normam helikopterja, ki so omejene na višino, težavnost in opremljenost za reševanje v gorah, so vse kombinirane gorske reševalne akcije zelo dobro uspeli — po zaslugi članov UJV, posadke helikopterja, gorskih reševalcev in reševalcev — doktorjev. To delo zahteva veliko znanja, truda, napora in uporabo prostega časa.

Helikopter Agusta Bell 47 J 2 A YU-HAK, last RSNZ SRS, je bil nabavljen leta 1967. Potovalna hitrost znaša 130 km/h, maksimalna teža je 1340 kg, koristna nosilnost 500 kg s polnim tankom goriva. Nadmorska višina pristajanja ca. 1800 m do 2000 m.

Reševalec mora poznati osnovne principe delovanja helikopterja in motorja, točne podatke o teži in dimenziji tehničnih pripomočkov za reševanje, opremljenost helikopterja v celoti, radijska sredstva za zvezo kakor tudi izpostavo zveze v celoti, njegove sposobnosti za prenos materiala, ranjenecov in reševalcev, načine dela na vseh točkah, predvidenih za pristanke v gorah: o po-

letu, pristanku, delu z dvigalom in odlaganjem bremena, postopke pri prisilnem pristanku na travnik, gozd, vodo itd.

Reševalec naj se prepriča:

- da se v neposredni bližini ne mude ljudje, posebno pri repnem rotorju;
- da se v premeru dveh rotorjev dolžin ne nahajajo zapreke — drevesa, skale, stavbe ipd.;
- poznati mora vse signale, ki se dajejo z roko, signalno baterijo, raketo ali preko radijske postaje; najbolje je imeti obojestransko radijsko zvezo, ki jo mora znati uporabljati vsak reševalec, ki neposredno dela s posadko; na pilotovo znamenje reševalec odobri z znakom, signalom ali radijsko, da je polet prost;
- lebdenje: reševalec ali vodja akcije ali kdorkoli, ki se nahaja v helikopteru, mora biti privezan, mora sedeti mirno in se ne premikati v lebdenju, kajti s premikanjem spreminja center težišča;
- reševalci lahko izstopijo iz helikopterja, čeprav lebdijo na višini 20 do 30 cm nad zemljo. Tu ne sme biti zaprek niti ljudi s strani in zadaj;
- reševalec, ki daje znamenja pilotu helikopterja, je na čelni strani helikopterja;
- za izstop iz helikopterja daje pilot znamenje za vsako osebo posebej; takoj po izstopu naj se reševalec nemudoma umakne na levo stran helikopterja; postopek za druge osebe je isti;
- pri izstopu je treba delati hitro, pri tem pa je treba paziti, da zaradi vetra lahko helikopter kljub komandi pilota s smučjo pritisne nogo izstopajočega; tovrstni izstop pride v poštev tam, kjer iz kakršnihkoli razlogov ni mogoče pristati, a je pomoč nujna;
- lebdenje ni možno v snegu — pršiču, ker ga rotor vzdiguje; v tem primeru pilot poleti in skuša ponovno izvršiti manever.

Helikopter se sme uporabljati:

- a) za izvidniške polete zaradi iskanja ponesrečenecv, kraja nesreče in usmerjanja reševalnih skupin, posebno v gorskih predelih;
- b) za prevoz reševalnih ekip, zdravnikov in opreme na kraj ali v bližino kraja gorske nesreče;
- c) za prevoz hrane in reševalne opreme ponesrečenecv in za njihovo nadaljnje oskrbovanje;
- č) za prevoz rešenega ponesrečenca v bližnjo zdravstveno ustanovo ali na kraj, kjer lahko dobi takojšnjo zdravniško pomoč;

d) za prevoz lavinskega psa in njegovega vodnika na kraj zasutega ponesrečenca.

Za sodelovanje helikopterja v gorski reševalni akciji so nujno potrebni naslednji natančni podatki:

- a) točni osebni podatki tistega, ki prijavlja nesrečo;
- b) točna lokacija nesreče in približna nadmorska višina;
- c) število in stanje ponesrečenecv;
- č) vremenske razmere (sončno ali oblačno, vidljivost: horizontalna in vertikalna, jakost vetra itd.);
- d) potrebna oprema: Mariner, Graminger, vrvi, vponke, klini, spalne vreče, razsvetljava — bakle, reševalna vreča itd.;
- e) zdravniška pomoč in sanitetna oprema;
- f) prevoz hrane za ponesrečenca in reševalce;
- g) potrebni tehnični material: radijske postaje, dimne bombe, markirne zastavice in sonde;
- h) potreba novih gorskih reševalcev.

Vaje in akcije v letu 1968

V januarju l. 1968 vaja GRS — delovno mesto Brniki, navzoči 4 reševalci s kompletno opremo za reševanje (mariner, čoln akia, vrvi in ostalo). Cilj vaje: praktično preizkusiti postavljanje akcija in marinerja, delo z notranjim in zunanjim dvigalom, nošenje bremena in odmetavanje.

Ugotovitve: Vaja je teoretično in praktično popolnoma uspešna. Trajala je 4 ure z 1 uro letenja, rezultati vaje so opisani v elaboratu pod točko V. 5. 2. 1968 akcija »Copov steber« — Na prošnjo vodstva reševalne akcije je bil vključen tudi helikopter.

— Baza Brnik.

— Naloga helikopterja v prvi fazi — ugotoviti pozicijo ponesrečenih in njihovo stanje, po potrebi prevoz reševalcev, opreme in hrane na Plemenice, izstop iz smeri Copov steber.

Med tem pa sta bili narejeni dve pomožni pristajališči Bohinj—Fužine, Mojstrana zaradi skladišča goriva, skrajšana letenja ter uporabe najugodnejše vremenske situacije.

Do praktične uporabe ni prišlo zaradi nezadovoljivih vremenskih pogojev:

— $\frac{8}{8}$ oblačnosti,

— vidljivost 30 m,

— vertikalna vidljivost 0 m.

V ta namen je posadka z reševalcem in materialom uspešna poletela, vendar se je morala vrniti. V pomoč je bil poklican vojaški helikopter iz Zagreba in avstrijski helikopter za reševanje v gorah, vendar zaradi slabega vremena do praktične uporabe ni prišlo. Dežurstvo na letališču je trajalo 3 dni, izvršeni pa so bili trije leti 30 min. V akciji je bilo 70 gorskih reševalcev.

Dne 24. marca 1968 — Reševanje izpod Mojstrove.

N/v 1800 m, 7 poletov. Helikopter ni mogel pristati zaradi mehkega snega. Kljub temu pa je v delno ledbečem položaju odvrnil zdravnika s kompletno sanitetno opremo, reševalca z radijsko vezo, vso tehnično opremo: 4 akia čolne, sonde, lopate, razne vrvi, krpice, orodje in ostali drobni in tehnični material ter prehrano za celotno reševalno ekipo.

Pri Koči na Gozdu pa je pristal, naložil ponesrečenko in jo odpeljal v Kranjsko goro.

Pomanjkljivosti:

Ni prišlo do prevoza lavinskih psov.

Dne 2. maja 1968 — Reševanje s Poljane — južno pobočje Storžiča n/v 1700 m, ponesrečenka tov. Vlasta Rajgelj, močna krvavitve iz spodnjega dela trebuha. Zdravnik zahteva takojšen prevoz s helikopterjem. Izvršen je bil takoj v porodnišnico v Kranju. Izvršena dva poleta, akcija pa je trajala 30 minut. Sodelovala 2 reševalca.

Dne 14. maja 1968 so se zbrali na letališču Brnik predstavniki GRS postaj iz Ljubljane, Kranja, Kamnika, Tržiča, Jesenic in Mojstrane ter člani nekaterih postaj milice.

Najprej teoretično nato pa še praktično so pokazali prenašanje bremena s helikopterjem ter dviganje in spuščanje ponesrečenca po vrvi s posebnim dvigalom, spuščanje in dviganje bremena v ledbečem položaju.

20. avgust 1968 — Nesreča 79-letne Gertrude Meister iz Garmisch-Partenkirchena iz ZRN. Nesreča se je pripetila na pobočju Kalške gore. N/v 2100 m. Pri hoji se je spodtaknila in padla ca. 30 m po strmeh melišču čez skok. Zlom hrbenice, lobanjskega dna ter poškodbe po celem

telesu. Na kraju je pristal helikopter ter jo odpeljal v bolnišnico. Če je ne bi, bi verjetno ranam podlegla.

1. junija 1968 — Vaje na južnem pobočju Kočne in Grintovca — Zdolška škrbina n/v 1900 m. Kombinirana vežba — sodelovalo 12 reševalcev: spuščanje z gramingerjem in marinerjem, dviganje z vitlom. Vaja je zelo dobro uspešna. Helikopter je naredil 6 poletov: Od Suhadolnika do Zdolške škrbine ter od Kočne do Grintovca. Prevoz je bil izvršen zaradi tehnične opreme, zdravnika in sanitetne opreme, prehrane reševalcev ter evakuacije namišljenega ponesrečenca iz Kočne v dolino.

7. julija 1968 — Zgrajeno prvo umetno pristajališče pri Češki koči, n/v 1700 m ter pristajanje s tovorom. Pristajališče je veliko 10×10 m. Delo je bilo izvršeno s prostovoljnim delom.

Pristajanje pod sev. steno Skute—Ledine, n/v 1800 m. Šest poletov, prevoz materiala za gradnjo bivaka. Prepeljano je bilo ca. 400 kg materiala. Ogled in pristajanje na točki pod Storžičem.

Ogled in pristajanje koča pri Sedmerih jezerih in pod Vodnikovo koč.

Ogled in pristajanje na Kaninu pri koči Petra Skalarja 1900 m n/v.

20. avgusta 1968 — Reševalna akcija Kot—Staniceva koč. Žal prepozno — ponesrečenka je bila mrtva.

12. avgusta 1968 — Reševalna akcija, prometna nesreča v Karlobagu, let Ljubljana—Gospič—Zadar—Ljubljana.

Vežbe in akcije v letu 1969

20. 2. 1969 — Kombinirana vežba — prevoz lavinskih psov s helikopterjem. Prevoz se je vršil na relaciji Jesenice—Kranjska gora—Rateče—Planica. Na kraju samem je bil improviziran plaz in namišljen ponesrečenec. Preizkus lavinskih psov, ali so sposobni, da grede takoj v akcijo, ko se pripeljejo s helikopterjem, je povsem uspel.

23. 3. 1969 — Reševalna akcija pri dr. Dolharju. Zaradi skokov v Planici in prepovedi letenja med skoki je helikopter prispel v Tamar prepozno.

18. 4. 1969 — Akcija Kravcev — n/v 1500 m. Prevoz s helikopterjem težko poškodovanega Slavka Furlana. Pri smučanju se je imenovani zaletel v steber žičnice. Helikopter ga je prepeljal direktno v Ljubljano. Čez pol ure je umrl.

27. 4. 1969 — Reševanje iz Konjskega sedla — Reševanje je izvršil avstrijski helikopter. Ponesrečenka je bila avstrijska državljanka, ki si je pri smučanju zlomila nogo in hrbtenico.

1. 7. 1969 — Akcija Vodnikova koč—Konjsko sedlo — n/v 2100 m. To je rekordna višina slovenskega helikopterja. Prevoz zdravnika in reševalca. Pri tej nesreči sta se težje poškodovata Janko Reš in Olga Fortuna ca. 100 m pod Kredarico na južnem pobočju. Reševalci so ju spravili do Velega polja, nato prevoz s helikopterjem do Rudnega polja.

7. 9. 1969 — Sodelovanje helikopterja pri pohodu 100 žensk na Triglav. Helikopter je evakuiral z Velega polja 8 izžrpanih žensk pohoda na Triglav. Prevoz je bil izvršen z Velega polja na Rudno polje.

19. in 20. 10. 1969 — Reševalna akcija Rigljica—Planja — n/v 2200 m. Ponesrečenka ing. Leopold Potočnik in Zaro Bernard. V tej akciji sta sodelovala slovenski in avstrijski helikopter. Prevoz materiala — tehničnega in sanitetnega ter prehrane, nadalje prevoz zdravnika in reševalne ekipe, kot najbolj učinkovit pa je bil prevoz ponesrečenca izpod Prevečevega stolpa direktno v Kranjsko goro, kjer je bil ponesrečenec oddan v reševalni avtomobil. Pri tej akciji je bil tudi narejen plato za pristajanje helikopterja v izmeri 6×8 m. Nadmorska višina 2200 m.

Avstrijski posadki helikopterja gre precejšnja zasluga za naše pionirsko delo, saj je njihov helikopter sodobno opremljen za gorsko reševanje. Do sedaj smo ga klicali že štirikrat. Vedno se je takoj odzval. Prvič leta 1958, drugič leta 1968 (akcija Copov steber) in lani dvakrat: 27. 4. 1969, ko je reševal v zelo vetrovnem vremenu avstrijsko državljanko, ki si je pri smučanju pod Kredarico zlomila levo nogo (dvakratni zlom) in poškodovala hrbtenico, drugič 20. 9. 1969, akcija Rigljica—Planja. Vse to so naredili brezplačno.

Gorska reševalna služba bo to delo nadaljevala.

Emil Herlec
Andrej Andolšek

Stanovanjsko gospodarstvo

STANDARD

LJUBLJANA, CELOVŠKA CESTA 89

Organizira graditev in vrši prodajo:

stanovanj, stanovanjskih hiš, gradbenih parcel, poslovnih prostorov in garaž na lokacijah

a) za individualno gradnjo:

Koseze in Draveljska gmajna
Medvode

b) za bločno gradnjo:

Šiška – soseska S-6
Medvode

Investitorjem individualnih hiš nudimo tipske projekte po ugodnih cenah

Vse informacije vam posredujemo osebno, pismeno in po telefonu 55-475

*Za toplino
vašega doma*

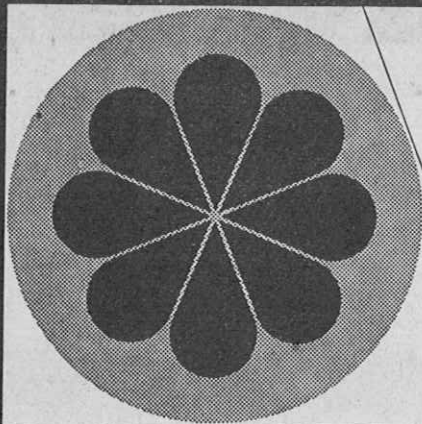
POHIŠTVO

SLOVENIJALES

ARAMIS 13047
goveji boks, gumi podplat
125 dinarjev

Peko

Na izlete in ture s
CEDEMONTO
da bo korak lahek
in prožen

Svila

tekstilna tovarna Maribor

proizvaja raznovrstne svilene, umetnosvilene in sintetične tkanine iz mešanic raznih tekstilnih materialov, vse v gladki in vzorčasti izvedbi

S

Z
A
V
A
R
O
V
A
L
N
I
C
A
S
A
V
A

Poslovne enote:

CELJE
ČAKOVEC
JESENICE
KOPER
KOPRIVNICA
KRANJ
KRŠKO
LJUBLJANA
MARIBOR
MENGEŠ
MURSKA SOBOTA
NOVA GORICA
NOVO MESTO
POSTOJNA
TRBOVLJE

Poslovalnici:

ZAGREB
RIJEKA

Planinci – gorniki

TUDI NA PLANINAH IN GORAH
NESREČA NE POČIVA

Brezskrbnejše boste uživali čudovite lepote gorskega sveta, če se boste popred zavarovali proti nezgodam pri

Zavarovalnici Sava

Ugodni pogoji
Nizke premije

ZAHTEVAJTE PONUDBE IN PROSPEKTE!

Na voljo tudi vse druge vrste zavarovanj oseb in premoženja

pravi naslov za denarna vprašanja

ljubljana

beograd

novi sad

zagreb

domžale

kamnik

kočevje

koper

trbovlje

murska
sobota

sarajevo

münchen

črnomelj

grosuplje

gornja
radgona

hrastnik

lendava

litija

ljutomer

logatec

KB
LJUBLJANA

medvode

rakek

ribnica

vrhnika

zgorje

bački
petrovac

beočin

sremski
karlovci

srbobran

temerin

titel

žabalj

subotica

liman

**KREDITNA BANKA IN HRANILNICA
LJUBLJANA**

NOVO V SVETU, NAJNOVEJŠE PRI NAS!
Tri knjige O NARAVI iz zbirke SVET IN ČAS

RASTLINE
GORE
ZEMLJA

Lepe, razkošno ilustrirane in priročne knjige so napisali strokovnjaki, ki se ukvarjajo z naravoslovnimi vedami. Izredna informativnost, ki odlikuje celotno zbirko, je v knjigah O NARAVI mojstrsko oblikovana

3 knjige

422 barvnih ilustracij

198 črnobelih ilustracij

192 strani

Izšla je prva knjiga serije – RASTLINE

Oglejte si knjigo v knjigarnah, kjer lahko naročite tudi celo serijo. Zahtevajte barvni prospekt, ki vas bo seznanil še s knjigami iz serije O KULTURAH in O ZNANOSTI.

Prednaročniška cena za tri knjige O NARAVI je 210 din, ki jih lahko odplačate v rednih mesečnih obrokih po 35 din. Prodajna cena posameznih knjig pa je 85 din.

Tovarna dokumentnega in kartnega papirja Radeče pri Zidanem mostu

Telefon: Radeče 81-950, 81-951

Tekoči račun pri NB Laško 5071-601-1030

Železniška postaja: Zidani most

Brzjavi: Papirnica Radeče

PROIZVAJA:

vse vrste brezlesnih papirjev in kartonov, specialne papirje, surovi heliografski in foto papir, paus papir, kartografski, specialni risalni »Radeče«, papirje za filtre itd.

IZDELUJE:

vse vrste kartic za luknjanje v standardni velikosti in tisku

PO ŽELJI IZDELUJE KARTICE V POSEBNEM TISKU V RDEČI, MODRI ALI SIVI BARVI

» Elektravad «

ONPZ elektrotehničnih obrti
LJUBLJANA — CELOVŠKA CESTA 43

Gospodarska organizacija za kooperacijo elektrotehničnih dejavnosti

Proizvaja:

vsakovrsten material za šibki in jaki tok in telekomunikacije, elektromotorje, stikalno tehniko, merilne instrumente in pribor, avtoelektriko in pribor, svetila in pribor in predmete za široko potrošnjo

Prevzema in izvaja:

vsakovrstne električne instalacije, šibkega in jaklega toka ter strelvodne instalacije

Servisna dejavnost:

popravila in previjanje vseh vrst električnih motorjev in ostalih električnih potrošnikov, sestavnih delov ter Radio in TV aparatov in drugo

Dobave izdelkov članov neposredno iz lastnega skladišča!

Za vse informacije se obračajte na naš naslov

